

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

IS DE UITBREIDING VAN HET VENNOOTSCHAPSFALLISSEMENT TOT DE MEESTER VAN DE ZAAK JURIDISCH VERANTWOORD ?*

I. Probleemstelling

De meeste mensen zijn over het algemeen niet bereid handel te drijven indien zij hun persoonlijk vermogen niet enigermate veilig kunnen stellen tegen de hieraan verbonden risico's. Vandaar dat een handelsactiviteit meestal in een vennootschapsvorm met beperkte aansprakelijkheid uitgeoefend wordt¹. Zodoende zal, bij gebeurlijk faillissement van de vennootschap, het persoonlijk vermogen der vennoten, dat niet in de vennootschap ingebracht werd, buiten bereik blijven der vennootschapsschuldeisers. In bepaalde gevallen wordt evenwel deze beperkte aansprakelijkheid doorbroken. Zo onderscheidt men²:

1) *De wettelijke doorbraak van aansprakelijkheid* ten aanzien van de oprichters, beheerders en zaakvoerders die enerzijds essentiële regels ter bescherming van de belangen van derden hebben miskend (cf. artt. 35 en 123 Venn. W.) en anderzijds grove fouten in hun beheer hebben begaan (cf. artt. 63ter en 133bis Venn. W.).

2) *De vrijwillige doorbraak van aansprakelijkheid* die, op aandringen van kredietinstellingen, door beheerders of zaakvoerders vrijwillig toegestaan wordt ten einde een krediet voor hun vennootschap te verkrijgen.

3) *De gerechtelijke doorbraak van aansprakelijkheid* waaronder wordt verstaan de uitbreiding door de rechter

* Met zeer erkentelijke dank aan prof. G. HORMANS (directeur van het Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking), die mij in de loop van boeiende en leerrijke discussies tal van gedachten suggereerde en inspireerde, en aan prof. S. FREDERICQ, dank zij wiens oordeelkundige opmerkingen dit artikel verbeterd en herwerkt kon worden.

¹ Vooral de N.V. en de P.V.B.A. genieten de voorkeur: zie in dit verband VAN HOUTTE, J., *Traité des sociétés de personnes à responsabilité limitée*. I, Leuven, Brussel, Parijs, 1962, nrs. 39-40.

² RONSE, J., *Waarheid en leugen omtrent de onderneming met beperkte aansprakelijkheid*: Mededelingen van de Koninklijke Academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten van België (Jaargang XL, nr. 2, 1978), p. 7-27; BRAECKMANS, H., «Toerekening van het vennootschapsfaillissement aan de achterman of de uitbreiding van het faillissement tot de meester van de zaak», *R.W.*, 1978-79, 851, nr. 3.

van het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak, wanneer laatstgenoemde zich van de vennootschap heeft bediend om voor eigen rekening handel te drijven met miskenning van haar zelfstandigheid als rechtspersoon en van haar afgescheiden vermogen. Men spreekt van een gerechtelijke doorbraak omdat ze niet in de wet is vastgelegd en volledig uit de rechtspraak is gegroeid.

In dit artikel zullen wij ons beperken tot een kritische studie van deze laatste vorm van aansprakelijkheidsdoorbraak.

Vooreerst zullen wij kort herinneren welke algemeen geldende faillissementsvoorwaarden ten aanzien van de meester van de zaak vervuld moeten zijn opdat de rechter zijn eventueel faillissement kan overwegen (II). Voorts zal gewezen worden op de specifieke voorwaarden die, eens vervuld, uiteindelijk tot genoemde faillissementsuitbreiding zullen leiden (III). Vervolgens zullen wij de juridische gronden (IV), welke de rechtspraak aanwendt om haar theorie te verantwoorden, kritisch onderzoeken (V). Ten slotte zullen wij tot een eerder negatieve algemene beoordeling komen (VI) en besluiten tot een grondige herziening van de juridische fundering van de theorie van de faillissementsuitbreiding (VII).

II. Algemene faillissementsvoorwaarden

Het is duidelijk dat de meester van de zaak, om failliet te kunnen worden verklaard, aan de algemene faillissementsvoorwaarden moet voldoen. Zo moet, overeenkomstig art. 437 F.W., aangetoond worden dat hij handelaar is (zie punt III), zijn betalingen heeft gestaakt en zijn krediet aan het wankelen is gebracht³. Bovendien mag hij zijn handelsactiviteit niet hebben stopgezet sedert meer dan zes maanden (artt. 437, tweede lid, en 442, derde lid, F.W.). Onmiddellijk rijzen er een aantal problemen.

1) *Dienen de staking van betaling en het wankelen van het krediet afzonderlijk te worden vastgesteld t.a.v. de*

³ Cass., 11 sept. 1981, *B.R.H.*, 1982, 383; Cass., 1 juni 1979, *R.C.J.B.*, 1981, 49. Deze bepaling is trouwens van openbare orde: Cass., 26 apr. 1962, *Pas.*, 1962, I, 930; Cass., 10 maart 1955, *Pas.*, 1955, I, 772.

meester van de zaak en kan de rechter zijn faillissement nog uitspreken meer dan zes maanden na de faillietverklaring van de vennootschap?

De professoren Van Rijn en Van Ommeslaghe, evenals een minderheidsgedeelte van de rechtspraak, beantwoorden de eerste vraag negatief⁴ en de tweede vraag positief⁵. Zij gaan er immers van uit dat de door de meester van de zaak veroorzaakte vermenging van zijn vermogen en activiteiten met die van de vennootschap (zie punt III) een zodanige hechte band tussen die vennootschap en hemzelf geschapen heeft, dat men in een situatie terecht komt, welke veel gelijkenissen vertoont met de toestand in een V.o.F. Daaruit concluderen zij dat de beginselen toepasselijk op de V.o.F. en haar vennoten bijgevolg bij analogie toegepast mogen worden inzake uitbreiding van faillissement tot de meester van de zaak. Nu geldt voor een V.o.F., die uitsluitend uit onbeperkt en hoofdelijk aansprakelijke vennoten bestaat, dat haar faillietverklaring tevens de vaststelling impliceert dat al haar vennoten opgehouden hebben te betalen en hun krediet aan het wankelen is gebracht⁶. Verder geldt eveneens dat bij het uitspreken van het faillissement van een vennoot onder firma niet moet worden nagegaan of hij tijdens de zes voorbije maanden nog daden van koophandel stelde, aangezien zulk een vennoot zijn hoedanigheid van handelaar behoudt zolang de V.o.F. bestaat⁶. Boven genoemde auteurs en rechtspraak hebben dus een redenering geldig voor vennootschapsvormen met onbeperkte aansprakelijkheid uitgebreid — weliswaar onder welbepaalde omstandigheden — tot vennootschapsvormen met beperkte aansprakelijkheid.

Om verschillende redenen kan dit standpunt niet gedeeld worden:

a) Het veronderstelt een diskwalificatie van de vennootschap, waarin de meester van de zaak opereert, tot een V.o.F., hetgeen een met art. 13ter Venn. W. onverenigbare «verkapte vorm van nietigheid»⁷ uitmaakt. De vermenging der vermogens en activiteiten en het feit de zelfstandigheid der vennootschap als rechtspersoon evenals haar afgescheiden vermogen te miskennen, zijn inderdaad niet opgenomen in de limitatieve nietigheidsgronden van art. 13ter Venn. W. Aldus blijft de vennootschap geldig voortbestaan en in beginsel ook de beperkte aansprakelijkheid, zodat ontegensprekelijk twee afzonderlijke «personen» failliet worden verklaard. Bijgevolg moet de staking van betaling en het wankelen van het krediet zowel ten aanzien van de vennootschap als ten aanzien van de meester van de zaak bewezen worden.

b) Bovendien bestaat er een essentieel verschil tussen een vennoot onder firma en de meester van de zaak. De vennoot onder firma krijgt de hoedanigheid van handelaar

door zijn louter lidmaatschap in de vennootschap⁸. Hij is dus handelaar vanaf zijn toetreding tot de vennootschap en zolang deze laatste niet definitief vereffend is. De meester van de zaak, daarentegen, verkrijgt die hoedanigheid niet door zijn lidmaatschap in de vennootschap, maar pas vanaf het ogenblik dat hij persoonlijk handel drijft onder de mom van de vennootschap⁹.

Daaruit worden twee principes afgeleid.

Ten eerste, dat aangezien men vooreerst al moet bewijzen dat de meester van de zaak handelaar is — hetgeen niet hoeft voor de vennoot onder firma die van rechtswege verondersteld wordt die hoedanigheid te bezitten — men bijgevolg eveneens de staking van betaling en het wankelen van het krediet te zijnen aanzien moet aantonen.

Ten tweede, dat, aangezien hij slechts handelaar is zolang hij persoonlijk handel drijft onder de mom van de vennootschap, hij noodzakelijkerwijze die hoedanigheid verliest zodra de vennootschap haar activiteiten stopzet, bv. ten gevolge van faillissement. Hij zal bijgevolg niet meer failliet kunnen worden verklaard meer dan zes maanden na die stopzetting¹⁰, tenzij hij, bv. in het kader van een andere beroepsactiviteit, nog verder daden van koophandel zou stellen. Meer dan zes maanden na de stopzetting beschikken de vennootschapsschuldeisers enkel nog over een vordering op grond van art. 1382 B.W. of op grond van de aansprakelijkheidsregels voor beheerders (artt. 62, 63ter, 132 en 133bis Venn. W.)¹¹.

⁸ Voor de motivering van deze stelling, raadplege men FREDE-
RICQ, L., *Traité de droit commercial belge*, IV, Gent, 1950, nrs.
175-176.

⁹ MOERMAN, B., «Toerekening van het vennootschapsfaillissement aan de achterman», *Jura Falconis*, 1980, p. 576; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 857, nr. 17; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 16; HORSMANS, G. en 't KINT, F., «Chronique de jurisprudence — La société anonyme et la S.P.R.L. (1972 à 1976)», *J.T.*, 1977, 426, nr. 8.

¹⁰ Hof Luik, 11 sept. 1981, *R.P.S.*, 1982, 88; Cass., 12 febr. 1981, *R.P.S.*, 1981, 106; Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 233; Hof Brussel, 26 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 131; Cass., 26 okt. 1979, *R.W.*, 1980-81, 1797, met noot H. BRAECKMANS; Cass., 26 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 848; Hof Luik, 26 juni 1967, *R.P.S.*, 1967, 210.

Dat probleem doet zich echter niet voor wanneer de meester van de zaak ook een vennootschap is. Een handelsvennootschap behoudt immers haar handelskarakter zolang haar vereffening niet definitief afgesloten is. Dus kan de meester van de zaak, die een vennootschap is, tot aan de afsluiting van zijn vereffening en gedurende de zes daaropvolgende maanden nog failliet worden verklaard (Hof Brussel, 4 april 1962, *R.W.*, 1962-63, 995; 't KINT, F., «L'extension de la faillite», *R.C.J.B.*, 1981, 58; VEROUGSTRATE, I., *Manuel du curateur de faillite*, Brussel, 1979, nr. 5; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 856, nr. 17; HORSMANS, G. en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 9, nr. 8; CLOQUET, A., *Les concordats et la faillite*, Brussel, 1975, nrs. 130 e.v.; VAN RIJN, J., en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 4, p. 364), niettegenstaande het feit dat de vennootschap, waarmee de activiteiten en vermogens vermengd waren, reeds meer dan zes maanden tevoren in zulk een toestand werd verklaard.

¹¹ De vennootschapsschuldeisers kunnen zich vanzelfsprekend slechts beroepen op de regels inzake beheerdersaansprakelijkheid, indien de meester van de zaak een mandaat van beheerder of zaakvoerder in de vennootschap bekleedt.

⁴ VAN RIJN, J., en VAN OMMESLAGHE, P., «Examen de jurisprudence (1966 à 1971) — Les sociétés commerciales», *R.C.J.B.*, 1973, 367; Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 232; Kh. Dinant, 23 mei 1972, *J.L.*, 1972-73, 69.

⁵ VAN RIJN, J., en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 4, p. 365-366; Hof Bergen, 8 sept. 1976, *R.P.S.*, 1978, 222; Kh. Oostende, 11 dec. 1969, *R.P.S.*, 1970, 137.

⁶ Cass., 15 dec. 1938, *Pas.*, 1938, I, 383.

⁷ Zie over dit begrip RONSE, J., *De vennootschapswetgeving* 1973, Gent, Leuven, 1973, nr. 139.

2) *Bepaling van het tijdstip van staking van betaling.* Algemeen wordt aangenomen dat voor beide faillissementen (dat van de vennootschap en dat van de meester van de zaak) dezelfde datum van staking van betaling geldt, en wel die, vastgesteld voor de vennootschap. De gegeven reden is dat, gezien de bestaande vermenging der vermogens en activiteiten, de niet-betaling van de vennootschapsschulden door de meester van de zaak, voldoende bewijst dat hij hiertoe niet bij machte is en bijgevolg op hetzelfde moment als de vennootschap heeft opgehouden te betalen¹².

Door deze redenering zijn wij niet overtuigd. Immers, de meester van de zaak kan pas opgehouden hebben te betalen op het ogenblik dat hij in de onmogelijkheid verkeert zijn persoonlijke verbintenissen na te komen. Nu zijn de vennootschapsschulden juridisch pas de zijne geworden na het faillissement van de door hem gecontroleerde vennootschap en nadat de vermenging der vermogens en activiteiten bewezen werd, aangezien het vennootschapsfaillissement eerst dan tot hem uitgebreid kan worden. Derhalve is het goed mogelijk dat het tijdstip van staking van betaling voor de vennootschap en voor de meester van de zaak niet samenvalt¹³.

III. Specifieke voorwaarden om het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak uit te breiden

Voor de uitbreiding van het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak moeten, naast de zopas besproken algemene faillissementsvoorwaarden, eveneens twee bijkomende specifieke voorwaarden vervuld zijn, waarvan de eerste eigenlijk ook een algemene voorwaarde betreft:

— de meester van de zaak moet handelaar zijn, aangezien niemand failliet kan worden verklaard zonder die hoedanigheid te bezitten¹⁴;

— de activiteiten en de vermogens van de vennootschap en van de meester van de zaak moeten zodanig vermengd zijn, dat ze niet meer van elkaar onderscheiden kunnen worden¹⁵.

1) *De meester van de zaak moet handelaar zijn.* Overeenkomstig art. 1 van het Wetboek van Koophandel is handelaar diegene die hoofdzakelijk of aanvullend zijn beroep maakt van de uitoefening van koophandelsdaden. Daartoe

is dus een beroep vereist, zodat enerzijds winstoogmerk en speculatie het wezen zelf uitmaken van de handelsdaden¹⁶ en anderzijds een handelaar altijd voor eigen rekening en belang optreedt¹⁷. De meester van de zaak zal dus die hoedanigheid bezitten wanneer aangetoond kan worden dat hij praktisch alleen en *in eigen voordeel* de handelsdaden heeft verricht die onder het maatschappelijk doel ressorteren, of m.a.w. dat hij de vennootschap als een scherm gebruikte om *persoonlijk* handel te drijven¹⁸. Traditioneel wordt die situatie al aanwezig geacht zodra de vermenging der vermogens de activiteiten bewezen is¹⁹.

2) *De vermenging der vermogens en activiteiten.* Uit de volgende feitelijke gegevens wordt door de rechtspraak²⁰ de vermenging der vermogens en activiteiten afgeleid:

— de naam van de meester van de zaak en van de vennootschap worden door elkaar gebruikt;

— de meester van de zaak en de vennootschap gebruiken dezelfde bedrijfsgebouwen, garages, machines, voertuigen, bestelwagens, telefoon, briefpapier, enz. De vennootschap bouwt op terreinen van de meester van de zaak zonder dat hieromtrent iets wordt bedongen of schriftelijk vastgesteld;

— de meester van de zaak bestuurt de vennootschap praktisch volledig alleen als zijn persoonlijke zaak; de deelbewijzen of aandelen zijn nagenoeg volledig in zijn handen;

— de meester van de zaak beschikt over het maatschappelijk kapitaal en de vennootschapskas alsof ze hem persoonlijk toebehoren en zonder inachtneming van het maat-

¹⁶ Cass., 30 dec. 1946, *R.C.J.B.*, 1948, 24; Cass., 7 april 1898, *Pas.*, 1898, I, 146.

¹⁷ *R.P.D.B.*, tw. «Commerce - Commerçant», Compl. V., dec. 1977, nr. 137. Vandaar dat beheerders, zaakvoerders en andere lasthebbers van vennootschappen geen kooplieden zijn. Zij treden immers niet op voor eigen rekening en de uit de handelsdaden voortvloeiende winst komt hen niet persoonlijk toe (*Ibidem*; Rb. Nijvel, 3 maart 1971, *J.T.*, 1971, 260; RAEMAEKERS, J., OLIVIER, H., en VANDER ELST, M., *Vade-mecum van de beheerders van naamloze vennootschappen*, Brussel, 1978, nrs. 15 en 390).

¹⁸ Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 231; Kh. Brussel, 19 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 204; Hof Antwerpen, 30 nov. 1978, *R.P.S.*, 1979, 273; Kh. Brussel, 23 apr. 1975, *J.T.*, 1975, 589; Kh. Antwerpen, 28 nov. 1974, *R.W.*, 1974-75, 1776; Kh. Dinant, 23 mei 1972, *J.L.*, 1972-73, 69; Kh. Luik, 14 nov. 1968, *R.P.S.*, 1968, 23; Kh. Leuven, 13 juli 1965, *B.R.H.*, 1969, 426; MOERMAN, B., *op. cit.*, voetnoot 9, p. 576; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 10, 13, 17; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 851, nr. 3.

¹⁹ Het cassatiearrest van 12 febr. 1981, *R.P.S.*, 1981, 106, met noot P. COPPENS, lijkt echter wel een einde te willen maken aan dit automatisme (zie verder punt VII).

²⁰ Hof Brussel, 15 dec. 1981, *R.P.S.*, 1982, 103-104; Cass., 11 sept. 1981, *B.R.H.*, 1982, 383; Kh. Brussel, 9 maart 1981, *R.P.S.*, 1981, 160; Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 214-229; Hof Brussel, 26 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 120; Kh. Kortrijk, 29 febr. 1980, *Jura Falconis*, 1980, 571; Kh. Luik, 15 jan. 1980, *R.P.S.*, 1980, 158; Kh. Luik, 15 jan. 1980, *R.P.S.*, 1980, 160; Kh. Luik, 23 okt. 1979, *R.P.S.*, 1980, 140; Cass., 11 jan. 1979, *R.P.S.*, 1979, 243; Kh. Bergen, 23 okt. 1978, *B.R.H.*, 1979, 112; Hof Gent, 14 maart 1978, *R.W.*, 1978-79, 871; Kh. Brussel, 15 nov. 1977, *J.T.*, 1978, 316; Hof Bergen, 30 dec. 1975, *R.P.S.*, 1977, 261; Kh. Brussel, 20 febr. 1975, *J.T.*, 1975, 401; Kh. Antwerpen, 28 nov. 1974, *R.W.*, 1974-75, 1776.

¹² Hof Brussel, 26 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 130; Kh. Brussel, 12 dec. 1977, *R.P.S.*, 1978, 78; Kh. Charleroi, 29 apr. 1974, geciteerd in DUMON, Y., en MAUSSON, F., «Propos sur la notion d'extension de faillite et sur les mesures analogues en droit belge et en droit comparé», *B.R.H.*, 1974, 205; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 856, nr. 16; VAN GERVEN, W., *Handels- en economisch recht*, I, *Ondernemingsrecht*, Antwerpen, Amsterdam, 1978, p. 185.

¹³ Vgl. Cass., 9 okt. 1913, *Pas.*, 1913, I, 424, dat dezelfde redenering volgt i.v.m. de persoonlijke faillietverklaring van de vennoten in een V.o.F. of in een Com. Venn., en van de werkende vennoten in een Com. Venn. Aand.

¹⁴ Cass., 11 sept. 1981, *B.R.H.*, 1982, 382.

¹⁵ Hof Luik, 19 juni 1980, *R.P.S.*, 1980, 176; Kh. Brussel, 19 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 204; Kh. Bergen, 12 nov. 1979, *J.T.*, 1980, 265; Cass., 26 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 849; Hof Gent, 14 maart 1978, *R.W.*, 1978-79, 873. Zie ook VEROUGSTRATE, I., *op. cit.*, voetnoot 10, nr. 66; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 10; VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 12, p. 181.

schappelijk doel; hij incasseert persoonlijk facturen van de vennootschap en zijn eigen persoonlijke schulden worden door haar betaald; de vennootschap heeft geen eigen rekening, wel wordt een rekening op zijn naam geopend;

— er worden contracten gesloten in het uitsluitend voordeel van de meester van de zaak en zonder dat de vennootschap daar enig voordeel in vindt;

— de winsten van de vennootschap worden grotendeels, of zelfs integraal, aan de meester van de zaak toegekend;

— er ontbreekt een regelmatige boekhouding, welke niet hersteld kan worden;

— de vennootschapsorganen functioneren niet of slechts sporadisch;

— de meester van de zaak tekent onder de naam van de vennootschap zonder zijn hoedanigheid van beheerder/zaakvoerder te vermelden;

— de klanten en leveranciers van de persoonlijke zaak van de meester van de zaak en van de vennootschap zijn dezelfde;

— de aanvaarding door de meester van de zaak van handelseffecten met betrekking tot de vennootschapsactiviteit; borgstelling door de meester van de zaak voor vennootschapschulden; gemeenschappelijke kredietverlening aan de vennootschap en de meester van de zaak samen.

De rechter beschikt dus niet over vaste regels om uit te maken of een vermenging der vermogens en activiteiten al dan niet bestaat. Op grond van de feitelijke omstandigheden, eigen aan elke zaak, zal hij bijgevolg moeten nagaan in welke mate de handelwijze van de meester van de zaak elke controle op zijn beheer, alsook op de financiële toestand van de vennootschap, sterk bemoeilijkt of zelfs onmogelijk maakte. Geen enkel van de bovenvermelde feitelijke indicatoren, hoe zwaarwichtig ook, zullen echter op zichzelf voldoende zijn om tot dat besluit te komen²¹. Alleen een samenloop van meerdere, duidelijk bewezen, feiten kan de rechter overtuigen²².

IV. Juridische gronden waarop de rechtspraak haar theorie steunt

De vervulling van de hierboven besproken algemene en specifieke voorwaarden is onvoldoende om het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak uit te breiden. Deze uitbreiding is inderdaad in geen enkele wettekst vastgelegd, zodat de rechtspraak een juridische grond voor haar theorie moest vinden. Dienaangaande moeten de periodes vóór en na 1973 van elkaar onderscheiden worden.

1) *Juridische fundering vóór 1973*. In die periode wordt het *fictief karakter van de vennootschap* als grond aange-

voerd. Bedoeld wordt dat, aangezien de meester van de zaak de zelfstandigheid der vennootschap als rechtspersoon miskent evenals haar afgescheiden vermogen — hetgeen blijkt uit de vermenging der vermogens en activiteiten —, de vennootschap geen reëel bestaan kan hebben en dus enkel dient om de achterliggende werkelijkheid te verbergen²³. De vennootschap werd bijgevolg met terugwerkende kracht (*ex tunc*) nietig verklaard. Zij werd geacht nooit verbintenissen te hebben aangegaan. In geval van faillissement kon dus alleen de persoon die ze misbruikt had, d.i. de meester van de zaak, failliet verklaard worden²⁴.

2) *Juridische fundering sedert 1973*. De wet van 6 maart 1973, die onze Vennootschapswet aan de eerste E.E.G.-richtlijn van 9 maart 1968 aanpaste, heeft de nietigheidsleer inzake vennootschappen grondig gewijzigd. Voortaan zijn, enerzijds, de nietigheidsgronden limitatief opgesomd (art. 13ter Venn. W.) en de miskenning van de zelfstandigheid van de vennootschap komt er niet in voor, en, anderzijds, kan de nietigheid niet meer met terugwerkende kracht uitgesproken worden (art. 13quater, § 1, Venn. W.). Rekening houdend met deze hervorming in de nietigheidsleer is de rechtspraak zich gaan beroepen op de *theorie van de naamlening* om de uitbreiding van het faillissement tot de meester van de zaak juridisch te verantwoorden²⁵. Dank zij deze theorie hoeft de vennootschap niet meer als fictief of nietig beschouwd te worden om het gewenste resultaat te bereiken. Er is inderdaad naamlening wanneer een persoon opdracht geeft aan een andere persoon in eigen naam te handelen maar voor rekening van de opdrachtgever, zonder dat derden ooit hiervan in kennis worden gesteld²⁶. Op ons geval toegepast betekent dit dus dat de vennootschap juridisch blijft bestaan, doch dat haar handelsdaden op simulatie berusten, in die zin dat zij voor rekening van de mees-

²³ Kh. Leuven, 13 juli 1965, *B.R.H.*, 1969, II, 426; COPPENS, P. en 't KINT, F., «Les faillites et les concordats: Examen de jurisprudence (1974 à 1979)», *R.C.J.B.*, 1979, 302; VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 12, p. 181; HORMANS, G. en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 9, nr. 6; CLOQUET, A., *op. cit.*, voetnoot 10, nrs. 165 & 168; DUMON, Y. en MAUSSON, F., *op. cit.*, voetnoot 12, p. 194; GLANSDORFF, F., noot onder Kh. Brussel, 20 febr. 1975, *J.T.*, 1975, 401; VAN RIJN, J. en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 4, p. 357.

²⁴ Kh. Antwerpen, 26 okt. 1972, *R.W.*, 1972-73, 1488; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 854, nr. 10; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 12. Het fictief karakter van de vennootschap bracht ook mee dat zij geacht werd geen zelfstandig vermogen te bezitten, met als gevolg dat haar boeken en die van de meester van de zaak in één massa verenigd werden (Kh. Leuven, 13 juli 1965, *B.R.H.*, 1969, 426; MOERMAN, B., *op. cit.*, voetnoot 9, p. 577; HORMANS, G. en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 9, nr. 6; GLANSDORFF, F., *op. cit.*, voetnoot 23, p. 401; DUMON, Y. en MAUSSON, F., *op. cit.*, voetnoot 12, p. 204-205; VAN RIJN, J. en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 4, p. 357).

²⁵ Kh. Brussel, 19 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 204; Kh. Kortrijk, 29 febr. 1980, *Jura Falconis*, 1980, 571; Cass., 26 okt. 1979, *J.T.*, 1980, 425; Cass., 11 jan. 1979, *R.P.S.*, 1979, 243; Hof Antwerpen, 30 nov. 1978, *R.P.S.*, 1979, 272; Cass., 26 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 846; Hof Gent, 14 maart 1978, *R.W.*, 1978-79, 871; Kh. Brussel, 20 febr. 1975, *J.T.*, 1975, 401.

²⁶ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, V, Brussel, 1941, nr. 477; DEKKERS, R., *Handboek burgerlijk recht*, II, Brussel, 1971, nr. 1265.

²¹ In die zin Hof Gent, 9 febr. 1971, *R.P.S.*, 1972, 303, waar beslist werd dat een daad van borgstelling door een beheerder onvoldoende is. Zie eveneens Hof Luik, 19 juni 1980, *R.P.S.*, 1980, 176, en Kh. Brussel, 20 febr. 1975, *J.T.*, 1975, 401.

²² Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 210, dat uitvoerig gemotiveerd is; Kh. Kortrijk, 29 febr. 1980, *Jura Falconis*, 1980, 571; Hof Antwerpen, 30 nov. 1978, *R.P.S.*, 1979, 274; Kh. Brussel, 29 maart 1977, *R.P.S.*, 1977, 143; MOERMAN, B., *op. cit.*, voetnoot 9, p. 575; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 854, nr. 8; DUMON, Y. en MAUSSON, F., *op. cit.*, voetnoot 12, p. 195.

ter van de zaak verricht worden²⁷. Bovendien wordt algemeen aanvaard dat degene, die zich van een stroman of naamlenner bedient, aansprakelijk is tegenover derden voor de verbintenissen in zijn voordeel door de naamlenner aangegaan²⁸. Bij faillissement van de vennootschap (naamlenner) zal de meester van de zaak bijgevolg ook failliet worden verklaard, indien hij niet in staat is haar verbintenissen na te komen²⁹.

V. Kritische benadering van de theorie van de naamlenning

Wij hebben hierboven gezien dat, sedert 1973, een unanieme rechtspraak de naamlenning als grond aanvoert om het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak uit te breiden. De primordiale vraag is dus of hij die zich van een naamlenner bedient, inderdaad persoonlijk aangesproken mag worden door diegenen met wie de naamlenner gecontracteerd heeft. Essentieel voor de naamlenning³⁰ is immers de wil om de identiteit van de eigenlijke met de derden contracterende persoon verborgen te houden³¹. Naamlenning gaat dus altijd gepaard met simulatie t.a.v. de contracterende derde(n). Doch simulatie is toegelaten, tenzij zulks geschiedt³²:

- om een bindend rechtsvoorschrift te omzeilen
- met bedrieglijke benadeling van de rechten van derden

— zonder dat, wat de geheime overeenkomst zelf betreft, alle door de wet vereiste geldigheidsvoorwaarden voor overeenkomsten vervuld zijn.

Quid wat ons geval betreft? M.i. handelt de meester van de zaak in strijd met de artt. 7 en 8 Hyp. W., krachtens welke alle goederen van de schuldenaar tot gemeenschappelijke waarborg van zijn schuldeisers strekken. Weliswaar is het oprichten van of het deelnemen in een vennootschap een op deze regel wettelijk toegelaten uitzondering. Doch, aangezien de artt. 7 en 8 de openbare orde raken, moeten de uitzonderingen erop strikt uitgelegd worden. Dit veronderstelt dat alle voorwaarden, waaronder de uitzondering toegelaten is, streng moeten worden nageleefd. Degene die een vennootschap opricht of erin deelneemt, dient m.a.w. alle bepalingen in acht te nemen welke de werking van de vennootschap regelen. Men kan moeilijk volhouden dat de meester van de zaak aan dat vereiste voldoet. Bijgevolg omzeilt hij een bindend rechtsvoorschrift, i.c. de artt. 7 en 8 Hyp. W. Daarenboven handelt hij ook met bedrieglijke benadeling van de rechten van derden (zie VI, 1). De meester van de zaak maakt zich dus duidelijk schuldig aan een ongeoorloofde simulatie. In een dergelijk geval mogen de derden³³, zoals de vennootschapsschuldeisers bv., dan ook art. 1321 B.W.³⁴ invoeren: «Tegenbrieven kunnen enkel tussen contracterende partijen gevolg hebben; zij werken niet tegen derden». Doch, met de overweging dat die bepaling in het uitsluitend belang van de derden is, wordt algemeen aanvaard dat zij de keuze hebben om zich hetzij op de schijnakte hetzij op de verborgen akte te beroepen³⁵. De vennootschapsschuldeisers hebben m.a.w. de keuze hetzij de naamlenner (de vennootschap) aansprakelijk te houden, hetzij diegene voor wiens rekening de naamlenner gehandeld heeft (de meester van de zaak)³⁶.

²⁷ Cass., 26 okt. 1979, *J.T.*, 1980, 425; 26 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 846. Zie ook BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 855, nr. 12, en HORMANS, G., en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 9, nr. 7.

²⁸ Hof Brussel, 15 dec. 1981, *R.P.S.*, 1982, 102; Hof Brussel, 17 mei 1978, *B.R.H.*, 1979, 124; VANDEN AVIJLE, G., *Guide des sociétés*, Livre 9: Sociétés diverses à caractère commercial, Brussel, nr. 910/3; 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 77; VEROUSTRATE, I., *op. cit.*, voetnoot 10, nr. 743; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 13.

²⁹ Aangezien er twee onderscheiden faillissementen uitgesproken worden, moeten er ook twee verschillende boedels gevormd worden: één boedel bestaande uit de activa en passiva van de gecontroleerde vennootschap, en één boedel gevormd door de activa van de meester van de zaak, belast met zowel zijn persoonlijke schulden als met de passiva van de vennootschap (zie Hof Brussel, 17 mei 1978, *B.R.H.*, 1979, 122; VAN RIJN, J., en VAN OMMESLAGHE, P., «Examen de jurisprudence (1972 à 1978) — Les sociétés commerciales», *R.C.J.B.*, 1981, 282; 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 84; MOERMAN, B., *op. cit.*, voetnoot 9, p. 578; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 857, nr. 19; VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 12, p. 185; HORMANS, G., en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 9, nr. 8). Enkel wanneer die boedels zodanig vermengd zijn dat een afzonderlijke vereffening ervan praktisch onmogelijk is, zullen ze tot één enkele massa samengevoegd worden (Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 233-234; Kh. Kortrijk, 29 febr. 1980, *Jura Falconis*, 1980, 574; Kh. Bergen, 12 nov. 1979, *J.T.*, 1980, 265; Kh. Luik, 23 okt. 1979, *R.P.S.*, 1980, 140; Kh. Brussel, 12 dec. 1977, *R.P.S.*, 1978, 78 en de zopas aangehaalde rechtsleer).

³⁰ Er is naamlenning wanneer een persoon opdracht geeft aan een andere persoon in eigen naam te handelen maar voor rekening van de opdrachtgever, zonder dat derden ooit hiervan in kennis worden gesteld (zie de referenties van voetnoot 26).

³¹ Hierdoor onderscheidt zich de naamlenning van de commissie. In het commissiecontract verzwijgt men de naam van de commitment maar niet de hoedanigheid waarin de commissionair optreedt, terwijl in de naamlenning alle elementen van de lastgeving geheim worden gehouden (DE PAGE, H., V, nrs. 366 en 477bis; *R.P.D.B.*, tw. «Commission», Compl. III, nr. 16).

³² LAURENT, F., *Principes de droit civil*, XXVIII, Brussel, Parijs, nr. 76; DE PAGE, H., II, nrs. 622, 624, en V, nrs. 477-478; DEKKERS, R., *op. cit.*, voetnoot 26, nrs. 163, 1265; FORIERS, P.A., «Observations sur le contrat de prête-nom et la théorie des extensions de faillites», *J.T.*, 1980, 418.

³³ Derden zijn alle personen die in de tegenbrief niet tussengekomen zijn en een door deze akte geschonden eigen recht kunnen invoeren. Alzo zijn de schuldeisers en de curator, die hen vertegenwoordigt, derden in de zin van art. 1321 B.W. (zie Cass., 21 juni 1974, *R.C.J.B.*, 1975, 256; Cass., 21 okt. 1960, *R.W.*, 1960-61, 1717; LAURENT, F., XIX, nrs. 188, 190; DE PAGE, H., II, nrs. 636, 638; KLUYSKENS, A., *De verbintenissen*, Antwerpen, Brussel, Gent, Leuven, 1943, nrs. 57, 292).

³⁴ De theorie van de simulatie is inderdaad gebaseerd op art. 1321 B.W.

³⁵ Cass., 16 nov. 1939, *Pas.*, 1939, I, 474; LAURENT, F., XIX, nr. 193; DE PAGE, H., II, nr. 635, en V, nr. 480; DEKKERS, R., *op. cit.*, voetnoot 26, nr. 165; KLUYSKENS, A., *op. cit.*, voetnoot 33, nr. 292bis.

³⁶ 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 69; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 13; HORMANS, G., en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 9, nr. 6. Om die keuze te mogen uitoefenen zullen de derden evenwel het bewijs moeten leveren van het bestaan der verborgen akte, d.i. de geheime opdracht van naamlenning gegeven door de meester van de zaak aan de vennootschap. Gezien echter de hieraan gekoppelde moeilijkheid, aanvaarden rechtspraak en rechtsleer

De theorie lijkt derhalve een onfeilbare juridische basis te hebben. Toch dient te worden onderzocht, zoals Foriers terecht opmerkte³⁷, in welke mate er in casu sprake kan zijn van een werkelijke simulatie. Er is simulatie wanneer partijen een schijnakte maken, waarvan ze de inhoud met een verborgen akte (tegenbrief) wijzigen³⁸. Simulatie onderstelt dus:

— *de gelijktijdigheid* (tenminste in de geest der partijen) van de schijnakte en van de verborgen akte³⁹. Indien immers de eerste akte pas door een latere akte gewijzigd zou worden, zou men te doen hebben met hetzij een gewone wijziging van de oorspronkelijke akte, hetzij een herroeping ervan⁴⁰;

— *de identiteit der partijen*: het zijn de partijen bij de schijnakte betrokken, die heimelijk beslissen de inhoud ervan door een verborgen akte te wijzigen⁴¹.

Wat ons geval betreft zijn die twee voorwaarden hoege-naamd niet vervuld:

— *de gelijktijdigheid*: er is geen simulatie bij het tot stand komen van het contract van naamlening tussen de vennootschap en de meester van de zaak. Beide partijen hebben de werkelijke bedoeling dit contract te sluiten en er is geen sprake van enige tegenbrief⁴²;

*de identiteit der partijen*⁴³: de partijen bij de schijnakte (de vennootschap en de derde) zijn verschillend van de partijen bij de reële verborgen akte (de meester van de zaak en de derde, als gevolg van de naamlening). Bij de derde (de vennootschapsschuldeiser) bestaat er geen simulatiewil. Hij heeft de werkelijke wil om met de naamleener (de vennootschap) te contracteren. Voorzeker kan simulatie betrekking hebben op de identiteit van een partij bij een overeenkomst. In een dergelijk geval spreekt men van simulatie door tussenstelling van persoon. Maar zulk een tussenstelling maakt slechts een ware simulatie uit, wanneer de simulatiewil bij de drie partijen aanwezig is⁴⁴. Dit is bij de derde-vennootschapsschuldeiser niet het geval.

Er is dus geen simulatie, zodat art. 1321 B.W. niet beschikbaar is om de meester van de zaak persoonlijk aansprakelijk te stellen. Bijgevolg hanteren rechtspraak en rechtsleer⁴⁵ volledig ten onrechte de theorie van de naamlening als juridische grond voor de uitbreiding van het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak.

VI. Kritisch onderzoek van andere mogelijke juridische gronden

Bij het zoeken naar een andere juridische fundering voor de theorie van faillissementsuitbreiding moet men m.i. vermijden een hypothetisch stilzwijgend contract te willen vinden tussen de vennootschap en de meester van de zaak om hen alzo verbintenissen toe te schrijven die zij niet hebben aangegaan.

Immers opdat een contract geldig tot stand kan komen, zijn o.a. vereist de toestemming van de partijen en het bestaan van een geoorloofde oorzaak (art. 1108 B.W.). In geval van vermenging der vermogens en activiteiten is de vennootschap meestal zodanig ingepalmd door de meester van de zaak dat zij geen zelfstandig bestaan meer leidt. Hoe zou men dan nog durven te beweren dat zij objectief en volledig autonoom kan toestemmen tot het al dan niet sluiten van een contract met de meester van de zaak⁴⁶? Daarenboven heeft de vennootschap geen enkel belang bij het aangaan van het contract. Meestal is de enige bedoeling van de meester van de zaak de vennootschap te gebruiken als scherm voor zijn persoonlijke handelsactiviteit. In de rechtspraak hebben wij dan ook altijd een duidelijk belangen-onevenwicht ten gunste van de meester van de zaak vastgesteld⁴⁷. Nu is de oorzaak van een contract juist het belang of voordeel dat beide partijen uit het contract zullen halen en hen ertoe aanzet bedoeld contract te sluiten⁴⁸. Dus zonder belang geen oorzaak, en zonder oorzaak geen contract (art. 1131 B.W.)⁴⁹. Men is derhalve genoodzaakt de juridische verantwoording van de theorie vanuit een andere optiek te benaderen. Zo zal nagegaan worden in hoeverre de algemene rechtsbeginselen, en meer bepaald de daaruit afgeleide theorieën, eventueel hiertoe een oplossing kunnen bieden. Wij denken aan de bedrieglijke benadeling van de rechten van derden, de wetsontduiking en het rechtsmisbruik. Die theorieën bieden immers de mogelijkheid de uitoefening van een recht te beperken indien er gevolgen uit voortvloeien welke door de wet niet rechtstreeks verboden zijn, doch billijkheidshalve verwerpelijk zijn⁵⁰.

1) *Bedrieglijke benadeling van de rechten van derden*. Iemand handelt met bedrieglijke benadeling van de rechten van derden, wanneer hij daden stelt waarvan hij weet dat ze de rechten van derden kunnen schaden⁵¹.

dat alle bewijsmiddelen hiertoe mogen worden aangewend, getuigen en vermoedens inbegrepen (zie Hof Antwerpen, 3 nov. 1975, *R.P.S.*, 1976, 45; Cass., 21 juni 1974, *R.C.J.B.*, 1975, 256; Cass., 21 okt. 1960, *R.W.*, 1960-61, 1717; LAURENT, F., XIX, nr. 603; DE PAGE, H., II, nrs. 635, 645, en V, nrs. 378, 401; DEKKERS, R., *op. cit.*, voetnoot 26, nr. 165).

³⁷ FORIERS, P.A., *op. cit.*, voetnoot 32, p. 419.

³⁸ DE PAGE, H., II, nr. 618; DEKKERS, R., *op. cit.*, voetnoot 26, nr. 161.

³⁹ DE PAGE, H., II, nr. 618; DEKKERS, R., *op. cit.*, voetnoot 26, nr. 162.

⁴⁰ FORIERS, P.A., *op. cit.*, voetnoot 32, p. 419.

⁴¹ *Ibidem*; LAURENT, F., XXVIII, nrs. 76-77; DE PAGE, H., II, nr. 620bis.

⁴² FORIERS, P.A., *op. cit.*, voetnoot 32, p. 419.

⁴³ Voor meer details raadplege men *Id.*, p. 419-420.

⁴⁴ Met betrekking tot de simulatie door tussenstelling van personen, zie *Ibidem* en de aldaar geciteerde literatuur.

⁴⁵ Zie bovenvermelde referenties in de voetnoten 25 en 28.

⁴⁶ In dezelfde zin stellen VAN RIJN en VAN OMMESLAGHE dat er geen naamleningscontract kan bestaan tussen de meester van de zaak en de vennootschap, omdat laatstvermelde de wil van eerstgenoemde volledig ondergaat (*op. cit.*, voetnoot 29, p. 274).

⁴⁷ Cf. onder punt III.2 de feitelijke indicatoren, waaruit de vermenging der vermogens en activiteiten afgeleid wordt.

⁴⁸ KLUYSKENS, A., *op. cit.*, voetnoot 33, nr. 55. Voor meer details, zie VAN OMMESLAGHE, P., «Observations sur la théorie de la cause dans la jurisprudence et dans la doctrine moderne», *R.C.J.B.*, 1970, 349, 354-357, 364-367.

⁴⁹ Zie in dit verband de zojuist aangehaalde merkwaardige studie van VAN OMMESLAGHE, P., «Observations sur la théorie de la cause dans la jurisprudence et dans la doctrine moderne», *R.C.J.B.*, 1970, 349, 354-357, 364-367.

⁵⁰ VAN OMMESLAGHE, P., «Abus de droit, fraude aux droits des tiers et fraude à la loi», *R.C.J.B.*, 1976, 305.

⁵¹ *Id.*, p. 339; FORIERS, P.A., *op. cit.*, voetnoot 32, p. 421.

Drie voorwaarden moeten dus vervuld zijn:

a) *de derde heeft een recht*: krachtens de artt. 7 en 8 Hyp. W. hebben de vennootschapsschuldeisers ontegensprekelijk een recht op het vermogen van de vennootschap waarmee zij gecontracteerd hebben;

b) *de gestelde daad kan dit recht schenden*: door de zelfstandigheid van de vennootschap en van haar vermogen te miskennen, tast de meester van de zaak haar vermogen aan. Aldus raakt hij ongetwijfeld aan het onderpand van de vennootschapsschuldeisers en schendt hij dus het recht dat zij, krachtens de artt. 7 en 8 Hyp. W., op dat vermogen hebben;

c) *de dader weet dat zijn daad het recht van derden kan schenden*: het intentioneel element is dus doorslaggevend. De hoofdbedoeling van de meester van de zaak is zich veilig te stellen tegen het oplopen van een persoonlijke aansprakelijkheid. Zulks is niet verboden indien men de hiertoe opgelegde wettelijke regels en voorwaarden in acht neemt (zie punt V). Nu blijkt juist, uit de vermenging der vermogens en activiteiten, dat de meester van de zaak én de vennootschapsregels én de zelfstandigheid van het vennootschapsvermogen miskent. Zodoende weet hij zeker dat hij de rechten van de vennootschapsschuldeisers in het gedrang kan brengen.

Nu een bedrieglijke benadeling dus voorhanden is, hebben de vennootschapsschuldeisers twee mogelijkheden. Elk van hen kan individueel de actio pauliana instellen (art. 1167 B.W.). Bij faillissement van de schuldenaar, i.c. de vennootschap, wordt dat individueel recht echter opgeschort en is het de curator die, als enige vertegenwoordiger van de gezamenlijke schuldeisers hiertoe uitsluitend bevoegd is⁵². De actio pauliana brengt mee dat alle handelingen tussen de vennootschap en de meester van de zaak, met bedrieglijke benadeling van de rechten van de schuldeisers gesteld, hen niet kunnen worden tegengeworpen⁵³. Bovendien moet de medeplichtige derde -medecontractant van de schuldenaar — de meester van de zaak dus — instaan voor alle gevolgen van zijn medeplichtigheid⁵⁴. Hij zal bijgevolg samen met de vennootschap aangesproken kunnen worden. Is een schadeherstel in natura echter onmogelijk, dan beschikken de schuldeisers ook nog over art. 1382 B.W.⁵⁵, hetgeen in casu wellicht meestal het geval zal zijn. Hierin ligt dus een mogelijke juridische grondslag voor de theorie van faillissementsuitbreiding⁵⁶.

⁵² CLOQUET, A., *op. cit.*, voetnoot 10, nr. 1406; VAN RIJN, J., en HEENEN, J., *Principes de droit commercial*, IV, Brussel, 1965, nr. 2676; KLUYSKENS, A., *op. cit.*, voetnoot 33, nr. 96.

⁵³ VAN RIJN, J., en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 4, p. 344; KLUYSKENS, A., *op. cit.*, voetnoot 33, nrs. 97, 99; GINOSSAR, S., «La fraude au droit d'autrui est-elle licite?» in *Mélanges Jean Dabin*, II, Brussel, Parijs, 1963, p. 623-624.

⁵⁴ DE PAGE, III, nr. 246.

⁵⁵ GINOSSAR, R., *op. cit.*, voetnoot 53, p. 623-624.

⁵⁶ *Contra* FORIERS, P.A., *op. cit.*, voetnoot 32, p. 421, en 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 56, noot 9, die zeggen dat de schuldeisers, gelet op de financiële situatie van de vennootschap, enkel met laatstgenoemde contracteerden en ook werkelijk die bedoeling hadden; dat de meester van de zaak aan de alzo tot stand gekomen verbintenissen volledig vreemd is, zodat er geen enkele reden bestaat om aan de vennootschapsschuldeisers een bijkomende zekerheid op zijn vermogen te verschaffen. M.i. verliezen beide

2) *Wetsontduiking*. Wetsontduiking veronderstelt de vervulling van de vier volgende voorwaarden⁵⁷:

- *het ontduiken van een wetsvoorschrift* van dwingend recht dat een bepaald resultaat wil verbieden: de meester van de zaak omzeilt de artt. 7 en 8 Hyp. W., welke iemand verbieden zijn patrimonium op te splitsen (zie punt V);

— *het gebruik maken van een blijkbaar geldig en geoorloofd juridisch procédé* waardoor het verboden resultaat toch bereikt kan worden: het aangewend procédé moet dus steun vinden in een ander geldig wetsvoorschrift. Het door de artt. 7 en 8 Hyp. W. opgelegd verbod wordt omzeild door gebruik te maken van het recht een vennootschap op te richten of in een vennootschap deel te nemen;

— *de intentie* het verboden resultaat te bereiken door de kunstmatige aanwending van een ander geldig juridisch procédé: de bedoeling van de meester van de zaak is te ontsnappen aan de artt. 7 en 8 Hyp. W. Hiertoe maakt hij op extreme en dus artificiële wijze gebruik van zijn recht om een vennootschap op te richten of erin deel te nemen, in die zin dat hij zich ervan volledig meester maakt. Haar zelfstandigheid wordt niet in acht genomen (zie punt V);

— *de wetsontduiker aanvaardt alle gevolgen* welke verboden zijn aan het door hem aangewend procédé: aangezien de meester van de zaak de vennootschapsregels niet naleeft⁵⁸, is aan de vierde voorwaarde niet voldaan.

Van wetsontduiking kan er bijgevolg geen sprake zijn, aangezien de vier voorwaarden cumulatief dienen te worden vervuld⁵⁹.

3) *Rechtsmisbruik*. De theorie van het rechtsmisbruik is gegroeid uit het gevoel dat de uitoefening van een recht begrensd is door de principes van rechtvaardigheid, billijkheid en zedelijkheid⁶⁰. Niet alleen het handelen in strijd met een wettelijke bepaling wordt als een fout aangemerkt; maar eveneens het handelen in strijd met de «algemene zorgvuldigheidsplicht»⁶¹. Logischerwijze vindt het rechts-

auteurs echter uit het oog dat miskenning door de meester van de zaak van de zelfstandigheid van de vennootschap en van haar vermogen het rechtmatig onderpand van de vennootschapsschuldeisers aangetast heeft; dat door zijn bedrieglijk optreden de financiële toestand van de vennootschap niet de normale schommelingen onderging te wijten aan een normale economische activiteit; dat dit allemaal slechts mogelijk was omdat de meester van de zaak de vennootschap volledig inpalmdde en dat zij, ten gevolge hiervan, geen autonome beslissingen meer kon nemen. De meester van de zaak is dus op indirecte wijze betrokken bij de tussen de vennootschap en haar schuldeisers bestaande relatie.

⁵⁷ VAN BUGGENHOUT, C., commentaar onder Kh. Bergen, 23 okt. 1978, *B.R.H.*, 1979, 119; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 855, nr. 13; VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 50, p. 338-343.

⁵⁸ Zie de feitelijke indicatoren waaruit de vermenging der vermogens en activiteiten blijkt (*supra* punt III.2).

⁵⁹ Dit heeft H. BRAECKMANS blijkbaar over het hoofd gezien, wanneer hij schrijft dat wetsontduiking voorhanden kan zijn (*op. cit.*, voetnoot 2, kol. 855, nr. 13).

⁶⁰ VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 50, p. 305; VAN GERVEN, W., «Variaties op het thema misbruik», *R.W.*, 1979-80, 2467; DE BERSAQUES, A., «Le droit du chef d'entreprise de mettre fin à celle-ci est-il susceptible d'abus?», *R.C.J.B.*, 1959, 369; KLUYSKENS, A., *op. cit.*, voetnoot 33, nr. 370.

⁶¹ VAN NUIJS, S., «Relativiteit ten aanzien van de onrechtmatige daad», *R.W.*, 1980-81, 561, en de aldaar aangehaalde rechtsleer.

misbruik dan ook zijn wettelijke grondslag in art. 1382 B.W.⁶². Het zal echter verschillend beoordeeld worden naargelang het recht waarop het betrekking heeft. Zo onderscheidt men volkomen discretionaire rechten, doelgebonden rechten en subjectieve rechten die noch discretionair noch doelgebonden zijn⁶³.

Met betrekking tot de onderhavige studie interesseren ons vooral de doelgebonden rechten («*droits fonctions*»), welke de uitoefening van een bevoegdheid impliceren waarvoor de wetgever een precies en welbepaald doel heeft vooropgesteld⁶⁴. Wordt dat doel niet in acht genomen of wordt m.a.w. dat recht van zijn normale bestemming afgewend, dan is er rechtsmisbruik⁶⁵. Tot die categorie van rechten behoren het misbruik van bevoegdheid en het misbruik van rechtspersoonlijkheid.

a) *Misbruik van bevoegdheid*. De beheersbevoegdheden binnen een vennootschap zijn typisch doelgebonden en mogen dus enkel in het belang van de vennootschap uitgeoefend worden⁶⁶. De meester van de zaak begaat bijgevolg een misbruik van bevoegdheid, wanneer hij van zijn positie als beheerder of zaakvoerder in de vennootschap gebruik maakt om de vennootschap in zijn persoonlijk voordeel te manipuleren⁶⁷. Zoals prof. Van Gerven opmerkt, vertoont die vorm van rechtsmisbruik veel gelijkenis met de administratiefrechtelijke «*machtsafwendings*», zodat de publiekrechtelijke regels ter zake hier eveneens toepassing kunnen vinden⁶⁸. Aangezien men een bedoeling dient aan te tonen (nl. de bedoeling de bevoegdheid in eigen voordeel uit te oefenen), hetgeen altijd moeilijkheden oplevert, laat het administratief recht toe de machtsafwendings af te leiden uit handelingen die, elk afzonderlijk genomen, het niet mogelijk maken hiertoe te besluiten, maar die in hun onderlinge samenhang beschouwd hiervan toch het bewijs leveren⁶⁹. Alzo zal uit meerdere feiten en handelingen van de meester van de zaak, zijn bedoeling afgeleid moeten worden om zijn beheersbevoegdheden binnen de vennootschap in eigen voordeel te gebruiken. Hiervoor zullen de indicatoren die op een vermenging der vermogens en activiteiten wijzen, zeer dienstig zijn⁷⁰. Is dat bewijs geleverd, dan zal hij op

grond van art. 1382 B.W. tot schadevergoeding veroordeeld worden. Het passief van de vennootschap, of een gedeelte ervan, kan hem alzo ten laste gelegd worden. Is hij echter niet in staat die schadevergoeding te betalen, dan zal hij ook failliet worden verklaard.

Misbruik van bevoegdheid is dus een mogelijke juridische grond voor de faillissementsuitbreiding, indien de meester van de zaak beheerder of zaakvoerder is in de vennootschap. Zo niet, dan bezit hij geen wettelijk georganiseerde bevoegdheid binnen de vennootschap en kan hij er geen misbruik van maken.

b) *Misbruik van rechtspersoonlijkheid*. Met de oprichting van een rechtspersoon beoogt men de creatie van een autonoom rechtssubject, naar het voorbeeld van een natuurlijke persoon, met een eigen afgescheiden vermogen, een zelfstandig bestaan (eigen rechten en verplichtingen) en een eigen aansprakelijkheid ter verwezenlijking van een bepaald doel⁷¹. In België is het nog steeds de wetgever die de voorwaarden bepaalt waaronder de rechtspersoonlijkheid toegekend wordt en die voorts het bestaan en de werking van de rechtspersoon regelt⁷². Indien men bijgevolg die regels niet naleeft, op zulk een wijze dat de zelfstandigheid der vennootschap wordt miskend en dat haar vermogen aangewend wordt tot een ander dan het vooropgesteld maatschappelijk doel (bv. ter financiering van de persoonlijke handelsactiviteit van de meester van de zaak), wordt de rechtspersoonlijkheid misbruikt⁷³. Zij wordt immers in haar wezen zelf aangetast⁷⁴.

Daaruit besluiten meerdere auteurs dat hij die de spelregels op permanente wijze miskent, niet moet verwachten dat ze toegepast zullen worden wanneer ze hem tot voordeel strekken⁷⁵. Daaruit volgt dat, bij faillissement van de vennootschap, de meester van de zaak de beperkte aansprakelijkheid niet zal kunnen invoeren. Dit standpunt lijkt ons te radicaal. Rechtsmisbruik kan inderdaad enkel aanleiding geven tot schadevergoeding op grond van art. 1382 B.W. Slechts op die wijze kan het passief van de vennootschap, geheel of ten dele, aan de meester van de zaak ten laste gelegd worden. Principieel behoudt hij dus het voordeel van de beperkte aansprakelijkheid. Pas wanneer hij niet in staat is schadevergoeding te betalen, zal hij eveneens in faillissementsstoestand verkeren.

⁶² Cass., 10 sept. 1971, *R.W.*, 1971-72, 321; Cass., 29 nov. 1962, *Pas.*, 1963, I, 406; DE PAGE, H., I, nr. 115; VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, kol. 2471; VAN OMME-SLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 50, p. 335.

⁶³ Zie VAN OMME-SLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 50, p. 313-336, en VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, 2468-2469, 2472-2476.

⁶⁴ Voorbeelden zijn de ouderlijke macht en de rechten uitgeoefend binnen een vennootschap. Genoemde rechten mogen nooit uitgeoefend worden tegen de belangen van het kind of van de vennootschap.

⁶⁵ Cass., 28 april 1972, *R.W.*, 1972-73, 217; VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, kol. 2472-2476; VAN OMME-SLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 50, p. 313-322; BÜTZLER, R., noot onder Cass., 28 april 1972, *R.W.*, 1972-73, kol. 221; KLUYSKENS, A., *op. cit.*, voetnoot 33, nr. 370.

⁶⁶ VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, 2475; VAN OMME-SLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 50, p. 318-320; DE BERSAQUES, A., *op. cit.*, voetnoot 60, p. 375.

⁶⁷ In dezelfde zin Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 229.

⁶⁸ VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, kol. 2492.

⁶⁹ Zie MAST, A., *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Gent, Leuven, 1975, nr. 537.

⁷⁰ Zie Kh. Brussel, 8 sept. 1980, *R.P.S.*, 1980, 229-230.

⁷¹ DE PAGE, H., I, nr. 500; VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, kol. 2481-2482.

⁷² Zie VAN OMME-SLAGHE, P., «*Les sociétés de fait*», *J.T.*, 1957, 710, nr. 4.

⁷³ VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, kol. 2481; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 855, nr. 14. *Contra* 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 55, noot 9, die zegt dat er geen misbruik van rechtspersoonlijkheid kan zijn wanneer de vennootschap geldig opgericht is met inachtneming van alle grond- en vormvoorwaarden. Hiertegen dient te worden opgemerkt dat het misbruik niet gelegen is in de oprichting van of in de deelneming in de vennootschap, maar wel in het gebruik maken van de rechtspersoon zonder inachtneming van de vennootschapsregels ter zake.

⁷⁴ Kh. Bergen, 12 nov. 1979, *J.T.*, 1980, 265; Kh. Bergen, 23 okt. 1978, *B.R.H.*, 1979, 116.

⁷⁵ VAN GERVEN, W., *op. cit.*, voetnoot 60, kol. 2481-2482; MOERMAN, B., *op. cit.*, voetnoot 9, p. 575; VEROUGSTRAETE, I., *op. cit.*, voetnoot 10, nr. 740; BRAECKMANS, H., *op. cit.*, voetnoot 2, kol. 855, nr. 14; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 2, p. 15.

VII. Algemene beoordeling en nieuw voorstel

Zoals hierboven werd aangetoond, kunnen om zuivere juridische redenen noch de naamgeving, noch de wetsontduiking als juridische verantwoording dienen voor de theorie van faillissementsuitbreiding. De bedrieglijke benadeling van de rechten van derden en de theorie van het rechtsmisbruik, waaronder meer specifiek begrepen het misbruik van bevoegdheid en het misbruik van rechtspersoonlijkheid, kunnen dit daarentegen wel. Doch aan die theorieën zijn limieten verbonden, die tal van praktische moeilijkheden opleveren:

1) Zij vergen een toepassing van art. 1382 B.W. In dit verband zijn de problemen bekend, die men in de praktijk ondervindt om de uit de gepleegde fout precieze voortvloeiende schade vast te stellen (problematiek van het causaal verband)⁷⁶.

2) De rechtsmisbruiktheorieën bieden onvoldoende rechtszekerheid. Het voorhanden zijn van rechtsmisbruik is immers overgelaten aan het feitelijk appreciatierecht van de rechter. De beoordeling ervan kan dus sterk verschillen van de ene rechtbank tot de andere. Welke zijn inderdaad de feitelijke limieten om rechtsmisbruik al dan niet aanwezig te achten?

Geen enkel van de hierboven besproken theorieën geeft dus een bevredigende oplossing. Bovendien zorgde het casatiearrest van 12 februari 1981 voor een totale ommekeer in de tot dan toe gevestigde jurisprudentie. Het besliste immers dat de fouten en nalatigheden van de meester van de zaak, waaruit de vermenging der vermogens en activiteiten afgeleid wordt, geen handelsdaden uitmaken in de zin van de artt. 2 en 3 Wb. Kh. die hij voor eigen rekening zou hebben verricht⁷⁷. Indien deze rechtspraak bevestigd wordt, zal de meester van de zaak niet meer als handelaar aangemerkt worden. Het vennootschapsfaillissement zal hem dan ook niet verder toegerekend kunnen worden.

Het lijkt ons eveneens essentieel dat de door de meester van de zaak gepleegde fouten en inbreuken, waarvoor de handelswetgeving een specifieke sanctie vooropstelt, gesanctioneerd zouden worden door desbetreffende sanctie en geenszins door de niet voorziene faillissementsuitbreiding⁷⁸. Wil men desondanks de meester van de zaak verder

aansprakelijk houden, dan is het hoog tijd om een gloednieuwe grond voor de theorie van faillissementsuitbreiding te vinden.

De theorie van de feitelijke vennootschap beantwoordt o.i. aan alle verwachtingen in dit verband⁷⁹.

Kan er immers niet gesteld worden dat tussen de meester van de zaak en zijn vennootschap een feitelijke V.o.F.⁸⁰ is ontstaan? Algemeen wordt aanvaard dat twee of meer personen, buiten hun wil om, een feitelijke V.o.F. vormen, zodra zij openlijk en duurzaam onder een firma handel drijven en de vereisten voor een vennootschapscontract vervullen⁸¹. Dat er geen oprichtingsakte is opgemaakt, maakt weinig uit niettegenstaande de hierop gestelde nietigheids-sanctie van art. 4 Venn. W. Deze bepaling is immers in het uitsluitend belang van de derden gesteld, zodat het een betrekkelijke nietigheidssanctie betreft⁸². De derden⁸³ beschikken dus altijd over de keuze het bestaan van de vennootschap te aanvaarden of te verwerpen⁸⁴. Alle mogelijke bewijsmiddelen zullen bijgevolg toegelaten zijn om tot het bestaan van een V.o.F. te besluiten⁸⁵.

De vervulling van de hiertoe vereiste voorwaarden (art. 15 Venn. W. en art. 1382 B.W.) zal dan ook vooral afgeleid worden uit de feitelijke gedragingen der vermoede vennoten⁸⁶. Hierna zal onderzocht worden of, uit de feitelijke

⁷⁹ Is het trouwens ook niet logischer een handelsrechtelijk probleem handelsrechtelijk te gaan oplossen?

⁸⁰ Over de nauwkeurigheid van deze terminologie, zie VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 72, p. 709 e.v.

⁸¹ Hof Brussel, 17 mei 1978, *B.R.H.*, 1979, 122; Kh. Luik, 2 mei 1978, *R.P.S.*, 1980, 132; Hof Bergen, 16 juni 1976, *R.P.S.*, 1979, 52-53; Hof Brussel, 4 april 1974, *R.P.S.*, 1975, 145; Cass., 28 juni 1968, *R.W.*, 1968-69, 314; Cass., 17 mei 1968, *R.C.J.B.*, 1970, 217; FREDERICQ, L., IV, nr. 147; VAN RIJN, J., en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 29, p. 285; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 7, nr. 66. De alzo tot stand gekomen vennootschap is noodzakelijkerwijze een V.o.F., omdat die de gemeenschappelijke vennootschap is (zie LIMPENS, A., «Des sociétés constituées sans écrit», *R.C.J.B.*, 1970, 229-230, en vooral VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 72, nr. 6).

⁸² Hof Brussel, 20 juni 1972, *R.P.S.*, 1973, 30; proc.-gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH, conclusie voor Cass., 28 juni 1968, *R.W.*, 1968-69, 302, 304, 308. Veel genuanceerder FREDERICQ, L., IV, nrs. 108 e.v.

⁸³ Derden zijn de schuldeisers en schuldenaars van de vennootschap en van de respectieve vennoten (FREDERICQ, L., IV, nr. 112).

⁸⁴ Kh. Verviers, 28 febr. 1977, *B.R.H.*, 1978, 41; Cass., 17 mei 1968, *R.C.J.B.*, 1970, 217; FREDERICQ, L., IV, nr. 113; GANSHOF VAN DER MEERSCH, *op. cit.*, voetnoot 82, kol. 304; VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 72, p. 713, nr. 18. Zijn de derden het echter oneens, dan zal de nietigheid uitgesproken worden omdat het de regel is in geval van onregelmatigheid (FREDERICQ, L., IV, nr. 115; VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 72, p. 714, nr. 18). Maar krachtens de artt. 13^{quater} en 13^{quinquies}, Venn. W. zal deze nietigheid slechts voor de toekomst gevolg hebben. Die artikelen zijn inderdaad, in tegenstelling met art. 13ter, toepasselijk op alle vennootschapsvormen (VAN RIJN, J. en VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 29, p. 291; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 7, nr. 134).

⁸⁵ FREDERICQ, L., IV, nr. 123; VAN OMMESLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 72, p. 711, nr. 9.

⁸⁶ *Ibidem*; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 7, nr. 253; cf. Kh. Charleroi, 20 juni 1977, *J.T.*, 1978, 316, en Hof Bergen, 16 juni 1976, *R.P.S.*, 1979, 50.

⁷⁶ In geval van bedrieglijke benadeling van rechten van derden, beschikken de vennootschaps schuldeisers weliswaar over de actio pauliana, maar daar, zoals eerder is gezien, een schadeherstel in natura meestal onmogelijk zal zijn, zullen zij uiteindelijk toch hun toevlucht moeten nemen tot art. 1382 B.W.

⁷⁷ *R.P.S.*, 1981, 108, met noot P. COPPENS.

⁷⁸ Zo voorziet de Vennootschapswet in tal van eigen sancties tegen overtreding van haar bepalingen: voor het ontbreken van een regelmatige boekhouding (artt. 201 en 204 Venn. W., art. 17 W. 17 juli 1975, de bepalingen inzake beheerdersaansprakelijkheid en zelfs art. 1382 B.W., wanneer derden hierdoor schade lijden); het beschikken over de vennootschapskas voor persoonlijk gebruik (art. 1846 B.W.); fouten in het beheer (artt. 62, 63ter, 132, 133bis, Venn. W.: zie in dit verband 't KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 57 en VEROUWSTRAETE, I., *op. cit.*, voetnoot 10, nr. 751). Alleenbeheer is trouwens op zichzelf niet verboden in bepaalde vennootschapsvormen, zoals de P.V.B.A. bijvoorbeeld, in zoverre men de bevoegdheden van de algemene vergadering niet doorkruist ('t KINT, F., *op. cit.*, voetnoot 10, p. 66).

gedragingen van de meester van de zaak en van zijn vennootschap, het bestaan van een feitelijke V.o.F. kan worden afgeleid.

a) *Handel drijven onder een firma*: de firma is de benaming waaronder de V.o.F. zich kenbaar maakt bij het publiek⁸⁷. Alleen de namen der vennoten mogen in de firma gebruikt worden (art. 16 Venn. W.), maar de wet vereist niet de vermelding van alle vennoten; de naam van één onder hen volstaat⁸⁸.

I.c. opereren de meester van de zaak en zijn vennootschap onder de naam van laatstgenoemde, hetgeen dus geoorloofd is. Het openlijk en duurzaam karakter hiervan wordt uit feitelijke omstandigheden afgeleid: bv. het gebruik maken van dezelfde telefoon, briefpapier, gebouwen, voertuigen, machines, bankrekening of P.C.R.; de betaling van wederzijdse schulden of wederzijdse borgstelling; ...⁸⁹

b) *Inbreng van de verschillende vennoten*: de inbreng van de vennootschap bestaat uit haar volledig actief en passief. Wat de meester van de zaak betreft, zal zijn inbreng van geval tot geval verschillen. Toch kan aangenomen worden dat hij steeds minstens zijn bedrijvigheid inbrengt⁹⁰.

c) *Voornemen winsten en verliezen te delen*: in dit verband verbiedt alleen de wetgever dat de gehele winst aan één der vennoten toegekend wordt (art. 1855 B.W.). De niet-naleving van die bepaling van openbare orde brengt de nietigheid mee van de vennootschap⁹¹. Behoudens dat enig verbod zijn de partijen volkomen vrij de winsten en verliezen naar eigen goeddunken om te delen, en zulks ongeacht hun respectieve inbrengen⁹¹. Dus enkel wanneer de meester van de zaak alle winsten zou opstrijken, kan er tussen hem en de vennootschap geen V.o.F. bestaan. Deze veronderstelling lijkt ons vrij theoretisch. Immers, om gewoon in leven te blijven, zal de vennootschap al altijd een minimum moeten investeren, nl. de voor de voortzetting van haar activiteit dringende en onmisbare vervangingsinvesteringen; nu worden investeringen juist uit de winst gefinancierd. Aldus...

d) *Affectio societatis*: uit de artt. 1832 en 1833 B.W. deduceert men dat de partijen het oogmerk moeten hebben om samen te werken op grond van gelijkwaardigheid binnen de perken van hun respectieve belangen⁹³. Voorzeker beantwoordt de meester van de zaak hoegenaamd niet aan dit vereiste. Maar is de affectio societatis nog steeds essen-

tieel en onmisbaar voor het bestaan van een vennootschap? Wij durven dit ten zeerste betwijfelen⁹⁴.

Die voorwaarde spruit immers voort uit de art. 1832 en 1833 B.W., maar art. 1873 B.W. voegt er onmiddellijk aan toe dat de handelsgebruiken voorrang zullen krijgen op de voorschriften van genoemde artikelen.

Zo stelt men in de handelspraktijk meermaals vast dat elke affectio societatis ontbreekt. Kan er inderdaad nog sprake zijn van een ware en nauwe samenwerking tussen de vennoten in grote kapitaalvennootschappen, als men weet dat de meesten onder hen zich vergenoegen met, enerzijds, een bepaald kapitaalbedrag in te brengen, welk slechts weinigen onder hen effectief zullen beheren, en anderzijds, met de eruit voortvloeiende dividenden te innen. Ze zijn veeleer beleggers, die nooit het oogmerk hebben gehad binnen de vennootschap samen te werken⁹⁵. Ook in talrijke kleine vennootschappen is er geen affectio societatis, behalve dan in de echte intuitu personae opgerichte familiebedrijven. Inderdaad, de enige mogelijkheid voor een handelaar of ondernemer die zijn persoonlijk vermogen tegen een mogelijk faillissement wenst te beschermen, is de oprichting van een vennootschap. Hierbij moet hij natuurlijk aan het wettelijke vereiste van pluraliteit der oprichters voldoen (art. 13ter, 4°, Venn. W.), zodat dikwijls een beroep wordt gedaan op stromannen, bij wie er vanzelfsprekend geen affectio societatis bestaat.

Ten slotte dient te worden opgemerkt dat art. 5 van de tweede E.E.G.-richtlijn van 13 december 1976 toelaat dat de vennootschap, waarvan alle aandelen in de loop van haar bestaan in één hand verenigd zijn, gedurende zekere tijd blijft voortbestaan⁹⁶. In dezelfde zin blijft, overeenkomstig art. 33 van de wet van 12 juli 1979, de landbouwvennootschap, die in de loop van haar bestaan nog slechts één vennoot telt, geldig voortbestaan zolang niet tot ontbinding is besloten. Voorts is sedert de wet van 30 maart 1976, die art. 3sexies in de wet van 2 april 1962 invoegde, de Nationale Investeringsmaatschappij gerechtigd om, onder zekere voorwaarden, alle aandelen van een N.V. aan te houden. Verder zijn er ook nog wetsvoorstellen, die rechtstreeks of onrechtstreeks, de eenmansvennootschap in onze wetgeving willen invoeren⁹⁷. In al die gevallen blijft dus

⁹⁴ Zie mijn artikel «The Influence of the European Convention on Mutual Recognition of Companies and Legal Persons, and of the Directives on Company Law upon the Legal Status of the One-Man Company in Belgium», *C.M.L.Rev.*, 1982, 98-99 waarin diezelfde stelling verdedigd wordt.

⁹⁵ Zoals HAMEL opmerkt is het stemrecht de enige uiting van hun beweerde samenwerking (*op. cit.*, voetnoot 93, p. 647). Ook in groepen van vennootschappen, en meer bepaald bij dochtermaatschappijen, is er weinig affectio societatis (zie GISSEROT, Fl., «La confusion des patrimoines est-elle une source autonome d'extension de faillite?», *Rev.trim.dr.com.*, 1979, 60).

⁹⁶ Deze bepaling zal binnenkort in onze wetgeving opgenomen moeten worden ingevolge art. 189 E.E.G. Zie in dit verband art. 104bis wetsontwerp, *Gedr. St.*, Kamer, 1979-1980, nr. 388/1.

⁹⁷ Wetsvoorstel houdende invoering van de persoonlijke onderneming met beperkte aansprakelijkheid, *Parl. Doc.*, Kamer, 1978-79, 3 nov. 1978, nr. 509/1, en het wetsvoorstel houdende oprichting van de eenmanszaak met beperkte aansprakelijkheid, dat uitgewerkt is door het Nationaal Verbond der Zelfstandige Arbeiders van België en op 31 juli 1980 ingediend werd bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

⁸⁷ FREDERICQ, L., IV, nr. 189.

⁸⁸ *Id.*, nr. 190.

⁸⁹ Zie Hof Brussel, 17 mei 1978, *B.R.H.*, 1979, 123-124; Kh. Charleroi, 20 juni 1977, *J.T.*, 1978, 316; RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 7, nr. 253.

⁹⁰ Onder inbreng van bedrijvigheid verstaat men immers inbreng van arbeid, werkcapaciteit, krediet, technische- en beroepskennis, public relations (FREDERICQ, L., IV, nr. 38).

⁹¹ FREDERICQ, L., IV, nrs. 46 en 49; VAN OMMESSLAGHE, P., *op. cit.*, voetnoot 72, p. 712, nr. 15. Doch sedert de W. 6 maart 1973 is de nietigheid slechts toepasselijk indien de vennootschap geen N.V., P.V.B.A., of Com.V.Aand. is (zie art. 13ter Venn. W. en RONSE, J., *op. cit.*, voetnoot 7, nr. 142).

⁹² FREDERICQ, L., IV, nr. 46.

⁹³ *Id.*, nrs. 32 en 50; HAMEL, J., «Quelques réflexions sur le contrat de société» in *Mélanges en l'honneur de Jean Dabin*, Brussel, Parijs, 1963, p. 646; Kh. Charleroi, 20 juni 1977, *J.T.*, 1978, 316.

slechts één vennoot over, zodat er onmogelijk nog enige affectio societatis voorhanden kan zijn.

Uit het voorafgaande is het, gezien de bewoordingen van art. 1873 B.W., o.i. duidelijk dat de affectio societatis voortaan niet meer als essentiële voorwaarde voor het bestaan van een vennootschap moet worden beschouwd.

Aldus menen wij te mogen besluiten dat de meester van de zaak en de door hem ingepalmde vennootschap samen een feitelijke V.o.F. vormen, waarop bijgevolg alle V.o.F.-regels toepasselijk zijn. Zo zal het faillissement van die V.o.F. noodzakelijkerwijze de faillietverklaring van haar vennoten tot gevolg hebben.

Met de *theorie van de feitelijke vennootschap* kunnen dus de meester van de zaak en zijn vennootschap automatisch samen failliet verklaard worden op een perfect juridisch gefundeerde basis. Wel te verstaan dient de vereffening in twee onderscheiden boedels te geschieden omdat de vennootschap niet tot de persoonlijke schulden van de meester van de zaak gehouden kan zijn. Enkel wanneer de vermogens zodanig met elkaar vermengd zijn dat, praktisch gezien, geen afzonderlijke boedels gevormd kunnen worden mag eventueel overwogen worden beide faillissementen in één enkele massa te vereffenen.

VIII. Besluit

Algemeen wordt aanvaard dat «la jurisprudence tire son autorité de l'assentiment tacite du législateur»⁹⁸.

De wetgever heeft het zonder voorbehoud gegeven: geen enkel vonnis of arrest dat het vennootschapsfaillissement tot de meester van de zaak uitbreidde, heeft ook maar de minste reactie vanwege het parlement uitgelokt. Toch wordt de faillissementsuitbreiding — zoals eerder is aange- toond — op een juridisch onaanvaardbare grond geba-

⁹⁸ LEROY, M., «La responsabilité de l'Etat législateur», *J.T.*, 1978, 326.

seerd, zijnde de theorie van de naamgeving. Bijgevolg bestaan er maar twee alternatieven: ofwel gaat de rechtspraak haar theorie op een andere grond verantwoorden, waarbij wij de aanwending van de theorie van de feitelijke vennootschap voorstaan, ofwel dient de wetgever op te treden om de hele problematiek wettelijk te regelen⁹⁹.

Ten slotte, mocht de eenmansvennootschap wettelijk toegelaten zijn, dan zouden er o.i. waarschijnlijk ook al minder misbruiken plaatsvinden en zou er bijgevolg minder beroep moeten gedaan worden op de theorie van faillissementsuitbreiding. Zoals reeds is aangestipt, is immers de oprichting van een vennootschap het enig middel waarover de handelaar of ondernemer beschikt, die aan de persoonlijke aansprakelijkheid wil ontsnappen. Doch een vennootschap veronderstelt minstens twee vennoten. Vandaar de talrijke met stromannen opgerichte schijnvennootschappen en de vele misbruiken van rechtspersoonlijkheid in landen, zoals België, waar de eenmansvennootschap nog steeds verboden is¹⁰⁰.

Philippe COLLE
Navorser I.C.V.R.

⁹⁹ In Frankrijk bv. is die materie geregeld bij W. 13 juli 1967, artt. 101 e.v. en bij Decreet 22 dec. 1967, artt. 97 e.v., «sur le règlement judiciaire, la liquidation des biens et la faillite personnelle» (zie hierover GISSEROT, Fl., *op. cit.*, voetnoot 95, p. 62 e.v.; RIPERT, G., en ROBLOT, R., *Traité élémentaire de droit commercial*, II, Parijs, 1976, nrs. 3266, 3283-3289; RODIÈRE, *Droit commercial*, Parijs, 1972, nrs. 339-341).

¹⁰⁰ Over de problematiek van de eenmansvennootschap, raadplege men de recentste studies ter zake: COLLE, Ph., *op. cit.*, voetnoot 94, p. 79 e.v.; GANSHOF, L., «Vers une société d'une personne en droit européen», *R.C.J.B.*, 1979, 45 e.v.; DE PAGE, Ph., en van de WALLE de GHELCKE, B., «Les personnes morales étrangères et l'ordre public international belge», *R.P.S.*, 1979, I, e.v.; 't KINT, J., en HISLAIRE, P., «La constitution d'une société d'une personne et l'ordre public international belge», *R.P.S.*, 1976, 69 e.v.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 28 JUNI 1982

Voorzitter: de h. Meeüs

Raadsheer-rapporteur: de h. Sury

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Bützler en Bayart

Burgerlijke rechtsvordering — Schade uit misdrijf dat tevens een contractuele tekortkoming is — Keuze van grondslag — Verjaring — Termijn.

Wanneer het niet-betalen van loon een misdrijf is, kan de werknemer een rechtsvordering instellen tot herstel van de schade die door dit misdrijf is veroorzaakt, ook al vormt

het niet-betalen van dat loon tevens het niet-nakomen van een verbintenis die uit de arbeidsovereenkomst voortspuit.

De rechtsvordering die uit het misdrijf volgt, verjaart door verloop van vijf jaar te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd, zonder echter te kunnen verjaren vóór de strafvordering.

C. t/ P.V.B.A. F.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 juni 1981 door het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 3, 4, 26 als vervangen door de wet van 30 mei 1961, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, 42 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der

werknemers en 56 van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités,

doordat het arrest eisers vordering strekkende tot betaling van 129.260 frank «schadeloosstelling wegens overtreding van de wet op de bescherming van het loon en van de wet op de C.A.O.'s en de paritaire comités, door het niet-betalen van het wettelijk minimumloon van het nationaal paritair comité der drukkerijen, grafische kunst en dagbladbedrijf», en van 8.747 frank «schadeloosstelling wegens niet-betaling eindejaarspremie op het wettelijk uurloon», niet ontvankelijk verklaart wegens verjaring, de vordering ingeleid zijnde meer dan één jaar na de beëindiging van de arbeidsovereenkomst, zulks met toepassing van artikel 6 van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, op grond onder meer «dat (eiser) uit het louter bestaan van een strafbepaling niet vermag af te leiden dat hij naast zijn vordering uit de arbeidsovereenkomst ook nog over een vordering uit misdrijf met een eigen voorwerp beschikt; dat een dergelijk voorwerp slechts aanwezig is wanneer de strafbepaling het naleven wil verzekeren van een gedragsnorm voor alle deelnemers aan het maatschappelijk verkeer, buiten elke contractuele betrekking om; dat zulks niet het geval is met de bepalingen van artikel 42 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers en artikel 56 van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomst en de paritaire comités die ertoe strekken de uitvoering te waarborgen van een verbintenis, zoals het betalen van een (minimumloon), die alleen door het sluiten van een arbeidsovereenkomst kan ontstaan; dat artikel 26 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering de verjaring regelt van de burgerlijke vordering uit een misdrijf, doch zulk een vordering niet schept waar er geen voorhanden is; dat de strafbepaling, die de uitvoering van een contractuele verbintenis handhaaft, geen burgerlijke vordering schept aangezien de contractuele verbintenis onafhankelijk van de strafmaatregel bestaat en dat men door in dat verband over een vordering 'ex delicto' te spreken, alleen die verbintenis of het spiegelbeeld ervan oproept», na weliswaar te hebben vastgesteld dat eiser aanvoerde de vordering «ex delicto» te hebben ingesteld;

terwijl, eerste onderdeel, de vordering strekkende tot betaling van een geldsom die krachtens een contractuele en/of een wettelijke verbintenis verschuldigd is, een rechtsvordering is tot herstel van de door een misdrijf veroorzaakte schade, wanneer de niet-uitvoering der verbintenis tevens een strafbaar feit is, en de rechtsvordering tot herstel van de schade door een misdrijf veroorzaakt, behoort aan degene die de schade geleden heeft, ongeacht of dit misdrijf de niet-uitvoering van een contractuele en/of wettelijke verbintenis sanctioneert, dan wel de niet-naleving van een algemene gedragsnorm (schending van de in het middel aangehaalde wettelijke bepalingen met uitzondering van artikel 26 van de wet van 17 april 1878);

tweede onderdeel, eisers vordering een burgerlijke rechtsvordering is, volgend uit een misdrijf, en derhalve verjaart door verloop van vijf jaar te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd, zodat het arrest, door desniettemin een verjaringstermijn van slechts één jaar in aanmerking te nemen, de bepaling van artikel 26 van de wet van 17 april

1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, vervangen door de wet van 30 mei 1961, schendt;

Overwegende dat, wanneer het niet-betalen van loon een misdrijf is, de werknemer een rechtsvordering kan instellen tot herstel van de schade door dit misdrijf veroorzaakt, ook al vormt het niet-betalen van dat loon tevens het niet-nakomen van een verbintenis die uit de arbeidsovereenkomst voortspuit;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat eisers vordering steunde op de overtreding van de strafbepalingen vervat in de artikelen 42 van de wet van 12 april 1965 en 56 van de wet van 5 december 1968;

Dat de rechtsvordering die uit dit misdrijf volgt, met toepassing van de artikelen 26 en 28 van de wet van 17 april 1878, verjaart door verloop van vijf jaar te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd, zonder echter te kunnen verjaren vóór de strafvordering;

Dat het arrest derhalve, door op grond van de in het middel aangehaalde consideransen te oordelen dat, met toepassing van artikel 6 van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, enkel de verjaring van één jaar na de beëindiging van de arbeidsovereenkomst ten deze in aanmerking komt, de ingeroepen wetsbepalingen schendt;

Dat het middel gegrond is;

(...)

NOOT—Zie Arbh. Brussel, 27 november 1980, *R.W.*, 1980-81, 1477; Cass., 7 oktober 1980, *Pas.*, 1981, I, 148; Cass., 31 januari 1980, *Pas.*, 1980, I, 623, met conclusie van proc-gen. Dumon, *R.W.*, 1980-81, 438; Arbh. Antwerpen, 18 januari 1978, *R.W.*, 1978-79, 1722; Cass., 5 december 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 403, met conclusie van adv.-gen. Lenaerts, *R.W.*, 1977-78, 1937; Cass., 14 april 1976, *R.W.*, 1976-77, 669.

In Frankrijk luidt art. 10 Sv. sedert de wet van 23 december 1980: «L'action civile se prescrit selon les règles du code civil. Toutefois, cette action ne peut plus être engagée devant la juridiction répressive après l'expiration du délai de prescription de l'action publique». Zie daarover M. Roger, «La réforme du délai de prescription de l'action civile», *D.*, 1981, Chron. XXIII, 175.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 24 MEI 1982

Voorzitter: de h. Meeüs

Raadsheer-rapporteur: de h. Lebbe

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Bayart en Bützler

Arbeidsovereenkomst — Ondernemingsraad — Beschermde werknemer — Ontslag om dringende reden — Versnelde procedure — Ogenblik waarop de werkgever regelmatig kan ontslaan.

Uit de bepalingen van art. 21, § 4, Bedrijfsorganisatorische wet 1948, gewijzigd bij K.B. nr. 4, 11 oktober 1978,

volgt dat de werkgever een beschermde werknemer maar regelmatig kan ontslaan om een dringende reden nadat de procedure tot erkenning van die reden voor de arbeidsgerechten volledig haar beslag heeft gekregen, dit is nadat de rechterlijke beslissing kracht van gewijsde heeft gekregen.

N.V. H. t/ P. en Belgische Transportarbeidersbond

Gelet op het bestreden arrest, op 30 juni 1981 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 24, 26 van het Gerechtelijk Wetboek, 21, § 2, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, gewijzigd bij artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978,

doordat het arrest vooreerst constateert: dat eerste verweerder lid was van de ondernemingsraad in het bedrijf van eiseres, dat de vordering van eiseres ertoe strekte te horen zeggen voor recht dat de handelwijze van eerste verweerder een dringende reden tot ontslag uitmaakte en dat derhalve aan de arbeidsovereenkomst tussen partijen een einde wordt gemaakt ten laste van eerste verweerder op 24 september 1980 (datum van een brief waardoor de litigieuze arbeidsovereenkomst werd geschorst), dat bij het beroepen vonnis voor recht werd gezegd dat de feiten aangehaald in het inleidend verzoekschrift van eiseres een dringende reden tot ontslag uitmaakten, dat dit vonnis bij gerechtsbrief aan eerste verweerder betekend werd op 27 april 1981, dat op 30 april 1981 eiseres volgend schrijven aan eerste verweerder stuurde: «Via uw raadsman zal U wellicht vernemen hebben dat de Arbeidsrechtbank te Antwerpen de in ons schrijven van 24 september 1980 aangehaalde feiten als dringende reden tot ontslag heeft aanvaard. Bijgevolg beschouwen wij de arbeidsovereenkomst als beëindigd vanaf genoemde datum», en dat de verweerders op 6 mei 1981 hoger beroep instelden tegen gezegd vonnis; het arrest vervolgens het beroepen vonnis tenietdoet en voor recht verklaart dat ingevolge de op 30 april 1981 tussengekomen beëindiging van de arbeidsovereenkomst tussen partijen, het onderhavig geding, steunend op artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948, geen voorwerp meer heeft op grond: dat, behalve de verklaring voor recht luidens welke de door eiseres aangehaalde feiten een dringende reden tot ontslag uitmaakten, omtrent het meer gevorderde geen uitspraak werd gedaan in het beroepen vonnis, dat het schrijven van 30 april 1981 een ontslag inhield door eiseres aan eerste verweerder gegeven, dat geen ontslag aan een beschermde werknemer kan worden gegeven voordat de aangevoerde dringende reden aangenomen wordt door het arbeidsgerecht in een beslissing met definitief karakter, en dat ten deze het arbeidsgerecht de dringende reden niet meer nuttig kon aannemen nadat het ontslag reeds was gegeven,

terwijl, (...)

derde onderdeel, nu artikel 21, § 2, van voormelde wet van 20 september 1948, gewijzigd als gezegd, zich ertoe beperkt te bepalen dat de leden die het personeel vertegenwoordigen en de kandidaten slechts ontslagen kunnen worden om een dringende reden die vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen werd, en geenszins daarenboven bepaalt dat die beslissing van het arbeidsgerecht een definitief ka-

rakter moet hebben en niet meer het voorwerp kan uitmaken van een rechtsmiddel, en nu luidens de artikelen 24 en 26 van het Gerechtelijk Wetboek, iedere eindbeslissing het gezag van gewijsde heeft vanaf de uitspraak en dit gezag behoudt zolang zij niet ongedaan is gemaakt, eiseres op 30 april 1981 aan eerste verweerder ontslag mocht geven om de in het vonnis a quo aangenomen dringende redenen, en zij derhalve, nadat door de verweerder op toelaatbare wijze hoger beroep was ingesteld tegen dat beroepen vonnis, gerechtigd was de bevestiging van dit vonnis te vorderen, zodat het onderhavig geding geenszins zonder voorwerp was geworden:

(...)

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948 niet alleen bepaalt dat de leden die het personeel vertegenwoordigen, en de kandidaten slechts kunnen worden ontslagen om een dringende reden die vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen is of om economische of technische redenen die vooraf door het bevoegde paritair comité zijn erkend; dat het bovendien een bijzondere procedure instelt die moet worden gevolgd om tot de erkenning van de dringende reden door het arbeidsgerecht te komen en waaraan bijzonder korte termijnen zijn verbonden voor de inleiding en de behandeling van het geding in eerste aanleg en in hoger beroep; dat uit die wetsbepalingen volgt dat de werkgever de beschermde werknemer maar regelmatig kan ontslaan, nadat die procedure haar volledig beslag heeft gekend in eerste aanleg en eventueel in hoger beroep en de beslissing aldus, overeenkomstig artikel 28 van het Gerechtelijk Wetboek, kracht van gewijsde heeft gekregen; dat om regelmatig ontslag te kunnen geven, het niet volstaat dat het vonnis van de arbeidsrechtbank gezag van gewijsde heeft;

Overwegende dat het arrest derhalve, door te beslissen dat eiseres eerste verweerder niet mocht ontslaan voordat de beslissing van het arbeidsgerecht in kracht van gewijsde was getreden, noch artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1978, noch de artikelen 24 en 26 van het Gerechtelijk Wetboek schendt;

Dat het onderdeel faalt naar recht;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 4 JUNI 1982

Eerste voorzitter-rapporteur: de h. Wauters

Advocaat-generaal: mevr. Liekendael

Advocaat: mr. De Gryse

Verzekering — Motorrijtuigen — Houder van het motorrijtuig — Begrip — In het rijtuig vervoerde persoon — Die weet dat het gestolen is.

Houder van het motorrijtuig in de zin van art. 3 van de wet van 1 juli 1956 en van art. 4, 1°, van het K.B. van 5 januari 1957 is hij die, zelf of door middel van een ander, de feitelijke heerschappij over het voertuig uitoefent. Om

aldus houder van een motorrijtuig te zijn is het niet nodig dat degene die over het rijtuig beschikt dit rijtuig met de toestemming of voor rekening van iemand anders bezit.

De hoedanigheid van in het motorrijtuig vervoerde persoon sluit echter niet de hoedanigheid van houder van dit rijtuig in. Het is niet genoegzaam dat iemand nut heeft van de zaak, om hem als houder daarvan te kunnen aanmerken. Evenmin kan van de passagier worden gezegd dat hij de feitelijke heerschappij over het motorrijtuig uitoefent op grond van het enkele feit dat hij weet dat het gestolen is.

Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds t/ A.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 juni 1977 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 4, 1°, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, tot bepaling van de toekenningvoorwaarden en van de omvang van de rechten van de benadeelden tegenover het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds, bedoeld bij de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, 1319, 1320, 1322, 2228, 2229 van het Burgerlijk Wetboek, 505 van het Strafwetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest eiser veroordeelt om aan eerste verweerder een som van 1 frank provisioneel en aan tweede verweerder een som van 50.000 frank provisioneel te betalen, als vergoeding voor de lichamelijke schade, aan tweede verweerder overkomen tijdens het ongeval dat zich op 20 juli 1969 voordeed, op grond: dat «geïntimeerde (thans eiser) beweert geen vergoeding verschuldigd te zijn aangezien tweede appelland (tweede verweerder) op de hoogte was van de diefstal, waardoor ... de vordering niet toelaatbaar zou zijn» en dat «deze reden van niet-toelaatbaarheid echter nergens voorzien is», en op grond: dat «hoe laakbaar de houding van tweede appelland ook was, de heling in zijnen hoofde niet bewezen is, daar dit misdrijf onder meer de materiële inbezitneming met een bedrieglijk opzet vereist»; «dat de dief zelf zich op geen enkel ogenblik van het voertuig ontmaakt heeft en in generlei mate in zijn wederrechtelijk bezit geholpen werd door tweede appelland»; dat «het feit dat een passagier het gemeenschappelijk gebruik van een wagen deelt met de bestuurder ervan, van hem nog geen medehouder maakt, zoniet zou geen enkel passagier door de normale verzekering gedekt zijn»; «dat houder is hij die een zaak bezit met de toestemming of voor rekening van iemand anders, dat tweede appelland daar niet onder viel, daar de dief zelf zich niet van zijn uitsluitend bezit had ontmaakt, ... dat de houder moet voldoen aan bovenvermelde bepaling om van het recht op vergoeding uitgesloten te zijn»,

terwijl, (...)

derde onderdeel, luidens artikel 4, 1°, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds niet gehouden is tot vergoeding tegenover «de eigenaar, de houder of de bestuurder van het niet verzekerde motorrijtuig dat de schade heeft veroorzaakt», en terwijl, in de zin van deze bepaling houder is, diegene die met toestemming of voor rekening van iemand anders materieel de beschikking heeft over een voertuig en als dusdanig beschouwd moet worden de persoon die, zoals ten deze door het arrest vastgesteld werd, wetens zich — zij het als

passagier — verplaatst met een gestolen voertuig, en terwijl, overeenkomstig de artikelen 2228 en 2229 van het Burgerlijk Wetboek, opdat iemand houder zij, niet vereist is dat hij de zaak «bezit met de toestemming of voor rekening van iemand anders», en het arrest niet wettig kon beslissen dat tweede verweerder geen houder was op grond dat «de dief zelf zich van zijn uitsluitend bezit niet had ontmaakt» en dat «om van het recht op vergoeding uitgesloten te zijn de houder moet voldoen aan bovenvermelde bepaling», zodat het arrest schending inhoudt, enerzijds van artikel 4, 1°, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 en anderzijds van de artikelen 2228 en 2229 van het Burgerlijk Wetboek;

vierde onderdeel, althans, het arrest in het midden laat of het met de woorden «bezit» en «uitsluitend bezit» in de in het derde onderdeel gekritiseerde overwegingen, het «bezit animo rem sibi habendi» bedoelt — in welk geval het arrest, zoals hierboven in het derde onderdeel wordt aangegevoerd, niet wettelijk verantwoord is — dan wel een ander bezit, welke dubbelzinnigheid gelijkstaat met een afwezigheid van motivering en het arrest bijgevolg, bij gebrek aan regelmatige motivering, schending inhoudt van artikel 97 van de Grondwet;

vijfde onderdeel, het misdrijf heling evenmin vereist dat de heler de zaak «animo domini» bezit, doch het integendeel voldoende is dat de heler de zaak waarvan hij de delictuele oorsprong kent onder zich heeft, zodat het arrest niet wettig kon beslissen dat de heling aan de zijde van tweede verweerder niet bewezen was omdat «dit misdrijf onder meer de materiële inbezitneming met een bedrieglijk opzet veronderstelt» en omdat «de dief zelf zich op geen ogenblik van het voertuig ontmaakt heeft en in generlei mate in zijn wederrechtelijk bezit geholpen werd door» tweede verweerder (schending van artikel 505 van het Strafwetboek):

(...)

Wat het derde en het vierde onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 1, eerste lid, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 tot bepaling van de toekenningvoorwaarden en van de omvang van de rechten van de benadeelden tegenover het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds bedoeld in de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen bepaalt dat het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds in de plaats van de verplichtingen van de aansprakelijke dader wordt gesteld, voor de vergoeding van de schade voortvloeiende uit lichamelijke letsels, in België veroorzaakt door motorrijtuigen die krachtens de wet van 1 juli 1956 verzekerd moeten zijn, wanneer het betrokken rijtuig niet verzekerd is overeenkomstig de bepalingen van die wet of wanneer iemand zich door diefstal of geweldpleging van het rijtuig meester heeft gemaakt;

Overwegende dat degene die een motorrijtuig gestolen heeft en bij het foutief besturen van dit rijtuig schade toebrengt aan een persoon die hij vervoert, niet ontlast is van zijn verplichting om die schade te vergoeden door het feit dat de benadeelde kennis had van de diefstal;

Overwegende dat weliswaar, naar luid van artikel 4, 1°, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds niet tot vergoeding gehouden is tegenover de eigenaar, de houder of de bestuurder van het niet verzekerde motorrijtuig dat de schade heeft veroorzaakt;

Overwegende dat het koninklijk besluit van 5 januari 1957 is vastgesteld ter uitvoering van artikel 16 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen en dat de uitdrukking «houder van het motorrijtuig», die én in artikel 3 van de bedoelde wet én in artikel 4, 1°, van het koninklijk besluit voorkomt, in beide bepalingen dezelfde betekenis heeft;

Dat houder is in de zin van genoemde bepalingen, hij die, zelf of door middel van een ander, de feitelijke heerschappij over het rijtuig uitoefent; dat in strijd met wat het arrest beslist, om aldus houder van een motorrijtuig te zijn, niet nodig is dat degene die over het rijtuig beschikt dit rijtuig met de toestemming of voor rekening van iemand anders bezit;

Overwegende echter dat de hoedanigheid van in het motorrijtuig vervoerde persoon niet de hoedanigheid van houder van dit rijtuig insluit; dat het niet genoegzaam is dat iemand nut heeft van de zaak, om hem als houder daarvan te kunnen aanmerken; dat evenmin van de passagier gezegd kan worden dat hij de feitelijke heerschappij over het motorrijtuig uitoefent op grond van het enkel feit dat hij weet dat het gestolen is;

Overwegende dat het arrest, dat vaststelt «dat de dief zelf zich van zijn uitsluitend bezit niet had ontmaakt en in generlei mate in zijn wederrechtelijk bezit werd geholpen» door tweede verweerder, aldus ondubbelzinnig te kennen geeft dat die verweerder geenszins de feitelijke heerschappij over het gestolen rijtuig had uitgeoefend en aldus zijn beslissing regelmatig motiveert en wettelijk verantwoordt volgens welke genoemde verweerder geen houder van het motorrijtuig was;

Dat de onderdelen niet kunnen worden aangenomen;
Wat het vijfde onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 4, 1°, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 bepaalt dat het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds niet tot vergoeding is gehouden tegenover de eigenaar, de houder of de bestuurder van het niet verzekerde motorrijtuig dat de schade heeft veroorzaakt;

Dat, nu uit het arrest blijkt dat tweede verweerder noch de eigenaar noch de bestuurder was van het rijtuig dat het ongeval veroorzaakte en nu dit arrest wettig beslist, zoals door het antwoord op het derde en het vierde onderdeel wordt aangetoond, dat bedoelde verweerder ook geen houder was van de gestolen auto in de zin van artikel 4, 1°, van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, het niet dienend wordt te onderzoeken of hij als heler van die auto zou kunnen worden beschouwd;

Dat, wegens het ontbreken van belang, het onderdeel niet ontvankelijk is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 8 MAART 1982

Voorzitter: de h. Meeüs

Raadsheer-rapporteur: de h. Sury

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Bützler en Simont

Werkloosheid — Recht op uitkeringen — Werkloze die met een zelfstandige samenwoont — Verplichting tot aangifte — Inhoud.

De aangifte van een werkloze die met een zelfstandige samenwoont, moet het door de zelfstandige uitgeoefende beroep vermelden. Bij valse aangifte ter zake is niet voldaan aan het vereiste van art. 128, § 1, 1°, Werkloosheidsbesluit.

P. t/ R.V.A.

Gelet op het bestreden arrest, op 28 maart 1979 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 128, § 1, 1°, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid.

doordat het arrest vooreerst vaststelt dat uit een door verderder ingesteld administratief onderzoek is gebleken dat op de aanvraag om de werkloosheidsuitkering, formulier C 1.1 van 18 december 1975, eiser op de vraag van nr. 3 die luidt: «Oefent een lid van uw gezin een zelfstandig beroep uit?», ja antwoordt; het arrest vervolgens overweegt: «dat uit het feitenrelaas blijkt dat (eiser) een totaal misleidende aangifte heeft gedaan; dat de door hem vermelde activiteit van firma R. (tuinbouw 10 a) van zodanige aard was dat die voor (verweerder) betekende dat zulk een formule het niet mogelijk maakt aanmerkelijke hulp te verschaffen, zodat ook de noodzaak van enige controle afwezig bleef»; dat «een valse aangifte gelijkaakt met een niet bestaande aangifte van de werkelijkheid» en dat «bewezen is dat één van de cumulatief te verwezenlijken voorwaarden om de rechtsaanspraak te behouden, ontbreekt»,

terwijl artikel 128, § 1, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid bepaalt: «De werkloze die enige arbeid voor een derde of in artikel 126, eerste lid, 2°, b, bedoelde arbeid voor zichzelf verricht of die met een zelfstandige samenwoont, behoudt zijn aanspraak op werkloosheidsuitkering, op voorwaarde dat: 1° hij daarvan aangifte doet bij zijn aanvraag of bij de aanvang van het verrichten van arbeid of het samenwonen», en derhalve, zoals eiser het voor het arbeidshof heeft aangevoerd, artikel 128, § 1, 1°, «niets meer vereist dan de loutere aangifte van het samenwonen met een zelfstandige», zodat het arrest, nu het naast de aangifte van het samenwonen met een zelfstandige een verdere detaillering vereist nopens de aard en de omvang van de bedrijvigheid van de zelfstandige waarmee de werkloze samenwoont, een toepassingsvoorwaarde aan voormeld artikel 128 toevoegt en bijgevolg deze wetsbepaling schendt:

Overwegende dat, krachtens artikel 128, § 1, 1°, van het koninklijk besluit van 20 december 1963, de werkloze die met een zelfstandige samenwoont, zijn aanspraak op werkloosheidsuitkering behoudt op voorwaarde dat hij daarvan aangifte doet;

Overwegende dat deze aangifte tot doel heeft het verderder mogelijk te maken na te gaan of de werkloze die zelfstandige niet in die mate helpt dat hij niet meer als werkloze kan worden beschouwd; dat, nu de aard en de

omvang van de activiteit van de zelfstandige mede de mogelijkheid bepaalt om hem te kunnen helpen, de aangifte de opgave moet bevatten van het door hem uitgeoefende beroep; dat wanneer, zoals ten deze, de aangifte in dit opzicht valse inlichtingen bevat, de rechter wettig oordeelt dat aan het vereiste van artikel 128, § 1, 1°, niet is voldaan;

Dat het middel faalt naar recht;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 12 NOVEMBER 1982

Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens

Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. Houtekier en Van Ommeslaghe

Notaris — Akte — Doorhaling.

Een doorhaling in een notariële akte, die niet overeenkomstig art. 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI is geconstateerd en goedgekeurd, moet in principe als niet bestaande worden beschouwd; zij maakt derhalve geen deel uit van de authentieke akte en kan de authentieke inhoud ervan niet aantasten, ook al wordt in art. 16 geen nietigheid van de doorhaling voorgeschreven.

Niettemin kan vaststaan dat de doorhaling bestond en gewild werd door de partijen op het ogenblik van het verlijden van de authentieke akte, zodat de werkelijke authentieke akte precies de verbeterde akte is. Over dit «vaststaan» oordeelt de rechter in feite en derhalve op onaantastbare wijze.

C. e.a. t/ J.

Gelet op het bestreden arrest, op 18 februari 1981 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 15, 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI (16 maart 1803) tot regeling van het notarisambt en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest nietig verklaart de doorhalingen voorkomend in de akte van 20 september 1965 verleden door notaris B., houdende gift onder levenden door Marie Catharina C. aan verweerder, haar echtgenoot, meer bepaald drie woorden en vijf regels, nietig verklaart de goedkeuring van deze doorhalingen en nietig verklaart de schrapping en de overschrijving met de woorden «het volle vruchtgebruik», op de plaats waar die woorden voorkomen in diezelfde akte, en voor recht zegt dat de akte zal worden gelezen als volgt: «mevrouw C. verklaart gifte onder levenden te doen aan haar gezegde echtgenoot van de volle eigendom van alle roerende en onroerende goederen; indien de begiftigde overleeft, zal hij de eigendom en het genot van de goederen hebben; indien uit het huwelijk kinderen of nakomelingen tot de nalatenschap van de geefster komen, zal deze gift verminderd worden, overeenkomstig de wet, tot een vierde in volle eigendom en een vierde in vruchtgebruik of de helft in vruchtgebruik naar keuze», op grond: dat de toepasselijke wet van 25 ventôse jaar XI, artikelen 15 en

16, met nadruk de nietigheid beperkt tot de overschrijvingen, verwijzingen en doorhalingen die niet regelmatig zijn aangebracht of goedgekeurd; dat de doorhaling van de woorden «de eigendom en» in de zinsnede «indien de begiftigde overleeft, zal hij (de eigendom en) het genot van de goederen hebben vanaf de dag van het overlijden van de geefster» niet door parafering van de notaris goedgekeurd werd en derhalve nietig is; dat de woorden «het volle vruchtgebruik» zichtbaar andere woorden overschrijven — meer bepaald de woorden «de volle eigendom» — volgens de ontleding van de oorspronkelijke plaatsruimte en schikking van de letters, en volgens de vergelijking met dezelfde schikking en plaatsruimte in de andere akte van dezelfde datum waardoor de echtgenoot een zelfde gift onder levenden deed aan zijn echtgenote; dat de omstandigheid dat de oorspronkelijke tekst niet meer leesbaar is wegens schrapping, geenszins wegneemt dat de onregelmatige en verboden schrapping, en de onregelmatige en verboden overschrijving «het volle vruchtgebruik» nietig zijn; dat de eerste rechter ten onrechte een tegenstrijdigheid in de akte als motief voor nietigheid van de akte zelf aanneemt, daar door het wegvallen van de woorden «het volle vruchtgebruik», zelfs zonder herstel van de oorspronkelijke woorden, de bedoeling van de erfstaatster volkomen uitgedrukt wordt in de reeds aangehaalde zinsnede waardoor de begiftigde de eigendom en het genot van de goederen moet ontvangen; dat alle bekende omstandigheden en de aard zelf van een wederzijdse schenking van de ene echtgenoot aan de andere onder opschortende voorwaarde van langstleven, overeenstemmen met de veronderstelling dat de ene schenking de oorzaak was van de andere en derhalve overeenstemmen met de bedoeling uitgedrukt in de oorspronkelijke en aldus herstelde bewoordingen,

terwijl, eerste onderdeel, het arrest ten onrechte de doorhalingen van de drie woorden «de eigendom en» en van de vijf regels «indien uit ... naar keuze» nietig verklaart en ook nietig verklaart de goedkeuring van deze doorhalingen, omdat deze doorhalingen niet door parafering door de notaris goedgekeurd zijn en derhalve nietig zijn; echter, ter zake in geval van niet goedkeuring van de doorhalingen door de notaris door de wet slechts een boete aan de notaris wordt opgelegd en niet in nietigheid van de doorhalingen noch van de door de partijen en getuigen gegeven goedkeuring wordt voorzien; nietigheden niet voor uitgebreide interpretatie vatbaar zijn, zodat het arrest ten onrechte rekening houdt met de doorgehaalde woorden zelf en de akte met deze woorden herstelt en ze als bewijs van de bedoeling van de geefster in aanmerking neemt (schending van de artikelen 15 en 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI),

tweede onderdeel, de doorhalingen van de drie woorden en de vijf regels geparafeerd zijn door de partijen en de getuigen van de akte en de eisers uitdrukkelijk in hun conclusie in hoger beroep staande hielden dat deze doorhalingen bij het opstellen van de akte en in gemeen akkoord van de partijen gedaan waren; in dergelijke omstandigheden de rechters rekening kunnen houden met de door de partijen en de getuigen goedgekeurde doorhalingen en het arrest, door zich niet uit te spreken over deze conclusie, zijn beslissing niet wettelijk verantwoordt (schending van de artikelen 15 en 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI en 97 van de Grondwet);

derde onderdeel, het niet mogelijk is te weten of de rech-

ters oordelen ofwel dat zij toch rekening konden houden met de doorhalingen, hoewel ze niet geparafeerd waren door de notaris, ofwel dat deze doorhalingen niet aangebracht waren bij het opstellen van de akte en met gemeen akkoord van de partijen, ofwel dat deze goedkeuring niet door de partijen zelf en de getuigen geparafeerd waren; de motivering van het arrest derhalve onduidelijk, duister en onvolledig is (schending van artikel 97 van de Grondwet);

vierde onderdeel, het arrest enerzijds beslist dat de woorden «het volle vruchtgebruik» zichtbaar de woorden «de volle eigendom» overschrijven en anderzijds dat de oorspronkelijke tekst niet meer leesbaar is; deze motieven die de uitgewiste woorden tegelijk als onzichtbaar en leesbaar bestempelen, tegenstrijdig en duister zijn (schending van artikel 97 van de Grondwet);

vijfde onderdeel, de nietigheid van de overgeschreven woorden «het volle vruchtgebruik» ten onrechte aangenomen wordt, nu de eisers in hun conclusie in hoger beroep staande hielden dat deze overschrijving door partijen bij het opstellen van de akte met hun volledig akkoord was uitgevoerd; in zulk een geval de nietigheid niet aangenomen wordt en het arrest in alle geval, om zijn beslissing wettelijk te verantwoorden, zich daarover had moeten uitspreken (schending van de artikelen 15, 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI en 97 van de Grondwet):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 15 van de wet tot regeling van het notarisambt voorschriften geeft voor regelmatige renvoeien en bijvoegingen op de kant en aan de voet van de akte en bepaalt dat ze zowel door de notarissen als door de partijen moeten worden getekend of geparafeerd, op straffe van nietigheid van die renvoeien of bijvoegingen; dat het die nietigheid enkel verbindt aan de afwezigheid van handtekening of paraaf en, in geval van renvoei of bijvoeging aan de voet van de akte, eveneens aan de afwezigheid van goedkeuring;

Overwegende dat artikel 16, in de eerste zin, betreft: overschrijvingen, tussenregels en bijvoegingen in het lichaam van de akte, welke het nietig verklaart, en, in de tweede zin, voorschriften geeft voor regelmatige doorhalingen, bij verzuim waarvan het enkel in sancties tegen de notaris voorziet;

Overwegende dat artikel 16 wat betreft de vorm van de doorhalingen geen nietigheid voorschrijft, zodat de rechter op onaantastbare wijze in feite oordeelt of er een doorhaling is;

Overwegende dat het onderdeel uitsluitend de doorhaling betreft;

Overwegende dat, wanneer er een doorhaling is en ze niet overeenkomstig artikel 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI tot regeling van het notarisambt wordt geconstateerd en goedgekeurd, zij in principe als niet bestaande moet worden beschouwd en derhalve geen deel uitmaakt van de authentieke akte en de authentieke inhoud ervan niet kan aantasten, ook al wordt in artikel 16 van voormelde wet geen nietigheid van de doorhaling voorgeschreven;

Overwegende dat nochtans kan vaststaan dat de doorhaling bestond en gewild werd door de partijen op het ogenblik van het verlijden van de authentieke akte, zodat de werkelijke authentieke akte precies de verbeterde akte is;

dat de rechter over dit «vaststaan» in feite en derhalve op onaantastbare wijze oordeelt;

Overwegende dat het bestreden arrest, dat de niet regelmatig goedgekeurde doorhalingen voor niet bestaande houdt en zodoende gewoon de authentieke tekst van de akte in aanmerking neemt, geen schending van de artikelen 15 en 16 van de wet van 25 ventôse jaar XI inhoudt;

Dat het onderdeel naar recht faalt;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest oordeelt dat «de bedoeling van de erflaatster volkomen uitgedrukt wordt in de zinsnede waardoor de begiftigde de eigendom en het genot van de goederen moet ontvangen» en dat «alle bekende omstandigheden en de aard zelf van een wederzijdse schenking van de ene echtgenoot aan de andere overeenstemmen met de bedoeling uitgedrukt in de oorspronkelijke en aldus herstellende tekst»;

Dat het hof van beroep aldus impliciet doch zeker uitsluit dat de partijen op het ogenblik van het verlijden van de onderwerpelijke akte de betwiste doorhalingen hebben gewild;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat, zoals uit het antwoord op het tweede onderdeel blijkt, het arrest impliciet maar zeker beslist dat de doorhalingen niet met het akkoord van de partijen en bij het opstellen van de akte aangebracht werden;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

Wat het vierde onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest de beslissing ook laat steunen op de considerans dat «zelfs zonder herstel van de oorspronkelijke woorden, de bedoeling van de erflaatster volkomen uitgedrukt wordt in de reeds aangehaalde zinsnede waardoor de begiftigde de eigendom en het genot van de goederen moet ontvangen»;

Dat het onderdeel gericht is tegen een ten overvloede gegeven beschouwing en derhalve bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is;

Wat het vijfde onderdeel betreft:

Overwegende dat uit het antwoord op het tweede en het derde onderdeel blijkt dat het arrest wel de bedoeling van de partijen bij het verlijden van de akte ontleedt; dat het arrest oordeelt dat de overschrijving evenmin met het akkoord van de partijen en bij het opstellen van de akte is geschied;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER — 22 DECEMBER 1982

Voorzitter: de h. Spaas

Raadsheren: de h. Verschueren en mevr. Bourgeois

Advocaten: mrs. Raats en Devos

1. Koop — Leveringsplicht — Gevolgen van de aanvaarding — Non-conformiteit — Verborgene gebrek — 2. Vonnissen en arresten — Aanvulling van rechtsgronden.

1. De verkoper die een zaak levert die bij het gebruik ervan de eigenschappen blijkt te missen die de koper ervan mocht verwachten, komt te kort aan zijn leveringsplicht. De sanctie bij niet-nakoming van de leveringsplicht is de ontbinding van de koop, die met een schadevergoeding gepaard kan gaan.

2. De rechter kan, onder bepaalde voorwaarden, de rechtsregels die hij toepasselijk acht op de feiten die in de dagvaarding zijn opgegeven, ambtshalve aanvullen.

P.V.B.A. M. t/ L.

Overwegende dat geïntimeerde op 21 februari 1980 bij appellante een hefbrug met 2,5 ton hijsvermogen heeft besteld; dat de factuur van 24 april 1980 vermeldt dat de prijs van de Assym-2 palenbrug 110.311 fr. bedraagt, waarop 10.000 fr. voorschot werd betaald;

Overwegende dat geïntimeerde bij aangetekend schrijven van 19 juni 1980 appellante verwijt geen verdere gevolgen te geven aan de klachten betreffende het onvoldoende hefvermogen van de brug; dat weliswaar appellante op 18 juni 1980 aan geïntimeerde heeft geschreven dat de reden hiervan te wijten is aan de elektrische voedingskabel of aan de elektriciteitsmaatschappij die te weinig spanning geeft;

Overwegende dat bij aangetekend schrijven van 18 juli 1980 geïntimeerde appellante verzocht de brug weg te halen of te vervangen daar ze niet voldoet aan de vereiste mogelijkheden; dat bij aangetekend schrijven van 26 augustus 1980 geïntimeerde zijn verwondering uitdrukt over het stilzwijgen van appellante; dat bij proces-verbaal van vaststelling door een gerechtsdeurwaarder op 11 september 1980 vastgesteld wordt dat de hefbrug onvoldoende heft;

Overwegende dat uit de factuur van appellante van 30 december 1980 blijkt dat werkzaamheden aan de hefbrug zijn uitgevoerd; dat geïntimeerde ook weigert deze factuur te betalen;

Overwegende dat na het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen van 10 juni 1981, gewezen met toepassing van artikel 751 van het Gerechtelijk Wetboek ten laste van appellante, bij beschikking van de waarnemend voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen dd. 10 februari 1982 de heer D. als deskundige werd aangesteld om advies te verstrekken of de hefbrug al dan niet het overeengekomen hefvermogen van 2.500 kgr. bereikt en, zo niet, advies uit te brengen omtrent de oorzaken van dit gebrek;

Overwegende dat uit het deskundig onderzoek, dat met akkoord van beide partijen werd beëindigd, o.m. blijkt dat de elektrische installatie van geïntimeerde tussen hoofdschakelaar en hefbrug niet de oorzaak is van het gebrekkig hijsen van de brug; dat het onderzoek van de elektrische installatie van geïntimeerde niet leidt tot negatieve besluiten; dat beide partijen akkoord gaan dat de oorzaak van het gebrekkig werken van de brug niet te wijten is aan de elektrische installatie van geïntimeerde;

Overwegende dat weliswaar in het deskundig verslag wordt aangehaald dat er een spanningsval optreedt van 220 volt naar rond de 190 volt (1e proef) en rond de 20 volt in het stijgen en 10 volt in het dalen (2e proef); dat echter vaststaat dat een analoge motor en een analoge brug gevoed door een analoge spanning wel in staat is om 2.500 kgr. te heffen, terwijl de betwiste hefbrug aangesloten op

dezelfde spanning en op hetzelfde binnennet niet in staat is het hefvermogen van 2.500 kgr. te realiseren;

Overwegende dat uit het verslag Vinçotte blijkt dat de spanningsval tussen het hoofdschakelbord en de brug 7 volt (205 tegenover 198) bedraagt, wat in feite gering te noemen is;

Overwegende dat een keuring van het toestel door een erkend organisme, stellende dat het toestel aan de voorschriften beantwoordt, niets inhoudt over de gebreken van dat toestel;

Overwegende dat de spanningsval tot 7 % wordt toegegeven door de voedende maatschappij Intergem (brief van 1 april 1982) en uit het spanningsdiagramma blijkt dat deze afwijkingen niet hoger liggen; dat aldus niet kan worden aangenomen dat de stroomtoevoer onvoldoende is;

Overwegende dat appellante dan ook niet gevolgd kan worden wanneer zij stelt dat er onvoldoende stroom is en belangrijke spanningsvallen de oorzaken zijn van het gebrekkig functioneren van de hefbrug;

Overwegende dat het irrelevant is dat andere hefbruggen bij andere klanten geplaatst wel normaal functioneren;

Overwegende dat vaststaat en niet wordt betwist dat de geleverde hefbrug nooit het overeengekomen hefvermogen van 2.500 kgr. heeft gehaald; dat geïntimeerde onmiddellijk en herhaaldelijk tegen dit onvoldoende hefvermogen heeft geprotesteerd en op deze grond het initiatief tot ontbinding van de koop heeft genomen;

Overwegende dat geïntimeerde in de inleidende dagvaarding weliswaar steunde op het verborgen gebrek van de hefbrug, maar dat hij in conclusies zich eveneens beroept op het falen van de brug om het contractueel overeengekomen gewicht te kunnen heffen;

Overwegende dat het tot de taak van de rechter behoort om de juridische norm toe te passen op de grondslag van de vordering: «La cause de la demande est limitée aux faits invoqués dans l'acte introductif d'instance, leur qualification juridique relevant de l'office du juge n'étant pas un élément constitutif de la demande» (A. Fettweis, *Droit judiciaire privé*, 4e éd., 1976, I, p. 153, nr. 186);

Overwegende dat appellante zich verzet tegen de gevorderde ontbinding van de koopovereenkomst door het gebrekkig functioneren van de hefbrug toe te schrijven aan fouten van derden, die echter niet bewezen zijn;

Overwegende dat de koop-verkoop een wederzijds contract is waarin de ontbindende voorwaarde altijd stilzwijgend is begrepen voor het geval dat een van beide partijen haar verbintenis niet nakomt;

Overwegende dat het onvoldoende hefvermogen niet is te wijten aan de elektrische installatie van geïntimeerde, noch is toe te schrijven aan de spanningsval aangezien een analoge hefbrug onder dezelfde omstandigheden wel het hefvermogen van 2.500 kgr. haalt;

Overwegende dat moet worden aangenomen dat appellante haar verbintenis tot het leveren van een hefvermogen van 2.500 kgr. niet heeft uitgevoerd;

Overwegende dat dit hefvermogen van 2.500 kgr. een essentieel element was bij het sluiten van de koop van de betwiste hefbrug, daar deze gebruikt moest worden om wagens te heffen in de garage van geïntimeerde; dat moet worden aangenomen dat appellante ernstig te kort is gekomen aan haar leveringsplicht;

Overwegende dat appellante overigens nooit betaling

heeft gevraagd van de facturen; dat zij dit slechts thans voor de eerste maal in hoger beroep vraagt en zelf het nut van de tweede factuur betwist, nu ze zelf erkent dat het nutteloze werkzaamheden en verplaatsingen waren;

Overwegende dat rekening houdende met de feitelijke omstandigheden van de zaak de eerste rechter terecht een schadevergoeding van 50.000 fr. aan geïntimeerde heeft toegekend;

(...)

NOOT—*Verborgen non-conformiteit in de dualistische regeling van leveringsplicht en koopvernietigend gebrek*

1. *De feiten van het geding.* Een garagehouder koopt in februari 1980 een hefbrug met een hijsvermogen van 2,5 ton voor een prijs van ongeveer 100.000 frank. Na de levering blijkt die hefbrug geen voldoening te geven, maar in een schrijven van de maand juni wijt de verkoper dit aan de elektrische voedingskabel van de garage of mogelijkwerwijze ook aan de elektriciteitsmaatschappij die te weinig spanning geeft. In een aangetekende brief van dezelfde maand klaagt de garagehouder erover dat geen gevolg gegeven wordt aan zijn klachten met betrekking tot het onvoldoende hefvermogen van de brug. In juli, en nogmaals in augustus, verzoekt hij de brug weg te halen of te vervangen. In september neemt hij een deurwaarder in de arm om te laten vaststellen dat de hefbrug niet voldoet aan het vereiste hefvermogen. In december laat de verkoper herstellingen uitvoeren op de machine, die echter zonder resultaat blijven. De garagehouder weigert de factuur te betalen.

2. *Rechtspleging.* Begin 1981 dagvaardt de garagehouder uiteindelijk zijn verkoper op grond van een verborgen koopvernietigend gebrek en vordert de ontbinding van de koopovereenkomst. De voorzitter van de rechtbank van koophandel stelt in kort geding een deskundige aan, met de opdracht uit te maken of het hefvermogen van 2,5 ton al dan niet bereikt kon worden, en welke de oorzaken waren van het mogelijk gebrek. Het wordt niet betwist dat de geleverde hefbrug nooit het overeengekomen hefvermogen heeft gehaald. Evenmin dat de elektrische installatie van de garagehouder er voor niets tussen zat. De deskundige besluit dat ook geen spanningsval oorzaak was van dit gebrekkig functioneren. Een analoge motor en een analoge brug gevoed door analoge spanning was dus wel in staat om 2,5 ton te heffen, maar onze betwiste hefbrug niet. In juni van hetzelfde jaar velt de Rechtbank van Koophandel van Antwerpen een vonnis waarbij de garagist zijn pleit wint en een schadevergoeding van 50.000 frank in de wacht sleept.

Het Hof van Beroep te Antwerpen bevestigt het vonnis van de rechtbank van koophandel.

3. *De uitspraak.* De hefbrug was bestemd om 2,5 ton te hijsen, maar heeft het overeengekomen hefvermogen nooit gehaald. Die non-conformiteit tussen wat afgesproken werd en wat geleverd werd, was bij de levering echter niet onmiddellijk zichtbaar. Het was inderdaad niet onmiddellijk duidelijk waaraan het bij het gebruik vastgestelde onvoldoende hefvermogen lag. Er werden in december 1980 door de verkoper zelfs werkzaamheden uitgevoerd om dit gebrek te verhelpen, maar tevergeefs. Waaraan ligt deze ontgoochelende deficiëntie? Men weet het niet, maar feit is dat de machine niet werkt. De aangestelde deskundige stelt

vast dat het noch aan de installatie van de garagehouder, noch aan een onvoldoende stroom of aan belangrijke spanningsvallen te wijten is.

Hoe dit ook zij, de garagehouder baseerde in de dagvaarding zijn vordering op de artikelen 1641 e.v. B.W., doch het hof willigde zijn vordering in op grond van het niet-nakomen van de leveringsplicht van de verkoper.

4. *Het aanvullen van rechtsgronden.* Het hof had zijn arrest kunnen gronden op de artikelen 1641 e.v. B.W. en de vrijwaringsplicht voor verborgen gebreken, maar moest daarvoor de zogenaamde functionele opvatting van het koopvernietigend gebrek huldigen. Het verkoos blijkbaar zijn beslissing te baseren op een andere rechtsgrond, met name de aansprakelijkheid ter zake van non-conformiteit. Daar is geen bezwaar tegen. De rechter kan immers de door partijen voorgedragen redenen ambtshalve aanvullen indien hij enkel steunt op regelmatig aan zijn oordeel overgelegde feiten, en noch de inhoud, noch de oorzaak van de eis wijzigt (Cass., 22 december 1972, *Pas.*, 1973, I, 427, *Arr. Cass.*, 1973, 445). *Jura novit curia.* De rechter mag en moet de rechtsgronden (waaronder verstaan wordt de rechtsregels die de rechter toepasselijk acht) aanvullen. Men verwarre de rechtsgrond niet met de oorzaak van de vordering, dit is de titel waarop de eiser zich beroept (zie Krings, E., «Het ambtshalve aanvullen van rechtsgronden», *T.P.R.*, 1982, 672-673).

5. *De functionele opvatting van het verborgen gebrek.* In ons recht neemt de regeling inzake verborgen gebreken (artt. 1641-1649 B.W.) — zowel bij soortzaken, als bij specieszaken in tegenstelling tot het Nederlandse B.W. — een aparte plaats in. Ze staat naast de algemene regeling inzake wanprestatie (artt. 1134 en 1146 e.v. B.W.), die geldt wanneer een andere dan de overeengekomen zaak geleverd is.

Wanneer een koper niet datgene krijgt waarop hij recht heeft, kan dit een verschillende oorzaak hebben:

- hem wordt een zaak geleverd die niet aan de overeengekomen *soort* beantwoordt;
- hem wordt een zaak geleverd die niet aan de overeengekomen *hoeveelheid* beantwoordt;
- hem wordt een zaak geleverd die, hoewel ze aan de overeengekomen soort en hoeveelheid beantwoordt, een gebrek heeft dat van invloed is op het gebruik ervan.

Het bijzondere van ons — en van het Franse — recht is nu dat voor geval c aparte regels gelden, die afwijkende rechtsgronden in het leven roepen, hoewel gezegd kan worden dat in alle drie gevallen de geleverde zaak niet aan de overeenkomst beantwoordt. Dit brengt allerlei afgrenzingsproblemen mee en problemen bij de begripsvorming (Asser, *Bijzondere overeenkomsten I (koop en ruil)*, 163).

Er zijn twee opvattingen over het verborgen gebrek waarvan sprake is in artikel 1641 B.W.

Volgens een traditionele opvatting (ook de conceptuele, of intrinsieke, opvatting genoemd) is de verkoper slechts vrijwaring verschuldigd voor een *structureel defect* dat aan de verkochte zaak kleefte.

Volgens een ruimere opvatting (ook de functionele, of extrinsieke, opvatting genoemd) is de verkoper vrijwaring verschuldigd wanneer een verborgen eigenschap van de verkochte zaak, *zelfs wanneer die zaak geen enkel intrinsiek defect vertoont*, de zaak ongeschikt maakt voor haar gebruik (zie voor de handelskoop: Zerah, «La garantie des vices cachés», in Hamel, *La vente commerciale de marchan-*

dises, 348 e.v.). De verkoper moet een zaak leveren die de hoedanigheden of eigenschappen heeft die de koper mocht verwachten. Om uit te maken wat de koper mocht verwachten, moet mede rekening worden gehouden met hetgeen de verkoper wist of had behoren te weten omtrent het gebruik waarvoor de zaak bestemd is en omtrent de bedoelingen van de koper.

In zijn arresten van 18 november 1971 en 19 juni 1980 lijkt het Hof van Cassatie de tweede interpretatie aan te nemen (zie Gérard, noot in *Rev. C.J.B.*, 1973, 612, e.v. en in het bijzonder nr. 7 in fine; Cousy, H., *Problemen van productenaansprakelijkheid*, nrs. 152 en 153). L. Simont is voorzichtiger in zijn interpretatie van die arresten («La notion fonctionnelle du vice caché: un faux problème?», in *Huldeboek René Deckers*, Bruylant, 1982, 333). Hij stelt dat de functionele opvatting in die arresten slechts buiten kijf staat in de gevallen waarin de partijen er noodzakelijkerwijze naar verwezen hebben, in het bijzonder bij handelskopen.

6. *De non-conformiteit bij de levering.* Duidelijk moet de regeling van de vrijwaring voor verborgen gebreken, zoals gezegd, onderscheiden worden van de regeling van de niet-nakoming van de leveringsplicht.

De levering is geen essentieel bestanddeel van de koopovereenkomst, zoals prijs- en eigendomsoverdracht, maar wel een verbintenis voortvloeiend uit de overeenkomst. De sanctie bij niet-nakoming van de leveringsplicht is dan ook niet de nietigverklaring maar wel de eventuele ontbinding van de koop.

De verplichting tot aflevering behelst de levering van een zaak die overeenstemt met de verkochte zaak (De Page, IV, nr. 95; Fredericq, III, nr. 42; Cass., 6 april 1916, *Pas.*, 1917, I, 77; Fr. Cass., 9 maart 1910, *Pas.fr.*, 4, 149). Aangenomen wordt over het algemeen dat de afwezigheid van een *overeengekomen* hoedanigheid een gebrek in de conformiteit uitmaakt (zie De Page, derde uitgave, nr. 99, 2).

Ons Burgerlijk Wetboek schakelt de twee regimes, de vrijwaring voor verborgen gebreken enerzijds en de verbintenis tot aflevering anderzijds, niet gelijk. *De lege ferenda* ware het wellicht wenselijk hierin verandering te brengen zoals in het nieuwe Nederlandse B.W. (waarin geen onderscheid gemaakt wordt tussen burgerlijke en handelskoop) en zoals in de eenvormige wet op de internationale koop van roerende lichamelijke zaken. Maar dit is op het ogenblik in België dus niet het geval.

In het kort kunnen hier drie verschillen in de twee regimes aangeduid worden: a) bij een beroep op artikel 1184 B.W. is de *korte termijn* van artikel 1648 B.W. niet van toepassing; b) moet het bestaan van een precies defect *niet* bewezen worden; c) kan een volledige vergoeding van de door de koper geleden schade verkregen worden zelfs van een verkoper te goeder trouw.

7. *De lege ferenda. Vergelijking met het nieuwe Nederlandse B.W.* De regeling inzake verborgen gebreken deroeert aan de algemene wanprestatieregeling. De dubbele regeling van het B.W. leidt nochtans tot moeilijk te rechtvaardigen discrepanties. Amundruz, M. (*La garantie des défauts de la chose vendue et la non-conformité de la chose vendue*, Bern, 1968, 169) noemt als voorbeeld de koop van een gezond paard x in plaats waarvan een ziek paard x of een gezond dan wel ziek paard y geleverd wordt. Hoewel in beide gevallen duidelijk is dat de koper niet datgene krijgt

waarop hij recht heeft, wordt in het ene geval (levering van een ziek paard x) aangenomen dat de verkoper zijn afleveringsplicht heeft vervuld maar niet zijn plicht om de koper te vrijwaren tegen verborgen gebreken, en in het andere geval (levering van een paard y) dat hij de overeengekomen prestatie niet heeft verricht en dus wanprestatie heeft gepleegd. Gelijksortige gevallen leiden daardoor tot verschillende gevolgen. Dit is dan ook de reden waarom in het moderne kooprecht geen onderscheid meer gemaakt wordt tussen de levering van een zgn. *aliud* (een andere dan de overeengekomen zaak) en de levering van een zgn. *pejus* (een ondeugdelijke of gebrekkige zaak). In de eenvormige wet op de internationale koop is daartoe gekozen voor een alles overkoepelend begrip: het beantwoorden van de zaak aan de overeenkomst.

Artikel 7.1.2.7, lid 1, van het nieuwe Nederlandse B.W. nam het begrip over van de LUVI. Het omvat ieder verschil tussen de zaak die het onderwerp van de overeenkomst uitmaakt en de afgeleverde zaak. Het is dan ook niet alleen het zieke dier, het onechte schilderij of het beschadigde voorwerp dat niet aan de overeenkomst beantwoordt. Een andere zaak dan die welke verkocht is, bijvoorbeeld wijn van Anjou in plaats van Bordeaux, evenals een uitstekende viool maar die niet door Stradivarius gemaakt is, terwijl een Stradivarius verkocht was, valt evenzeer onder het genoemde begrip (Asser, o.c., 79).

Artikel 7.1.2.7, lid 2, stelt in het algemeen dat conformiteit ontbreekt wanneer een zaak niet de eigenschappen bezit welke de koper mocht verwachten.

De regel dat de af te leveren zaak aan de overeenkomst moet beantwoorden, maakt een einde aan *het dualisme* dat sinds de Romeinse tijd de regeling van de verborgen gebreken bij koop gekenmerkt heeft: de algemene bepalingen inzake wanprestatie enerzijds en de bijzondere bepalingen inzake verborgen gebreken anderzijds.

8. *De lege lata. De verborgen non-conformiteit.* De aanvaarding van de geleverde zaak, de goedkeuring ervan, dekt de zichtbare gebreken en eveneens het gebrek in de conformiteit. Maar hoe zit het met een *verborgen* inbreuk op de conformiteit? De verkoper blijft o.i. in beginsel op die grond aansprakelijk. Hij moet inderdaad een zaak conform de verkochte zaak leveren, en dit betekent niet alleen *schijnbaar*, maar ook werkelijk conform. Voor de auteurs die de functionele opvatting van het verborgen gebrek huldigen, is die wanprestatie echter gelijk te stellen met een verborgen gebrek. Wanneer het verholen is ontpopt het gebrek in de conformiteit zich als het ware als een verborgen gebrek. Logisch lijkt dit wel niet in het systeem van ons Burgerlijk Wetboek, zoals Simont opmerkt.

De ongeschiktheid van de zaak voor haar bestemming, die niet voortvloeit uit een precies aangeduid *structureel defect* ervan, is geen verborgen gebrek, maar een gebrek in de conformiteit, zelfs indien de oorzaak van de ongeschiktheid niet onmiddellijk bij de levering bespeurbaar was.

Volgens Simont ontstond de *functionele* opvatting van het verborgen gebrek precies uit de bezorgdheid om de koper een rechtsmiddel aan de hand te doen in de gevallen waarin geen verhaal meer mogelijk was op grond van de leveringsplicht *omdat de zaak aanvaard was*. Maar indien het gebrek aan conformiteit niet ontdekt *kon* worden door de koper, kan men hem toch onmogelijk de wil toeschrijven

ven afstand gedaan te hebben van het recht er zich op te beroepen; de aanvaarding kan de vordering op grond van een verborgen non-conformiteit dus de pas niet afsnijden.

In het hierboven afgedrukte arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen werd blijkbaar geopteerd voor deze opvatting. Mocht er cassatieberoep aangetekend worden, dan zou ons hoogste gerechtshof in de gelegenheid gesteld kunnen worden de knoop door te hakken, hetzij voor de functionele opvatting van het verborgen koopvernietigend gebrek, hetzij voor de niet-nakoming van de leveringsplicht zelfs bij verborgen non-conformiteit.

J. H. Herbots

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 30 NOVEMBER 1982

Voorzitter: de h. Deviaene

Raadsheren: de hh. Van Malderen (rapporteur) en Verougstraete

Advocaat-generaal: de h. Vanosmael

Inkomstenbelastingen — Beslissing van de directeur — Voorziening bij het hof van beroep — Vorm.

De voorziening tegen een beslissing van de directeur der directe belastingen is niet ontvankelijk wanneer het verzoekschrift niet aan de directeur is betekend bij gerechtsdeurwaardersexploot.

B. t/ Belgische Staat

Overwegende dat de Belgische Staat de niet-ontvankelijkheid, wegens vormgebrek, opwerpt van de bij aangetekende brief ingediende voorziening daar zij niet bij gerechtsdeurwaardersexploot betekend is aan de bevoegde directeur der belastingen;

Overwegende dat inderdaad artikel 279, eerste lid, W.I.B. bepaalt dat voorziening wordt ingesteld bij een in persoon of door een advocaat opgemaakt verzoekschrift, dat ter griffie van het hof wordt afgegeven en bij gerechtsdeurwaardersexploot wordt betekend aan de bevoegde directeur der belastingen, bedoeld in artikel 267 W.I.B. die de beslissing heeft genomen;

Overwegende dat rekwirant in voormelde aangetekende brief toegeeft dat de betekening inderdaad niet bij gerechtsdeurwaardersexploot gebeurde aan voormelde bevoegde directeur;

Overwegende dat nu de materialiteit van dit vormgebrek in de op straffe van verval voorgeschreven betekening (ontstentenis van betekening bij gerechtsdeurwaardersexploot) niet betwist wordt de voorziening niet ontvankelijk dient verklaard te worden (Cass., 10 juli 1951, *Arr. Cass.*, 1951, 678);

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

BESLAGRECHTER — 10 MAART 1980

Rechter: de h. Callens

Advocaten: mrs. D'Hulst loco Deschamps en Lefere

Huwelijk — Ontvangstmachtiging — Aard — Betaling door de derde-schuldenaar aan de echtgenoot — Vordering van aangestelde echtgenoot tot verkrijgen van een titel ten laste van de derde-schuldenaar — Beslagrechter onbevoegd.

De ontvangstmachtiging (art. 221 B.W.) is een rechterlijke lastgeving en geen uitvoerend beslag onder derden. Wanneer de derde-schuldenaar de beschikking tot ontvangstmachtiging niet in acht neemt, is niet de sanctie inzake uitvoerend beslag onder derden (art. 1540 Ger. W.) toepasselijk, maar de gemeenschappelijke sanctie van de niet-tegenwerpelijheid aan de aangestelde echtgenoot (art. 1242 B.W.).

Derhalve is de beslagrechter niet bevoegd om kennis te nemen van de vordering uitgaande van de aangestelde echtgenoot die ertoe strekt een titel te verkrijgen ten laste van de derde-schuldenaar.

P. t/ P.V.B.A. G.

Bij vonnis van de Vrederechter van het kanton Lens van 7 november 1978 werd eiseres gemachtigd om, bij uitsluiting van haar echtgenoot, D. D., rechtstreeks een bedrag van 15.000 fr. van zijn loon bij de werkgever, in casu verweerster, in ontvangst te nemen.

Deze beslissing werd door de hoofdgriffier van het vrederecht aan de echtgenoot en aan verweerster op 10 november 1978 ter kennis gebracht. In het dossier steekt slechts de kennisgeving aan verweerster.

Verweerster gedroeg zich, volgens eiseres, gedurende de maanden december 1978 tot en met juni 1979 niet naar de beschikking en betaalde slechts 10.000 fr. in plaats van 15.000 fr., zodat een achterstand van 35.000 fr. ontstond.

Eiseres vordert thans de veroordeling van verweerster om haar het bedrag van 35.000 fr. te betalen, met een schadevergoeding van 5.000 fr., en de kosten van betekeningen, op 10 mei en 29 juni 1979 gedaan door gerechtsdeurwaarder Maryns, begroot op 6.522 fr. Verder vordert zij dat verweerster zal worden veroordeeld tot de gerechtelijke rente en de kosten van het geding, rechtsplegingsvergoeding inbegrepen.

Ten gronde

Eiseres kon in ieder geval op grond van de beschikking van de vrederechter van 7 november 1978 geen beslag onder derden leggen. De bij art. 221 B.W. geregelde ontvangstmachtiging is slechts een rechterlijke lastgeving. Door deze rechterlijke lastgeving ontstaat geen schuldvordering van de ene echtgenoot tegenover de andere; de ontvangstmachtiging is derhalve geen titel voor onderhoudsgeld.

De kennisgeving door de griffier aan de werkgever heeft echter tot gevolg dat de persoon, aan wie de beschikking betekend wordt, de gelden niet meer uit handen mag geven. De kennisgeving is als een verzet te beschouwen, dat tot gevolg heeft dat de derde die, in strijd met het vonnis, toch

betaalt, opnieuw mag betalen aan de echtgenoot die de delegatie kreeg en dit overeenkomstig art. 1242 B.W.

De bij art. 1540 Ger. W. bepaalde sancties inzake uitvoerend beslag onder derden zijn dan ook niet van toepassing.

Het is dus terecht dat eiseres zich op art. 1242 B.W. baseert.

Verweerster merkt op dat de beslagrechter niet bevoegd is. Dit is juist aangezien het hier geen vordering betreffende bewarende beslagen of een middel tot tenuitvoerlegging betreft.

Eiseres bezit tegenover verweerster geen titel die uitvoerbaar is en, zoals gezegd, kan de beslagrechter verweerster geen schuldenares verklaren aangezien er geen bewarend beslag onder derden werd gelegd.

Eiseres betwist primair deze stelling en zegt dat de wet volledig haar doel zou missen, namelijk de echtgenoten die door hun echtgenoten in de steek gelaten worden, snel bij te springen. Zij voegt eraan toe dat het niet onbelangrijk is op te merken dat verweerster eigenlijk niet betwist 35.000 fr. schuldig te zijn zodat het geding dus alleen een uitvoeringsprobleem betreft.

Deze argumentatie is naast de zaak. De vraag is of eiseres tegenover verweerster een titel heeft, wat duidelijk niet het geval is, en of de beslagrechter tegen verweerster een veroordeling kan uitspreken.

Welnu, dit laatste is ook niet het geval aangezien de bevoegdheid van de beslagrechter beperkt is waar geen sprake is van een eigenlijk beslag onder derden.

Overigens ziet de beslagrechter niet in waarom in principe het vragen van een titel aan de beslagrechter of, zoals in casu, aan de vrederechter zoveel verschil uitmaakt en het dus onmogelijk wordt de in de steek gelaten echtgenoot snel bij te springen. Het is gewoon een zaak van rechtsbepaling en eiseres moet toch eerst een titel krijgen.

Subsidiair gaat eiseres akkoord met de verwijzing van de zaak naar de Vrederechter van het kanton Roeselare, die door verweerster als de bevoegde rechter wordt aangewezen.

De beslagrechter is niet bevoegd en de vordering behoort tot de bevoegdheid van de Vrederechter te Roeselare, woonplaats van verweerster.

De zaak dient dan ook naar die rechtbank verwezen te worden, zoals door partijen gevraagd.

(...)

NOOT—De sanctie van de niet-naleving van een ontvangstmachtiging door de derde-schuldenaar

1. De beslagrechter te Kortrijk sluit zich aan bij de klassieke opvatting aangaande de juridische natuur van de ontvangstmachtiging van art. 221, 2e lid, B.W., die hierin een gerechtelijke lastgeving ziet (Cass., 27 november 1941, *Pas.*, 1941, I, 437; De Page, I, nr. 706*quater*; Renauld, *Droit patrimonial de la famille*, I, nr. 149, noot 51). Juister is het — i.p.v. het begrip van de lastgevingsovereenkomst in de oneigenlijke betekenis te gebruiken — een beroep te doen op de ruimere categorie van de aanstelling (Senaeve, noot bij Rb. Hasselt, 14 april 1975, *R.W.*, 1975-76, 1893).

Deze opvatting dient genuanceerd te worden in het licht van art. 1412, 2e lid, Ger. W., (bepaling oorspronkelijk ingevoerd door de W. 12 april 1965), dat bepaalt dat, wan-

neer de bedragen die aan de werknemer verschuldigd zijn, hem geheel of gedeeltelijk niet mogen worden uitgekeerd, o.m. omdat er een ontvangstmachtiging bestaat voor diens echtgenoot, die bedragen slechts vatbaar zijn voor overdracht of beslag om een andere reden tot beloop van het bedrag vastgesteld overeenkomstig de gewone bepalingen ter zake, *verminderd met de bedragen die worden betaald aan de echtgenoot op grond van de ontvangstmachtiging*. Deze bepaling verleent dus aan de echtgenoot die een ontvangstmachtiging verkregen heeft het recht om zich door de werkgever van zijn echtgenoot de toegekende sommen te doen betalen tegen de overdracht of het beslag uitgaande van diens gemeenschappelijke schuldeisers in. Een dergelijk prerogatief is dan ook moeilijk verenigbaar met de klassieke stelling die in de ontvangstmachtiging een loutere lastgeving/aanstelling ziet die aan de betrokkene geen eigen subjectief recht verleent (Rigaux, «Les droits propres conférés par l'article 1412, alinéa 2, du Code judiciaire à l'époux ayant obtenu une délégation de somme en vertu de l'article 218 du Code civil», noot bij Cass., 12 maart 1974, *R.C.J.B.*, 1976, 120 e.v., nr. 24). Deze moeilijkheid kan opgelost worden door te stellen dat de ontvangstmachtiging een gerechtelijke aanstelling is met een bijzonder karakter, in die zin dat de regels van de gemeenschappelijke lastgeving op de ontvangstmachtiging slechts mogen worden toegepast voor zover er geen afwijkende wettelijke bepalingen zijn (zoals art. 1412, 2e lid, Ger. W.) en voor zover de ratio van de ontvangstmachtiging dit vereist (cf. Vieujean, «Examen de jurisprudence (1970 à 1975)», *R.C.J.B.*, 1978, 310-312, nr. 74).

2. Uit het voorgaande volgt dat de ontvangstmachtiging geen beslag is en dat het vonnis van ontvangstmachtiging geen titel voor beslag uitmaakt (Vred. Berchem, 5 december 1967, *R.W.*, 1967-68, 1188; Top, «Loonbeslag, loondelegatie en loonoverdracht: problemen bij de evenredige verdeling», *Postuniversitaire lessencyclus Zakenrecht*, R.U.G., 3 december 1982, nrs. 27-28). Bepaalde Franstalige rechtsleer ziet evenwel in de ontvangstmachtiging een bijzondere — vereenvoudigde — vorm van beslag onder derden (Chabot-Léonard, *Saisies conservatoires et saisies-exécutions*, 1979, p. 304-306; De Leval, *La saisie-arrêt*, 1976, nr. 197, p. 310; De Leval, «Saisie-arrêt et opposition», *J.T.*, 1979, 669, noot 1; zie ook Panier, «Le devoir de contribution aux charges du mariage», in *Cinq années d'application de la réforme des régimes matrimoniaux*, Brussel/Louvain-la-Neuve, 1982, nrs. 44-46). Ook voor deze auteurs betekent dit evenwel niet dat aldus de regels aangaande het beslag onder derden op de ontvangstmachtiging toepasselijk zouden zijn, noch dat de beslagrechter ter zake bevoegd zou zijn. De benaming «saisie-arrêt simplifiée» is dan ook verwarrend (cf. Top, *art. cit.*, nr. 29). Ook de bij de vorige auteurs aansluitende opvatting van Renchon als zou het bij de ontvangstmachtiging gaan om «une mesure d'exécution simplifiée permettant, dans le même temps, de conférer un titre et d'immédiatement le faire exécuter» (noot bij Vred. Namen, 2e Kanton, 17 november 1977, *Rev. Dr. Fam.*, 1981, 106, op p. 109) moet verworpen worden, daar zij voorbijgaat aan het feit dat de echtgenoot-aangestelde de sommen niet voor zichzelf zal ontvangen — in tegenstelling tot de alimentatiegerechtigde — maar de verplichting heeft de geïnde sommen te besteden voor het doel waarvoor ze toegekend zijn: bijdrage in de lasten van

het huwelijk (Top, *art. cit.*, nr. 28). Het voorgaande geldt vanzelfsprekend niet in dezelfde mate voor de ontvangstmachtiging toegekend op basis van art. 301bis B.W.

3. De kennisgeving van de toegestane ontvangstmachtiging aan de derde-schuldenaar (art. 221, 3e lid, B.W.) is te zijnen opzichte als een verzet te beschouwen (De Page, I, nr. 706*quater*; Dekkers, I, nr. 247; De Leval, *o.c.*, nr. 86, p. 138). De derde-schuldenaar betaalt dan alleen geldig in handen van de aangestelde echtgenoot (art. 1239, 1e lid, B.W.). Elke betaling verricht aan een ander dan de aangestelde echtgenoot kan aan deze laatste niet tegengeworpen worden (art. 1242 B.W.; De Page, I, nr. 706*quater*, p. 854-855; Rb. Nijvel, 30 juni 1959, *Rec. Niv.*, 1960, 19). Met toepassing van het gemeenrechtelijke beginsel «Qui paie mal, paie deux fois» zal de derde-schuldenaar dan gedwongen kunnen worden een tweede maal te betalen in handen van de aangestelde echtgenoot (Van Oevelen, noot bij Arrond. Antwerpen, 11 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 1122), als ook in geval van bedrog veroordeeld kunnen worden tot schadevergoeding (De Leval, *o.c.*, nr. 197, p. 311; De Page, I, nr. 706*quater*, p. 854).

4. Inzake een dergelijke vordering uitgaande van de aangestelde echtgenoot ertoe strekkende een titel te verkrijgen ten laste van de derde-schuldenaar die hij op basis van de ontvangstmachtiging als dusdanig niet bezit, is, zoals in de geannoteerde beschikking terecht beslist wordt, de beslagrechter onbevoegd (Arrond. Antwerpen, 11 mei 1976, *aangeh.*; Laenens, «Overzicht van de rechtspraak (1970-1978) — De bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, 247 e.v., nr. 79, p. 289; *contra* (genuanceerd): Demez, «L'exécution des obligations alimentaires», *Ann. Dr.*, 1979, 265 e.v., p. 271). De beslagrechter is immers uitsluitend bevoegd aangaande vorderingen betreffende bewarende beslagen en middelen tot tenuitvoerlegging vervat in het vijfde deel van het Gerechtelijk Wetboek (art. 1395 Ger. W.; Chabot-Léonard, *o.c.*, p. 63; De Leval, *o.c.*, nr. 6, p. 23). De gemeenrechtelijke bevoegdheidsregels vinden ter zake toepassing.

Uitgaande van de stelling dat de ontvangstmachtiging een bijzondere vorm is van gerechtelijke aanstelling zullen, ingeval de derde-schuldenaar de werkgever is van de andere echtgenoot, uitsluitend de arbeidsgerechten bevoegd zijn, aangezien het dan gaat om een geschil omtrent de uitbetaling van het loon (cf. Top, *art. cit.*, nr. 11). In de geannoteerde beschikking is de verwijzing van de zaak naar de vrederechter dan ook voor kritiek vatbaar.

5. Wanneer de aangestelde echtgenoot tegen de derde-schuldenaar een geding inleidt, kan deze laatste hem alle excepties tegenwerpen die hij put uit de oorspronkelijke schuldvordering van de andere echtgenoot, excepties van onbevoegdheid vasthangende aan de oorspronkelijke schuldvordering inbegrepen (De Page, I, nr. 706*quater*, p. 852; Rb. Nijvel, 30 juni 1959, *aangeh.*).

Patrick Senaeve

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUGGE

2e KAMER — 29 APRIL 1980

Voorzitter : de h. Campers

Advocaten : mrs. Claessens loco De Pauw en De Gryse

Internationaal privaatrecht — Exclusiviteitsovereenkomst — Toepasselijke wet — Alleenverkoop voor Marokko — Keuze van de partijen.

In een overeenkomst waarbij aan een Marokkaanse vennootschap door een Belgisch producent het alleenverkooprecht voor Marokko wordt toegestaan, is bedongen dat, indien enige bepaling van de overeenkomst volgens de wetgeving van het land waar de overeenkomst werking heeft, niet rechtsgeldig is, zodanige bepaling zal worden geacht geen kracht of uitwerking te hebben.

Daar de partijen aldus de overeenkomst aan de Marokkaanse wet hebben willen onderwerpen, is een vordering die uitsluitend de toepassing van de Belgische wet van 27 april 1961 nastreeft, ongegrond.

Vennootschap naar Marokkaans recht L. t/ N.V. O.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerster zich te horen zeggen dat zij het contract van de voor onbepaalde tijd verleende concessie van alleenverkoop tussen partijen eenzijdig heeft beëindigd, derhalve zich te horen veroordelen om aan eiseres als vergoeding voor beëindiging van de concessie van alleenverkoop te betalen een som van 100.000 frank en voor bijkomende vergoeding nog eens een som van 100.000 frank, met de gerechtelijke interesten en de gedingskosten, dit krachtens de wet van 27 juli 1961 betreffende de eenzijdige beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop;

Overwegende dat verweerster concludeert tot de ongegrondheid van de vordering; dat zij hiertoe enerzijds aanvoert dat de litigieuze alleenverkoopovereenkomsten onder toepassing vallen van de Marokkaanse wetgeving welke geen wet inhoudt analoog aan de Belgische wet van 27 juli 1961 inzake de eenzijdige beëindiging van alleenverkoopovereenkomsten, gewijzigd door de wet van 14 april 1971, verder, dat zij overeenkomstig de bepalingen van de overeenkomst waarvan sprake gerechtigd was de overeenkomst te beëindigen, onmiddellijk en zonder enige verplichting tot schadevergoeding, wegens de fundamentele wijzigingen in de samenstelling en controle van het bedrijf van eiseres, ten slotte, dat de overeenkomst uitdrukkelijk enige verplichting ten laste van haar en jegens haar concessiehouder uitsluit; dat zij anderzijds opwerpt dat, zelfs in de veronderstelling dat de Belgische wet toepasselijk geacht zou worden, dan nog de wet van 27 juni 1961 niet toepasselijk is daar de concessie geen effect sorteert op het Belgisch grondgebied;

Overwegende dat partijen acht opeenvolgende en, naar inhoud, identieke dealerovereenkomsten hebben ondertekend, ieder voor de duur van een jaar, over een periode gaande van 1 oktober 1968 tot 30 september 1976, waarbij verweerster aan eiseres het alleenrecht verleent een bepaald produkt en onderdelen te verkopen in Marokko;

Overwegende dat artikel 19 van de standaardovereenkomst het volgende bepaalt : «Indien eender welke bepaling

van de onderhavige overeenkomst volgens de wetgeving van het rechtsgebied waar de overeenkomst uitwerking heeft, niet rechtsgeldig zal zijn, zal deze geacht worden geen kracht of uitwerking te hebben en zal ze insgelijks geacht worden scheidbaar te zijn terwijl de rest, niettegenstaande dit, van volledige kracht zal blijven»;

dat de standaardovereenkomst uitwerking heeft in Marokko, aangezien een concessie verleend wordt voor alleenverkoop in dit land;

dat, overeenkomstig artikel 19 van de standaardovereenkomst, de onderscheiden bepalingen van de overeenkomst derhalve slechts van kracht zijn voor zoveel zij rechtsgeldig zijn volgens de Marokkaanse wetgeving;

dat partijen, door de rechtsgeldigheid van eender welke bepaling van de overeenkomst te onderwerpen aan de Marokkaanse wetgeving, duidelijk de overeenkomst zelf aan de wetgeving van Marokko hebben willen onderwerpen;

dat de draagwijdte van de concessie van alleenverkoop immers, al naar gelang van de geldigheid van haar onderscheiden bepalingen volgens de Marokkaanse wetgeving, in die mate ontzenuwd kan worden dat het bestaan zelf van de overeenkomst door de wetgeving van dit land in het gedrang kan worden gebracht en derhalve beheerst wordt;

Overwegende derhalve dat de Belgische wet van 27 april 1961 betreffende de eenzijdige beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop, gewijzigd door de wet van 13 april 1971, in het onderhavig geval niet toepasselijk is;

dat de vordering, welke uitsluitend de toepassing van voormelde wet nastreeft, derhalve ongegrond is;

(...)

NOOT—*De werkingsomvang van de W. 27 juli 1961 betreffende de eenzijdige beëindiging van voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop*

1. Een Belgische firma met zetel te Brugge verleende acht keer achtereenvolgens en telkens voor één jaar aan een Marokkaans bedrijf het recht van alleenverkoop van een bepaald produkt op Marokkaans grondgebied. Bij het verstrijken van het achtste jaar, werd de handelsrelatie van Belgische zijde verbroken.

2. De Marokkaanse afnemer dagvaardde zijn Belgische ex-leverancier voor de Rechtbank van Koophandel te Brugge tot schadevergoeding overeenkomstig de W. 27 juli 1961 betreffende de eenzijdige beëindiging van voor onbepaalde tijd verleende en daarmee gelijkgestelde (art. 3bis) concessies van alleenverkoop (W. 27 juli 1961, *B.S.*, 6 oktober 1961, gewijzigd bij W. 13 april 1971, *B.S.*, 21 april 1971).

3. De verweerster wierp op dat de concessieovereenkomst niet door Belgisch, wel door Marokkaans recht werd beheerst. Subsidiar stelde zij, dat de W. 27 juli 1961 alleen slaat op verkoopconcessies voor het Belgisch grondgebied, zodat die wet geen toepassing vindt, zelfs al is de overeenkomst aan Belgisch recht onderworpen.

4. De rechtbank volgde de verweerster in haar eerste middel en wees de vordering af. Daar de eis eng geformuleerd was — alleen de toepassing van de W. 27 juli 1961 werd nagestreefd —, was de rechtbank zo fortuinlijk, dat zij de inhoud van het Marokkaans recht niet moest nagaan. Ook een onderzoek van het ruimtelijk toepassingsgebied van de W. 27 juli 1961 werd overbodig geacht.

5. De rechtbank grondde haar overtuiging, dat de overeenkomst door Marokkaans recht werd beheerst, op de wetskeuze die zij bespeurde in art. 19 van het contract. Het is inderdaad zo, dat de internationale verkoopconcessieovereenkomst, zoals elke andere internationale overeenkomst, in principe onderworpen is aan de door de partijen gekozen wet. Een eventuele rechtskeuze moet ook in eerste instantie in de bepalingen van het contract zelf worden gezocht.

6. O.i. staat het echter niet zonder meer vast, dat in art. 19 een optie voor de Marokkaanse wet mag worden gelezen. In de eerste plaats ontbreekt in dat artikel enig intentioneel element. Voorts is het geenszins zeker dat de opsteller van het contract met «wetgeving van het rechtsgebied waar de overeenkomst uitwerking heeft» (is dat een vertaling? uit het Engels of het Frans?) wel degelijk de Marokkaanse wet bedoelde, veeleer dan de wetgeving (inclusief: het i.p.r.) van de rechter voor wie de overeenkomst wordt ingeroepen. Overigens stoot het enigszins tegen de borst, om uit een artikel, waarin de overeenkomst tegen een bepaalde wet in bescherming wordt genomen, een keus voor die wet te moeten afleiden. Als men al geneigd is in dat artikel een aanwijzing voor (impliciete) rechtskeuze te zien, dan — onwillekeurig — veeleer een contra-indicatie voor de aanneming van de Marokkaanse wet.

7. De Brugse rechter daarentegen, liet zich door een en ander niet van de wijs brengen. Hij ging er, terecht overigens, van uit dat de geldigheid van de overeenkomst aan de gekozen wet dient te worden getoetst. De gekozen wet levert immers niet alleen bepalingen die de gesloten overeenkomsten aanvullen en bekrachtigen. Ook de imperatieve bepalingen van die wet, die de wilsautonomie van partijen beperken, zijn toepasselijk. Het kan niet ontkend worden, dat het op zichzelf al bevreemdend is, dat partijen de wet mogen kiezen, die hun wilsautonomie begrenst. Dat gevoel van onbehagen wordt hier echter versterkt, doordat de rechter terugredeneert. Hij leidt uit de vrees voor de (bij hypothese) Marokkaanse wet af, dat partijen de Marokkaanse wet ook kozen. Of de gekozen wet echter, naast de Belgische wet als *lex fori* (infra), de enige wet is die volgens ons i.p.r. de bepalingen van een internationaal contract in gevaar kan brengen, mag worden betwijfeld (Graulich, P., *Principes de d.i.p.*, Parijs, Dalloz, 1961, nr. 81-d en, inzake arbeidscontracten, Dumortier, J., *Arbeidsverhoudingen in het internationaal recht*, Antwerpen, Kluwer, 1981, nrs. 76 e.v. over de toepassing van buitenlandse politiewetten). De opsteller van een internationaal contract mag trouwens geacht worden de potentiële bevoegdheid van verschillende nationale rechters en dus de aanwending van verschillende i.p.r.-stelsels te hebben ingecalculeerd.

8. Bij ontstentenis van een ondubbelzinnige rechtskeuze door partijen, zal de rechter zelf het toepasselijke recht aanwijzen. De rechter moest hier kiezen tussen de Belgische en de Marokkaanse wet. Wij blijven bij die constatering. Het is de bedoeling verder in deze annotatie na te gaan of de rechter noodzakelijk die keuze moest doen voor de oplossing van het geschil. De verweerster liet alvast het tegendeel verstaan (zie nr. 3). Daar de vordering alleen de toepassing van de W. 27 juli 1961 beoogde, mag het vervolg van deze commentaar beperkt blijven tot een proeve van omschrijving van de werkingssfeer van die wet. Bij wijze van veronderstelling nemen we achtereenvolgens de Marok-

kanse en de Belgische wet als contractwet in aanmerking.

9. De W. 27 juli 1961 is van dwingend recht (niet van openbare orde) (art. 6). Ook dwingende regels van Belgisch recht zijn niet toepasselijk op overeenkomsten die door vreemd recht worden beheerst. Er zijn echter uitzonderingen. Het Belgisch recht bevat immers een aantal «super-imperatieve» normen, die wanneer er een bepaalde binding met België voorhanden is, toepasselijk geacht worden, ook al is het Belgisch recht voor het overige niet geroepen. De criteria die gehanteerd moeten worden, om de betrokken regels (in een geleerde Franse terminologie: «lois d'application immédiate» of, meer in het bijzonder, wanneer de vereiste band met België van territoriale aard is, «lois de police et de sûreté») te onderscheiden, zijn niet vast omlijnd. De W. 27 juli 1961 behoort echter onmiskenbaar tot die categorie. De wetgever zegt het zelf.

10. Luidens art. 4, 2e lid, W. 27 juli 1961, is de Belgische wet van toepassing, wanneer het geschil voor de Belgische rechter wordt gebracht. We willen de lezer die met de Brugse rechter sympathiseert, onmiddellijk geruststellen. Alleen het geschil betreffende de beëindiging van een verkoopconcessie met uitwerking op het Belgisch grondgebied of een deel ervan, wordt in art. 4, 2e lid, bedoeld (aldus o.m. Rigaux, F., *Droit international privé*, I, Brussel, Larcier, 1977, nr. 302, en Bricmont, G., en Philips, J.M., *Commentaire des dispositions de droit belge et de droit communautaire applicables aux concessions de vente en Belgique*, Brussel, Ed. Jeune Barreau, 1977, nr. 129).

11. Hoewel de tekst van de wet meer ruimte voor interpretatie laat, blijkt het uit de voorbereidende teksten (*Pas-sin.*, 1961, 629 e.v.), dat het tweede lid van art. 4 in samenhang met het eerste lid dient te worden gelezen. Art. 4, eerste lid, W. 27 juli 1961 poneert een bijzondere bevoegdheidsregel, volgens welke de benadeelde concessiehouder, bij de beëindiging van een verkoopconcessie met uitwerking op geheel het Belgisch grondgebied of een deel ervan, in elk geval de concessiegever in België kan dagvaarden, hetzij voor de rechter van zijn woonplaats, hetzij voor de rechter van de woonplaats of de zetel van de concessiegever (over de confrontatie van die bevoegdheidsregel met het Europees Bevoegdheids- en Executieverdrag van 27 september 1968, zie o.m. het «Overzicht van rechtspraak I.P.R.» van De Ceuster, J., en Reich, S., *R.W.*, 1978-79, nrs. 197 e.v., kol. 2781 e.v. en Bricmont, G. en Philips, J.M., *a.w.*, nrs. 103 e.v.).

12. Het initieel wetsvoorstel, ingediend door senator Wiard e.a. (*Parl. St., Senaat*, 1959-60, nr. 172), bevatte alleen de bepaling (in art. 6), die de toepassing van de Belgische wet afdwong voor verkoopconcessies met uitwerking op Belgisch grondgebied. Als gevolg van een opmerking van de Raad van State, dat de toepassing van Belgisch recht slechts door het optreden van de Belgische rechter is verzekerd, wou de senaatscommissie die bepaling met een bevoegdheidsbeding versterken, met het bekende resultaat.

13. A contrario vallen verkoopconcessieovereenkomsten voor vreemd grondgebied niet onder het dwingend toepassingsgebied van de W. 27 juli 1961, op die voorwaarde echter, dat dezelfde concessie niet terzelfder tijd op Belgisch grondgebied betrekking heeft. Volgens de heersende opvatting is de Belgische wet immers noodzakelijk toepasselijk voor de beëindiging van geheel de concessie, zelfs al is ze verleend voor een uitgestrekter territorium dan het geheel

of ten dele daarin begrepen Belgisch grondgebied (aldus o.m. Rigaux, F., *a.w.*, t.a.p. en — in zijn voetspoor — Bricmont, G., en Philips, J.M., *a.w.*, nr. 129, en Verwilghen, M., «Les règles de droit délimitant leur propre domaine d'application», in *Rapports belges au XIe Congrès de l'Académie Internationale de Droit Comparé*, XI-1, Antwerpen-Brussel, Kluwer-Bruylant, 1982, 389). Dat houdt o.m. in dat bij de berekening van de schadevergoeding (art. 3 w. 27 juli 1961) ook rekening moet worden gehouden met de winst die de concessiehouder tijdens de niet nageleefde opzeggingstermijn in het buitenland zou hebben behaald (Rb. Kh. Brussel, 11 juni 1974, *J.T.*, 1974, 641). Het oorspronkelijk wetsvoorstel was minder aanmatigend. De toepassing van de Belgische wet werd slechts afgedwongen, in de mate, dat de verkoopconcessie op Belgisch grondgebied sloeg (art. 6, t.a.p.)

14. De overweging, dat de W. 27 juli 1961 geen toepassing opeist voor verkoopconcessies die geen uitwerking hebben op Belgisch grondgebied, ligt ook (impliciet) besloten in het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Brugge.

15. We kunnen in dit kort bestek niet uitvoerig ingaan op het probleem van de materiële begrenzing van het dwingend toepassingsgebied van de W. 27 juli 1961. Het betreft de vraag, in welke mate de Belgische wet op de vreemde contractwet ingrijpt en hoe die wetten zich tot elkaar verhouden. Zeker is dat de Belgische wet slechts voorrang heeft op de contractwet voor geschillen, na de beëindiging van de concessie aangebracht en de beëindiging ervan betreffend. Tijdens haar bestaan blijft de verkoopconcessie onverminderd aan de contractwet (en de gewone bevoegdheidsregels) onderworpen. Het is trouwens ook aan de dwingende bepalingen van die wet dat de overeenkomst haar dwingende kracht tussen partijen ontleent. Om die reden durven wij te stellen dat het vreemd recht van het contract niet helemaal door de Belgische wet terzijde wordt gesteld, ook als het over de beëindiging van de concessie en de gevolgen daarvan gaat. Zelfs als men aanneemt dat een correcte toepassing van de W. 27 juli 1961 vereist dat men andere principes van Belgisch recht betreft, dan blijft o.i. steeds een substraat van vreemd contractrecht toepasselijk. Daarom ook kunnen we het met Rigaux niet eens zijn, wanneer hij art. 4, tweede lid, tot een zelfstandige verwijzingsregel verheft, door die bepaling voor bilateralisatie vatbaar te stellen (infra).

16. T.a.v. verkoopconcessies voor vreemd grondgebied rijst dus niet, althans niet op het niveau van de verwijzing, het probleem van de dwingende, maar wel dat van de mogelijke toepassing van de W. 27 juli 1961.

17. Volgens Rigaux (*a.w.*, t.a.p.) en Verwilghen (*a.w.*, t.a.p.) bakent de W. 27 juli 1961 zijn eigen toepassingsgebied niet limitatief af. Wanneer de Belgische wet de contractwet is, zijn de bepalingen van de W. 27 juli 1961 toepasselijk, zelfs al heeft de verkoopconcessie geen uitwerking op Belgisch grondgebied.

18. Voor een goed begrip dient hieraan te worden toegevoegd dat die auteurs de Belgische wet slechts als contractwet in aanmerking nemen, wanneer partijen voor de Belgische wet kozen. Bij ontstentenis van wetskeuze wordt de verkoopconcessie voor vreemd grondgebied beheerst door de plaatselijke wet. Die subsidiaire verwijzingsregel, gebaseerd op een objectieve aanknopingsfactor, leidt Rigaux

(a.w., t.a.p.) af uit een zgn., bilateralisatie van art. 4, tweede lid, W. 27 juli 1961 (ook Verwilghen, a.w., t.a.p., spreekt in dat verband van bilateralisatie, maar hij hanteert blijkbaar een ander concept). Om de hierboven aangehaalde reden is het gebruik van dat procédé daar niet op zijn plaats (zie ook Graulich, P., *Introduction à l'étude du d.i.p.*, Luik, Faculté de Droit, d'Economie en de Sciences sociales, 1978, nr. 10). Een volkomen bilateralisatie zou overigens de directe toepassing van de lokale wet (voor de gekozen wet) mee brengen. O.i. blijft de gewone verwijzingsregel toepasselijk: bij ontstentenis van wetskeuze door partijen moet de rechter naar hun vermoedelijke wil op zoek.

19. Men zou, in strijd met Rigaux en Verwilghen, kunnen beweren dat de toepasselijkheid van de Belgische wet als contractwet, zelfs als die het gevolg is van wetskeuze, niet vanzelf de toepassing van de W. 27 juli 1961 meebrengt, maar alleen wanneer blijkt dat partijen de W. 27 juli 1961 in hun overeenkomst wilden incorporeren. Men valt daarmee niet in een juridisch vacuüm. Men kan de principes die golden vóór de inwerkingtreding van de W. 27 juli 1961, als Belgisch «gemeen recht» inzake verbreking van verkoopconcessies aanwenden.

20. De stelling van Rigaux en Verwilghen heeft o.i. onvermijdelijk tot gevolg dat partijen, als de Belgische wet eenmaal als contractwet is aanvaard, niet van de bepalingen van de W. 27 juli 1961 kunnen afwijken. Strijdige bedingen in het contract zijn niet bindend. Door wetskeuze, worden de imperatieve bepalingen van de gekozen wet immers even dwingend toepasselijk, alsof het een «inlands» contract betrof.

21. In de opvatting van Rigaux en Verwilghen moest het subsidiair verweer van de Belgische firma (zie nr. 3) falen, zelfs als bleek dat aan het — van de W. 27 juli 1961 afwijkend — contractueel beding was voldaan.

22. De rechtbank kon dus, tenzij met weerlegging van de stelling van de geleerde auteurs, het rechtskeuzeprobleem niet ontgaan. Voortbouwend op hun stelling kon de rechter overigens, bij de aanwending van de indicïenmethode voor het achterhalen van de vermoedelijke wil van partijen, — naast het vrij twijfelachtig argument, geput uit art. 19 van het contract — een bijkomende — zij het op zichzelf evenmin doorslaggevend — contra-indicatie voor de aanname van de Belgische wet als contractwet vinden in de vaststelling, dat zulks de ongeldigheid van één van de materiële bepalingen van het contract meebrengt (zie nr. 21). Persoonlijk zijn wij van oordeel, dat de rechtbank die weg niet moest inslaan.

Lieven De Foer

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE TURNHOUT

KORT GEDING — 28 MAART 1982

Voorzitter: de h. Van Cauwenbergh

Advocaten: mrs. J. Daelemans en Geysen loco St. Bertouille en A.H. Puelinckx

Handelspraktijken — Sluikarbeid — Strijdig met de eerlijke handelsgebruiken.

Een persoon van vreemde nationaliteit die in hotels, restaurants en herbergen edele metalen opkoopt en niet in het handelsregister is ingeschreven, bezondigt zich aan sluikarbeid en stelt dienvolgens een handeling strijdig met de eerlijke handelsgebruiken.

N.C.M.V. t/ C.

Wat de feiten betreft

De handeling waarvan beoordeling en sanctionering wordt gevraagd, bestaat in de aankoop van «goud, zilver, juwelen, ... eretekens, serviezen, kandelaars, trofeeën», door eerste verweerder gepland te Turnhout, Hotel T., op 22 en 23 januari 1982, aankoop die door eerste verweerder, bepaaldelijk en uitsluitend onder zijn naam G. C. is aangekondigd onder titel «uitzonderlijke aanbieding» op een van huis tot huis verdeeld reclamepamflet. De aankoop heeft plaatsgehad op de aangeduide data, evenwel in het Hotel D. te Turnhout. Uit de voorliggende gegevens blijkt dat voornoemde activiteit alleszins niet toevallig of uitzonderlijk was, maar behoorde tot een zich druk herhalende, de aard van gewone bedrijvigheid hebbende handelsactiviteit van eerste verweerder. Eerste aanlegger legt immers voor een gelijkkluidend reclamepamflet als dat, hiervoor genoemd, een aankoop te Herentals aankondigend op 12 en 13 januari 1982, en publiciteit van G. C., in een te Turnhout verspreid reclameblad, een aankoop te Turnhout in een herberg op 24 en 25 maart 1982 tot voorwerp hebbend. Hij maakt melding van nog andere aankoopactiviteiten van eerste verweerder en dezes compagnon G. in België (te Bastogne, gelijktijdig met de aankoop te Turnhout; te Hasselt, in de maand januari 1982).

Eerste verweerder maakt, in verband met zijn activiteiten wel gewag van zijn kwalificatie van «bedrijfsleider» in een beweerde vennootschap van Engels recht, namelijk C. en G. Ltd, vennootschap die bij de Britse V.A.T. regelmatig ingeschreven zou zijn.

Die vennootschap heeft geen B.T.W.-nummer in België, en is er onbetwist niet ingeschreven in het handelsregister.

Eerste verweerder, die trouwens in alle publiciteit en onbetwist in de aankoophandelingen steeds in persoonlijke naam is opgetreden, zonder enige aanduiding van een bijzondere hoedanigheid, besluit overigens zelfs niet, dat hij als orgaan (hij noemt zichzelf «bedrijfsleider») van de louter beweerde, door geen enkel stuk nader toegelichte rechtspersoon heeft gehandeld:

In rechte

De activiteiten, eerste verweerder bepaaldelijk en persoonlijk aangewreven — zijn beweerde hoedanigheid van bedrijfsleider van een beweerde rechtspersoon C. & G. mist dienende waarde ter zake — behelzen inderdaad uitsluitend «aankoopactiviteiten».

Eerste aanlegster beroept zich derhalve ten laste van eerste verweerder zonder grond en ten onrechte op diens beweerde tekortkoming aan het verbod sub artikel 53 der wet van 14 juli 1971, (immers reizende «verkoop» tot voorwerp hebbend), evenals op overtreding van de wetgeving op de

leurhandel (immers verkoop of te koop aanbieden impliceert: artikel 2 K.B. 28 november 1939).

De hem nog ten laste gelegde tekortkomingen aan de artikelen 54 en 54bis der wet van 14 juli 1971 (overtreding der wetgeving op het handelsregister, gecoördineerd door het koninklijk besluit van 20 juli 1964; overtreding der wet van 6 juli 1976 op het sluikwerk), worden door eerste verweerder betwist.

Hij steunt daarvoor allereerst op de bepaling van artikel 4 koninklijk besluit van 20 juli 1964, waaruit hij afleidt dat voor hem, en ter zake van de door hem verrichte activiteit, geen inschrijving in het handelsregister te Turnhout is (was) vereist; vervolgens op de bepaling van artikel 22bis koninklijk besluit van 20 juli 1964 (toevoeging, ingevolge en overeenkomstig artikel 77 der wet van 4 augustus 1978), waaruit hij afleidt dat de hem, als persoon van vreemde nationaliteit bepaaldelijk ten laste zijnde verplichting, namelijk het door artikel 22bis voorgeschreven verstrekken van de «inlichting», in het voorliggend geval (waar de Koning de activiteiten waartoe de door hem verrichte praktijk hoort — alleszins vooralsnog — niet is aangewezen) toepasselijkheid mist.

Eerste verweerder is evenwel ten onrechte van oordeel, dat de bepaling van artikel 22bis, de in artikel 4 van het koninklijk besluit van 24 juli 1964 geformuleerde verplichting tot inschrijving in het handelsregister (toepasselijk op personen, ook van vreemde nationaliteit, die daden stellen door de wet aangemerkt als de gewone objectieve daden van koophandel, ongeacht of ze gesteld worden door het exploiteren hetzij van een hoofdinstelling, hetzij van een filiaal of een bijkantoor), zonder meer afschaft en vervangt voor wat betreft personen, van vreemde nationaliteit.

Het is immers duidelijk, dat artikel 22bis uitsluitend voor het uitoefenen in België van een handelsactiviteit in de door de Koning bepaalde handelssectoren, uiteraard vanaf de datum dezer bepaling, ten laste van personen van vreemde nationaliteit afhankelijk stelt van het verstrekken der voorgeschreven, voorafgaande inlichting, welke verplichting inderdaad enerzijds de verplichting van inschrijving in het handelsregister afzwakt, anderzijds echter ter zake van elke handelspraktijk door een persoon van vreemde nationaliteit verricht, dient te worden nagekomen.

Aldus impliceert artikel 22bis dat de inlichting ook dient te worden verstrekt in het geval dat de tot de bepaalde handelssector horende praktijk, door de persoon van vreemde nationaliteit verricht, een mogelijk uitzonderlijke, enkelvoudige praktijk zou zijn, waarvoor de algemeen geldende verplichting tot inschrijving in het handelsregister (immers alleen vereist ter zake van het stellen van de gewone objectieve daden van koophandel, d.w.z. het stellen dezer daden als gewoon beroep) betwistbaar zou zijn.

Uit de vermelde feitelikheden blijkt duidelijk en zeker, dat eerste verweerder, zijnde een persoon van vreemde nationaliteit, een handelsactiviteit heeft aangekondigd, en onder meer te Turnhout op 22 en 23 januari 1982 heeft uitgeoefend, die bewezen is als zijnde een gewoon uitgeoefende handelsactiviteit, een activiteit waarvoor hij, krachtens artikel 4 koninklijk besluit van 20 juli 1964 inschrijving diende te nemen in het handelsregister (een activiteit onbetwist bedoeld onder de rubriek § 6, 11°, of § 7, 4°, bijlage koninklijk besluit van 20 augustus 1981).

De door eerste verweerder uitgeoefende activiteit, zonder

dat hiervoor de vereiste inschrijving in het handelsregister is genomen, heeft, gezien de aard dezer activiteit (aankoop, schatting, verwerking der aangekochte goederen) een specifiek professioneel karakter, wordt gepromoveerd door een het publiek sensibiliserende reclame over bijzondere, gunstige prijsvoorwaarden, en is om deze reden te beoordelen als zijnde een in artikel 1 der wet van 6 juli 1976 bedoelde en verboden activiteit (sluikwerk).

Ten laste van eerste verweerder is op grond der besproken gegevens tekortkoming aan de artikelen 54 en 54bis der wet van 14 juli 1971 diendend en afdoend bewezen.

Daar de publiciteit, door eerste verweerder gevoerd, van dien aard is dat ze de hiervoor te zijnen laste bewezen, met de eerlijke handelsgebruiken strijdende daden in de hand kan werken, is te zijnen laste eveneens overtreding van artikel 20, § 4, der wet van 14 juli 1971 bewezen.

De vordering, ertoe strekkend eerste verweerder te bevelen, tekortkomingen zoals te zijnen laste bewezen, te staken, is verantwoord en gegrond.

Dit is evenzeer het geval wat betreft de vordering eerste verweerder te veroordelen tot het betalen van een dwangsom ad 50.000 fr. per overtreding bepaaldelijk vanaf heden aan het bevel te staken.

In aanmerking nemend de beschikking betreffende de dwangsom, komt de gevorderde publikatie en aanplakking van dit vonnis niet voor als nog verantwoord met het oog op het uitschakelen der aangeklaagde daden en/of hun naverwerking.

(...)

NOOT—Opkopen van edele metalen in horecabedrijven

Sinds ruim twee jaar ontplooit een firma naar Engels recht, C. & G., gevestigd in Nottingham een activiteit waarvan op zijn minst kan gezegd worden dat ze bevreemdt. Over heel het land vatten voor een of twee dagen, afgevaardigden van die firma post, meestal in een restaurant, hotel of koffiehuis om aldaar over te gaan tot de aankoop van goud, zilver, juwelen, enz. De aankoopactiviteiten worden ofwel via de pers of via ruim verspreide reclamepamfletten aan het publiek bekendgemaakt. Deze aankoopactiviteiten, niet gedekt door een inschrijving in het handelsregister werden voor de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Turnhout aangevochten wegens schending van de artt. 53, 54 en 20, 4°, W.H.P. Het hier besproken vonnis is interessant om de volgende redenen:

1. De verweerder wierp op dat hij als persoon van vreemde nationaliteit voor de door hem verrichte activiteit geen inschrijving in het handelsregister behoefde daar hij in België noch hoofdinstelling, noch filiaal, noch bijkantoor exploiteert (art. 4 K.B. van 20 juli 1964) en evenmin verplicht was de door art. 22bis van hetzelfde K.B. (ingevoegd bij art. 77 van de wet van 4 augustus 1978) opgelegde inlichting te verstrekken.

a. Art. 4, eerste lid, van het K.B. van 20 juli 1964 luidt als volgt: «Elke natuurlijke of rechtspersoon van Belgische of van vreemde nationaliteit, die voornemens is door het exploiteren hetzij van een hoofdinstelling, hetzij van een filiaal of van een bijkantoor, enige handelswerkzaamheid uit te oefenen in het rechtsgebied van een rechtbank van koophandel waar hij nog geen handelsinstelling exploi-

teert, moet vooraf om zijn inschrijving in het ter griffie van de rechtbank gehouden handelsregister verzoeken.

Als men dit artikel letterlijk interpreteert, kan een persoon van vreemde nationaliteit die een handelsactiviteit in België wil uitoefenen zich verschuilen achter het feit dat hij niet het voornemen heeft deze activiteit uit te oefenen door het exploiteren hetzij van een hoofdinrichting, hetzij van een filiaal of van een bijkantoor, om het zonder inschrijving in het handelsregister te stellen.

Hoewel de voorzitter terecht een dergelijke letterlijke interpretatie verwerpt, dan komt zijn argumentatie toch als vrij zwak over. Hij stelt vast dat verweerder een activiteit uitoefent die als een gewoon uitgeoefende handelsactiviteit aan te merken is, een standpunt dat ook reeds werd ingenomen door de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel: «De inschrijvingsverplichting weegt op iedere handelaar, zodat het niet nodig is dat hij reeds over ingerichte lokalen beschikt met het oog op de exploitatie van zijn handel» (Kh. Brussel, 28 maart 1970, *B.R.H.*, 1970, 608).

De voorzitter had kunnen stellen dat elk aankooppunt waar verweerder opereert als bijkantoor in de zin van het hier besproken art. 4 aan te merken is en eventueel de wellicht te algemeen geformuleerde stelling van het Hof van Cassatie invoeren: «L'inscription au registre de commerce n'est requise que pour les commerçants qui exercent leur commerce en Belgique» (Cass., 14 maart 1975, *Pas.*, 1975, I, 712).

b. Art. 22bis van het K.B. van 20 juli 1964 legt een inlichtingsverplichting op aan elke natuurlijke of rechtspersoon van vreemde nationaliteit die wenst in België een handelspraktijk uit te oefenen in de door de Koning bepaalde activiteitssectoren en voor zover hij geen hoofdinrichting, een bijkantoor of een agentschap heeft opgericht.

Het is een bijkomende verplichting die, zoals terecht door de voorzitter wordt onderstreept, op elke handelaar van vreemde nationaliteit weegt. Of deze inlichtingsverplichting de verplichting van inschrijving in het handelsregister afzwakt is m.i. niet zo evident.

2. Het uitoefenen van een handelsactiviteit zonder te zijn ingeschreven in het handelsregister wordt door de voorzitter als overtreding van art. 1 van de wet van 1 juli 1976 houdende verbod van sluikwerk aangemerkt. Hij leidt hieruit af dat de artt. 54 en 54bis WHP werden overtreden. Deze laatste conclusie is nutteloos, ze gaat bovendien voorbij aan het feit dat een overtreding van art. 54bis alleen kan worden aangevochten door de personen vermeld in art. 57bis, zijnde de minister van Economische Zaken, de minister van Middenstand, de minister van Arbeid en Tewerkstelling en de minister van Sociale Voorzorg. Een interprofessionele vereniging — eiser in de hier besproken zaak — heeft dit vorderingsrecht niet. Zoals reeds gezegd was het invoeren van een schending van art. 54bis nutteloos en kon de overtreding van art. 54 volstaan. Uiteindelijk geldt art. 54bis als niet uitputtende illustratie van tekortkomingen aan wettelijke verplichtingen die als daden strijdig met de eerlijke handelsgebruiken kunnen worden beschouwd en dientengevolge een schending van art. 54 kunnen uitmaken.

3. De voorzitter laat — terecht — de mogelijke overtreding van art. 53 buiten beschouwing. Een reizende verkoop is geen reizende aankoop. Voorzeker kan *de lege ferenda* de vraag gesteld worden of ook reizende aankopen niet verbo-

den moeten worden.

Wat in de hier besproken zaak niet aan bod kwam is de vraag: zijn reizende aankopen daden die als eerlijke handelsgebruiken zijn aan te merken?

Ik zou geneigd zijn deze vraag ontkennend te beantwoorden. Er zij eerst herinnerd aan het feit dat het predikaat «eerlijk» gehanteerd in art. 54 niet noodzakelijk een morele inhoud heeft (P. De Vroede, «La notion 'usages honnêtes en matière commerciale'», *R.C.J.B.*, 1982, 71-72).

Vervolgens impliceert een eerlijk, in de zin van behoorlijk handelsgebruik niet noodzakelijk het stellen van bepaalde handelingen. Een behoorlijk handelsgebruik kan er ook in bestaan bepaalde handelingen niet te stellen omdat zij door de betrokken handelaars als niet behoorlijk worden beschouwd (*ibidem*, 75).

Een handelaar die het land afreist en overal hetzij in drankgelegenheden, hotels of restaurants zich als opkoper van gebruikte edele metalen aanbiedt stelt een daad die handelaars uit dezelfde branche niet zullen stellen. Het past aan de rechter, ook rekening houdend met de onwetendheid van het publiek en het haast «ongrijpbare» karakter van de opkoper, te oordelen of dergelijke reizende aankopen door de beugel kunnen of niet.

M.i. is, mede op grond van bescherming der consumentenbelangen, een dergelijke activiteit niet als behoorlijk te beschouwen.

4. Andermaal wordt het verzoek tot bekendmaking van het vonnis afgewezen. De rechter grondt deze beslissing op de overweging dat, met inachtneming van de beschikking betreffende de dwangsom, de gevorderde publikatie en aanplakking van het vonnis niet als nog verantwoord voorkomt met het oog op het uitschakelen der aangeklaagde daden en/of hun nawerking.

Om twee redenen is deze motivering fout. Allereerst is het verkeerd de oplegging van een dwangsom in de plaats van een publikatie te stellen. De dwangsom kan samengaan met andere maatregelen om de nakoming van een veroordeling te verzekeren (G.L. Ballon, *Dwangsom*, A.P.R., nrs. 125 en 256). Een dwangsom belet de nawerking van de gewraakte reclame niet (G.L. Ballon, noot bij Vrz. Kh. Brussel 29 juni 1981, *R.W.*, 1981-82, 1359).

Vervolgens blijkt uit niets dat de aangeklaagde daden door het gevelde vonnis uitgeschakeld zullen worden. De verweerder kan wellicht niet meer in het arrondissement Turnhout maar elders wel hebben geopereerd.

P. de Vroede
v.u.b.

WETGEVING

De Prijzenwet Farmaceutica nogmaals maar slechts gedeeltelijk verlengd

In het B.S. van 15 december 1982 verscheen het K.B. nr. 109 «houdende gedeeltelijke verlenging van de wet van 9 juli 1975 tot opheffing van artikel 62 van de wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel en tot instelling van een regime betreffende de prijzen van de farmaceutische producten en andere medicamenten». De wet van 9 juli 1975 (hierna Prij-

zenwet Farmaceutica) en haar uitvoeringsbesluiten werden door steller dezès in deze kolommen besproken (*R.W.*, 1975-76, 623-635 en 1845-1853). Deze wet had aanvankelijk een tot 31 december 1977 beperkte geldingsduur. De geldingsduur werd echter bij wet 22 december 1977 verlengd tot 31 december 1978. Over deze verlenging en het wetgevend geknoei dat ermee gepaard ging leze men de bijdrage van Leo Neels en mijzelf in *R.W.*, 1977-78, 1978-1983. Door twee nieuwe verlengingen bij wet werd die datum 31 december 1982. Na het verstrijken van de geldigheidsduur zouden farmaceutica opnieuw onder het toepassingsgebied van de algemene prijzenwet van 22 januari 1945 (zoals laatst gewijzigd op 30 juli 1971) vallen (art. 6).

Dit laatste heeft de regering althans voorlopig willen betletten door met een beroep op de wet van 2 februari 1982 tot toekenning van bijzondere machten aan de Koning, de werkingsduur van de Prijzenwet Farmaceutica bij koninklijk besluit te verlengen tot 31 december 1983. In zijn advies merkte de Raad van State (zie *B.S.*, p. 14627) echter op dat de wet van 2 februari 1982 enkel een voldoende rechtsgrond bood in zoverre de ontworpen regeling betrekking had op geneesmiddelen die in aanmerking worden genomen voor de toepassing van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, m.a.w. die geneesmiddelen waarvoor een tegemoetkoming van het ziekenfonds geldt.

De ministers van Economische Zaken en Sociale Zaken hielden met dit advies rekening en beperkten de beoogde verlenging met één jaar tot de «in het kader van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering terugbetaalbare specialiteiten».

Tevens wordt artikel 2 van de wet (waarin aan de minister van Economische Zaken bevoegdheden worden verleend inzake het vaststellen van maximumprijzen: zie K.B. 11 december 1975 en M.B. 10 februari 1976, besproken in *R.W.*, 1975-76, 1848-1853) aangevuld met de volgende bepaling: «Bij de vaststelling van de maximumprijs voor een bestaand geneesmiddel zal, bij ontstentenis van een antwoord binnen zes maanden na de indiening van een prijsvoorstel door de producent, de invoerder of de conditioneerder, de voorgestelde prijs mogen worden toegepast.» Deze regeling is te vergelijken met de regeling die krachtens artikel 2, nu voorlaatste lid, reeds bestaat voor nieuwe geneesmiddelen. Laatstgenoemde termijn bedraagt echter slechts twee maanden.

Artikel 3 bepaalt dat de minister van Economische Zaken de procedure tot vaststelling van de begindatum van beide termijnen vastlegt. Inmiddels werd het M.B. 10 februari 1976 door een M.B. 28 december 1982 (*B.S.*, 31 december 1982, Err. *B.S.*, 6 januari 1983) op bepaalde punten gewijzigd. Dit besluit bepaalt ook de bij artikel 3 bedoelde begindatum.

De niet voor tegemoetkoming van het ziekenfonds in aanmerking komende geneesmiddelen ressorteren sinds 1 januari 1983 dus onmiskenbaar onder de algemene prijzenwet, nadat eerst de «eenheidswet» van 1961 en later de Prijzenwet Farmaceutica alle geneesmiddelen onder een afwijkend prijzenregime (en sinds 1975 een speciale Prijzencommissie: K.B. 8 augustus 1975) had gebracht. De minister van Economische Zaken heeft daar als bevoegde autoriteit inzake implementatie van de algemene prijzenwet overigens reeds snel zijn conclusies uit getrokken. Op 31 december

1982 verscheen in het *B.S.* het M.B. 28 december 1982 tot reglementering van de prijzen van de geneesmiddelen die niet bedoeld worden in de wet van 9 juli 1975 (enz...). Dit besluit komt in feite neer op een blokkering van de prijzen op het niveau van 31 december 1982 en op een beperking van de distributiemarge tot 66,77 % met een maximum van 323 frank (excl. B.T.W.) behoudens een door de minister toegestane selectieve afwijking. Groothandelaars en apothekers moeten bestaande voorraden verkopen tegen de prijs van vóór de prijsverhoging. In verband met de referentiedatum voor de principiële blokkering, m.n. 31 december 1982, kan worden opgemerkt dat de prijzen van alle farmaceutica (behoudens afwijking) ingevolge M.B. 22 februari 1982 tot blokkering der prijzen, ten laatste sinds 23 februari 1982 reeds, behoudens uitzonderingen, geblokkeerd waren¹.

J. Stuyck

¹ Het M.B. 22 februari 1982 (*B.S.*, 23 februari 1982) zoals meermaals gewijzigd en verlengd en voor de meeste andere produkten dan farmaceutica nog steeds van kracht (zie gecoördineerde tekst in VAN GERVEN, W., e.a., *Wetboek Economisch en Financieel Recht*, E a, T.W.S.) vermeldt als rechtsgrond de wet 22 januari 1945 (algemene prijzenwet) en de wet 9 juli 1975 (Prijzenwet Farmaceutica).

KANTTEKENINGEN

NIEUW TURKS I.P.R. VOOR BELGIË

Op 22 november 1982 werd, voor het eerst, in de Turkse republiek een wet van kracht die op systematische wijze het internationaal privaatrecht en het internationaal procesrecht regelt. (Zie de wettekst in *Resmî Gazete* (staatsblad) van 22 mei 1982; Duitse vertaling in Krueger, H., «Das Türkische I.P.R.-Gesetz von 1982», *IPRax*, 1982, 252-259; zie ook bespreking van Tekinalp, «(Der Türkische) Gesetz-entwurf über internationales privatrecht und Zivilverfahrensrecht», *RabelsZ.*, 1982, 26-56).

In vergelijking met haar voorgangers, de Oostenrijkse (1978) en de Hongaarse (1979) codificatie, moet deze korte en overzichtelijke wet, die gebruik maakt van multilaterale collisienormen en hoofdzakelijk objectieve aanknopingspunten, die een ruime interpretatie door rechtsleer en rechtspraak toelaten, kwalitatief zeker niet onderdoen. Wij vestigen de aandacht maar op enkele aspecten en zullen vervolgens voornamelijk stilstaan bij de internationale echtscheiding, omdat dat de Belgische praktijk het meest aanbelangt.

Voor het eerst zijn de wetsconflicten m.b.t. apatriden en bipatriden bij de wet geregeld (art. 4). Vóór het van kracht worden voor Turkije, op 31 juli 1977, van het verdrag van 13 september 1973 ter beperking van de vaderlandsloosheid, was er op dit gebied enkel rechtsleer. Nu geldt voor

apatriden de domiciliewet. Voor bipatriden geldt de Turkse wet, als één van de nationaliteiten de Turkse is, en zo dit niet het geval is, geldt het recht van de staat waarmee de nauwste band bestaat (voor de oude regeling, zie Ministerie van Justitie, C.I.E.C. Fiche: *Turquie*, IX, 10).

Het Turks internationaal erfrecht kende, zoals in België, een verschillende behandeling van de roerende en de onroerende goederen. De roerende goederen volgden de domiciliewet, de onroerende de *lex rei sitae*. Ingevolge art. 22 van de nieuwe wet wordt de hele erfenis beheerst door de domiciliewet, maar niettemin blijft de Turkse wet toepasselijk op de onroerende goederen in Turkije gelegen. Deze laatste bepaling vult de eventuele leemte wanneer een vreemd rechtstelsel, bijvoorbeeld het Belgische, de onroerende goederen door de wet van de ligging van de goederen wil laten beheersen (Ansary, T., *American-Turkish private international law*, New York, Oceana, 1966, 56).

In het contractueel verbintenissenrecht geldt als hoofdregel de partijautonomie in de rechtskeuze (art. 24). Dit is een bevestiging van de bestaande rechtspraak die daarmee inging tegen de wet van 8 maart 1915, inz. art. 4, lid 1. De opstellers van de huidige wet kozen voor een alomvattende behandeling van het verbintenissenrecht, liever dan, zoals dat gebeurde in de Oostenrijkse en de Hongaarse codificatie, voor eigen verwijzingsregelen voor de verschillende bijzondere contracten.

Verbintenissen uit delict en quasi-delict worden voor het eerst los gezien van het eventueel samenvallend strafmisdrijf en krijgen een andere behandeling (art. 25).

Het geheel van deze wetgeving vertoont voor België interessante aspecten vanwege de hier verblijvende Turken (63.587 personen op 1 maart 1981) en de Belgen die in Turkije belangen hebben (erfrecht, commerciële banden, aansprakelijkheidsvorderingen en dies meer). Zelfs als legistisch model kan het ons tot leidraad dienen.

Op het gebied van de staat en de bekwaamheid van Turkse onderdanen in België rezen er tot nu toe heel wat problemen.

Voor de vankrachtwording van de nieuwe wet was het zo, dat ter zake de tussenkomst van een vreemde rechter, in de Turkse opvattingen, niet aanvaard werd: door art. 18 van het Turks Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging werd de internationale rechtsmacht voorbehouden aan de Turkse rechtbanken. Rechterlijke inmenging door buitenlandse instanties stuitte steeds op de exclusieve bevoegdheid van de rechters te Ankara inzake staat en bekwaamheid van Turkse onderdanen.

Een logische consequentie hiervan was, dat art. 540 van datzelfde Turkse wetboek de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen en arresten verhinderde. Dit gold zowel voor vonnissen met betrekking tot de staat en bekwaamheid van Turken, als m.b.t. vermogensrechtelijke aangelegenheden. Als enige uitzondering op die weigering van erkenning en tenuitvoerlegging was er de verdragsrechtelijk bedongen wederkerigheid (*International Encyclopedia of Comparative Law*, Tübingen, Mohr, Volume I: National reports, Turkey; X, «Gesetz für das internationale Privatrecht in der Türkei», *Nachrichten für Aussenhandel*, 25-06-1982, 3; Krueger, H., o.c., 258; laatstgenoemde toonde ook al aan, in *Das Standesamt*, 1977, 187, dat een Duits vonnis door de mazen kon glijpen). Zulk een overeenkomst bestond niet met ons land.

Dit had tot gevolg, dat een in België verkregen echtscheiding waarbij Turkse onderdanen betrokken waren, in Turkije niet rechtsgeldig was en er niet erkend of ten uitvoer gelegd kon worden. Meerdere Turken werden daardoor in een moeilijke positie geplaatst. Ze konden een Belgische echtscheiding krijgen, maar in hun vaderland, waarmee allerlei belangen hen nog bonden, bleven zij gehuwd. De enige oplossing was, dat deze mensen een tweede maal de toelating om uit de echt te scheiden aanvroegen, maar dan in Turkije zelf.

Het Belgisch internationaal privaatrecht is natuurlijk ook niet vrij van eenzijdigheid in de behandeling. We zullen verder zien, hoe daardoor een storende factor blijft bestaan in de rechtsrelaties tussen onze landen.

De nieuwe Turkse wet breekt met al het voorgaande.

Art. 18 Burg. Rv. werd opgeheven door art. 46 van de I.P.R.-wet en werd vervangen door art. 28 van diezelfde wet. Er komt een geheel nieuwe aanpak: «Turkse onderdanen, zonder woonplaats in Turkije *kunnen* procedures betreffende hun personeel statuut voor de territoriaal bevoegde Turkse rechtbanken brengen, ingeval ze die in de staat waar ze hun woonplaats hebben, niet willen of niet kunnen voeren...» Men ziet dat de rechtsmacht nog slechts op facultatieve basis in Turkije ligt. Thans hebben de Belgische rechtbanken, dus ook vanuit het Turks recht beschouwd, volwaardige rechtsmacht om Turkse onderdanen toe te laten uit de echt te scheiden.

In zaken van staat en bekwaamheid bezitten de Turkse rechtbanken voortaan de exclusieve bevoegdheid niet meer. Dit brengt als consequentie met zich, dat ook art. 540 van het Turks Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging moest worden opgeheven. Voortaan bestaat de mogelijkheid om buitenlandse gerechtelijke beslissingen in Turkije te doen respecteren. De tenuitvoerlegging en erkenning worden in de nieuwe wet geregeld door respectievelijk de artt. 34 tot 41 en art. 42.

Erkenning wordt nu verleend mits (cumulatief): 1) de Turkse rechtbanken geen uitsluitende bevoegdheid hebben; 2) de openbare orde niet klaarblijkelijk wordt geschonden; 3) in uitspraken betreffende het personeel statuut van Turken, door de Turkse verweerder geen bezwaar is gemaakt tegen de gevraagde tenuitvoerlegging, op grond van het feit dat het volgens Turks I.P.R. toe te passen recht niet werd gevolgd.

De derde weigeringsgrond vraagt enige verklaring. Hij betekent niet dat Turkije verlangt dat het land van oorsprong van de gerechtelijke beslissing een conflictenregel volgde gelijk aan de Turkse I.P.R.-regels. Men ziet er in Turkije wel op toe dat hetzelfde resultaat wordt bereikt: dit noemt men de controle van de «loi convenable», die het Belgisch recht niet kent. Deze voorwaarde kan trouwens een struikelsteen zijn voor echtscheidingen in België uitgesproken, aangezien hier voor de gronden van de echtscheiding de Belgische wet steeds bepalend is (art. 3, wet 27 juni 1960). In vele gevallen is deze regeling in strijd met de Turkse verwijzingsregel.

De Turkse verwijzingsregel in echtscheidingszaken berust op het nationaliteitsprincipe. Ten aanzien van twee Turkse rechtsonderhorigen dient dus de Turkse wet te worden toegepast. Bij gebreke aan gemeenschappelijke nationaliteit wordt de gemeenschappelijke woonplaats van de echtgenoten als aanknopingspunt genomen. (Er dient echter te wor-

den opgemerkt dat de vrouw naar Turks recht geen zelfstandige, van haar man afgescheiden woonplaats kan hebben.) Ontbreekt ook de gemeenschappelijke woonplaats, dan wordt de gewone echtelijke verblijfplaats in aanmerking genomen of, bij afwezigheid daarvan, wordt Turks recht toegepast.

Die nieuwe Turkse regel ligt in de lijn van hetgeen internationaal als een zeer aantrekkelijke manier van aanknopen wordt beschouwd (zie ook het wetsvoorstel Storme, voor België, *R.W.*, 1980-82, 72 — art. 6).

De huidige Belgische praktijk is wel degelijk minder internationaal ingesteld. De Belgische rechtbanken putten in de regel hun bevoegdheid uit art. 635, 1°, Ger. W.: ze bezitten rechtsmacht wanneer de verweerder hier te lande woonplaats heeft. Ook op art. 15 B.W. wordt gesteund, wanneer de verweerder Belg is, en op art. 628 Ger. W. wanneer de laatste echtelijke verblijfplaats in België gelegen is. Ten slotte kan de echtscheiding hier aanhangig worden gemaakt, zelfs indien alleen de eiser hier woonplaats heeft (onder de voorwaarden van art. 638 Ger. W.). Eenmaal bevoegd, passen onze rechters, wat de toelaatbaarheid en de gronden van de echtscheiding betreft, de wet van 27 juni 1960 toe, wanneer ten minste nog één van de echtgenoten een vreemdeling is (*B.S.*, 9 juli 1960). Die wet resulteert steeds in de toepassing van de Belgische wet, wat de gronden van de echtscheiding betreft.

Doordat de «lex fori»-echtscheiding van Turkse echtparen in België verblijvend, niet altijd verzoenbaar is met de erkenningscontrole voorgeschreven voor de Turkse rechtbanken, schijnen wrijvingen niet geheel vermijdbaar. Voor van nationaliteit gemengde huwelijken zal erkenning nu al mogelijk zijn. En zodra wij in België ons internationaal echtscheidingsrecht de noodzakelijke actualisering geven, zullen de hinkende echtscheidingen met Turkije helemaal tot het verleden behoren.

Tenuitvoerlegging in Turkije is onder de beschreven voorwaarden mogelijk, mits bovendien: 1) verdrags-, wetelijke of feitelijke wederkerigheid mogelijk is; 2) excepties van de verweerder m.b.t. bepaalde onregelmatigheden in de dagvaardiging, de vertegenwoordiging of het verstek, niet worden aangenomen.

Turkije sluit met deze nieuwe wet meer aan bij het continentaal rechtsgebeuren en zet nu de traditie voort van een Europees geïnspireerde en gerichte wetgeving, althans als men alleen naar het nieuw internationaal privaatrecht kijkt.

Voor de praktijk in België brengt de besproken Turkse wet hetzelfde tijdsklaarheid en verbetering, én een open kans voor soepeler rechtsverkeer met Turkije.

An DECLERCQ
Luc VERMEIREN

Professor Verheul, hoogleraar in het internationaal privaatrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden en voormalig afdelingshoofd van de sectie internationaal privaatrecht van het T.M.C. Asser Instituut, is de publikatie begonnen van een tweedelig werk met als titel «Rechtsmacht in het Nederlandse internationaal privaatrecht».

Het verschenen eerste deel bestaat uit twee hoofdstukken, een (kort) over de rechterlijke bevoegdheid in het algemeen en een tweede (uitvoerig) over het E.E.G.-bevoegdheids- en executieverdrag. In het tweede deel, dat waarschijnlijk nog in 1983 gereed komt, zullen de overige verdragen en het zgn. *commune i.p.r.* worden besproken.

Dit eerste deel over de ontleding van het E.E.G.-verdrag van 27 september 1968 verdient de grootste lof. Hierin worden behandeld: het verdrag, de erbij horende protocollen en het interpretatieprotocol, de nog niet van kracht geworden aangepaste versie m.b.t. de toetreding van het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Denemarken, de hele internationale literatuur, de Europese rechtspraak die interpretatieve kracht heeft en de nationale rechtspraak die er toepassing van maakt.

Een opmerkelijk punt voor het werk is de degelijke stoffering met Nederlandse rechtspraak. Het boek wordt daardoor niet minder Europees of minder bruikbaar in België. In Nederland heeft men nu eenmaal het voordeel dat het Asser Instituut alle uitgegeven en niet-uitgegeven rechtspraak van i.p.r. bijhoudt.

Als voorbeeld van de unieke verrijking van de literatuur via die allesomvattende informatie inzake de praktijk voor de Nederlandse gerechten, mogen de bladzijden dienen die de materies betreffen uit het randgebied van het faillissement (p. 20-22). Op een punt als dat, vindt men niet gemakkelijk een voor de praktijk aantrekkelijke behandeling. In talrijke gevallen nu legt die praktijk aan de auteur zelf de vragen voor en hij slaagt er in door de samenvattingen van de zaken en door korte commentaren een duidelijk en omvattend beeld te geven.

En zo gaat het eigenlijk met alle detailvragen. Veelal kon ondertussen op de rechtspraak van het Luxemburgs Hof van Justitie worden gesteund maar de commentaar die refereert aan de rechtsleer en zo nodig aan de nieuwe versie van het verdrag is telkens bijzonder waardevol.

Verheul is uiterst zuinig met woorden. Hij schrijft in een koele, zakelijke taal. Zijn formuleringen zijn altijd kort en precies, ook wanneer hij eigen meningen verdedigt.

Bij het eerste doorbladeren valt het boek al op door de constante summierse behandeling. Artikel na artikel gaat het van begripsanalyses tot twistpunten in een goed gestructureerde tekst over 140 pagina's. Ieder probleem krijgt een paragraaf met, waar mogelijk, een aanhaling van auteurs uit alle Europese landen en met omschrijvingen van beslissingen van Nederlandse rechters, telkens in kleiner lettertype. Die structuur en dat typografisch aspect, samen met de gebalde stijl, maken dat het boek direct herkend wordt als een rijk gestoffeerde maar praktische gids, die in Europa m.i. zijn gelijke niet heeft.

Er zijn registers op de artikelen van het verdrag en op de aangehaalde rechtspraak. Daarbij vergeleken blijft m.i. de inhoudstafel vooraan, met de talrijke kopjes van de paragrafen, van groter nut: een superieure leidraad voor iedere lezer en gebruiker van het verdrag. Een trefwoordencatalogus wordt nog voor het eind van het tweede boekdeel aangekondigd en kan daar, waar ook de algemene leer in de context zal komen, meer een eigen nut krijgen.

J. ERAUW
R.U.G.

BOEKEN

J.P. VERHEUL, *Rechtsmacht in het Nederlands internationaal privaatrecht*, Deel 1 - Het E.E.G.-bevoegdheids- en executieverdrag, T.M.C. Asser Instituut, 's Gravenhage en Maarten Kluwer's Internationale Uitgeversonderneming, Antwerpen en Apeldoorn, 1982, p. 149.

BERICHTEN

Universitair nieuws — Inaugurale les te Gent

Naar aanleiding van zijn aanvaarding van het ambt van docent in het internationaal privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Gent bij de aanvang van dit academiejaar, zal dr. mr. Johan Erauw op 8

maart 1983 te 14 uur 30 een inaugurele les geven in het auditorium van de tweede verdieping aan de Universiteitstraat te Gent.

Het onderwerp is: Vloet de bron van het vreemd recht te overvloedig?

Grensoverschrijdend milieubeleid

De Studiegroep Benelux-Middengebied (Hasseltse Studiegroep) en het Vlaams Economisch Verbond hebben de eer u uit te nodigen op de presentatie van het rapport «Naar grensoverschrijdend milieubeleid — Een vergelijking van milieuhygiënische wetgeving in België en Nederland», op woensdag 2 maart om 14.30 uur in het Cultureel Centrum te Hasselt, Kunstlaan 5.

Programma

- 14.30u Opening en welkomstwoord
door R. De Feyter, afgevaardigd beheerder van het Vlaams Economisch Verbond, Antwerpen.
- 14.40u Toelichting op het rapport «Naar grensoverschrijdend milieubeleid»
door R.v. Ballaer, eerste adviseur Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij Limburg, voorzitter van de Studiegroep, Hasselt
- 15.00u Het milieubeleid en zijn perspectieven in Vlaanderen
door J. Lenssens, gemeenschapsminister voor Leefmilieu en Waterbeleid.
- 15.30u Het milieubeleid in Nederland.
door dr. P. Winsemius, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
- 16.00u Receptie in de foyer van de kleine schouwburgzaal.

Opggericht in 1960 heeft de Studiegroep Benelux-Middengebied, beter bekend onder de naam Hasseltse Studiegroep, reeds meerdere opmerkelijke rapporten opgesteld, waarbij telkens een belangrijk aspect van de ruimtelijke ordening werd uitgediept.

De Hasseltse Studiegroep kan, gezien de vrije opstelling van zijn leden uit Nederland en België, een eenheid van objectieve visie ontwikkelen, zodat het Benelux-Middengebied steeds bestudeerd werd vanuit een totaal-optiek, die meer is dan een eenvoudige optelling en afweging van de aan weerszijden van de grens levende aspiraties.

Dit is o.m. te danken aan het feit dat de overheids- en privéinsteden aan hun medewerkers die zij in de Hasseltse Studiegroep detacheren een volledige wetenschappelijke vrijheid laten. Aldus is de Studiegroep ook samengesteld uit medewerkers die zowel wetenschappelijke als praktische ervaring hebben in het regionaal onderzoek. Dit samenwerkingsverband heeft op het vlak van die individuele medewerkers een sterk interdisciplinair karakter: planologen, sociologen, economen, urbanisten, juristen, enz.

Op 2 maart stelt de Studiegroep haar rapport voor.

Het VEV hoopt met de publikatie van dit studiemateriaal aan openbare besturen en ondernemingen een nuttige informatiebron beschikbaar te stellen

Praktische schikkingen

Deelname aan de bijeenkomst kost 350 fr. of 20 fl. Daarbij zijn inbegrepen een exemplaar van het rapport, dat ter plaatse zal worden uitgereikt en de receptie.

Nederlandse deelnemers kunnen betalen op VEV-rekening 41.64.78.603 Amro Bank, Rembrandtplein 47, Amsterdam.

Belgische deelnemers kunnen betalen op rekening 000-0489066-89 van het VEV, Brouwersvliet 15, bus 7 te 2000 Antwerpen.

Wie alleen het rapport wil bestellen betaalt 300 fr. of 18 fl.

Het Nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek, inzonderheid het Verbintenissenrecht

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Gent, het Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking en de Vlaamse Conferentie der Balie van Gent organiseren op woensdag 9 maart 1983 een studiedag over het nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek, inzonderheid het Verbintenissenrecht.

Programma

- 10.00u Verwelkoming door prof. dr. M. Storme, decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Gent.

- 10.15u «Het algemeen opzet en de wordingsgeschiedenis van het nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek», door mr. R.S. Meyer, administrateur Ministerie van Justitie, Stafafdeling Wetgeving nieuw Burgerlijk Wetboek.

- 11.30u Vraagbaak.

- 12.00u Lunch.

- 14.00u «De grondslag van de contractuele verbintenis», door prof. mr. D.C. Fokkema, hoogleraar in Vergelijkend Privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Leiden.

- 15.15u Vraagbaak.

- 15.45u Koffiepauze.

- 16.15: «De grondslag van de verbintenis uit onrechtmatige daad» door prof. mr. J.H. Nieuwenhuis, Hoogleraar Burgerlijk Recht aan de Rijksuniversiteit Leiden.

- 17.30u Vraagbaak.

- 18.00u Einde.

De studiedag vindt plaats in de gebouwen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Gent, Universiteitstraat 4.

Er is parkeergelegenheid in de «Center Parking», Korte Meer 22, Gent.

De deelnemers ontvangen een documentatiemap.

Inschrijving kan gebeuren door overschrijving van 500 fr. op rekeningnummer 440-0321971-03 van de Kredietbank op naam van het Seminarie voor Burgerlijk Recht (met vermelding: Studiedag nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek). Het inschrijvingsgeld dekt de documentatiemap en de lunch.

Uiterste inschrijvingsdatum: 1 maart 1983.

Verdere inlichtingen kan men krijgen op het Seminarie voor Burgerlijk Recht, Universiteitstraat 4, 9000 Gent. Tel.: (091) 25.76.51.

De uitvoeringsimmunititeit van de publiekrechtelijke personen — Studiedag te Gent

Door het interuniversitair centrum voor gerechtelijk recht wordt de jaarlijkse studiedag gewijd aan de «uitvoeringsimmuniteit van de publiekrechtelijke personen».

De studiedag heeft plaats in de lokalen van de rechtsfaculteit te Gent op 6 mei 1983.

Inlichtingen: seminarie voor privaatrechtelijk procesrecht, Universiteitstraat 4, Gent. Tel. 091/25.76.51.

Fiskofoon-prijs 1983

Reglement

Art. 1. De kernredactie van Fiskofoon, Tijdschrift voor fiscaal recht, richt een jaarlijkse Fiskofoon-prijs in voor het beste artikel op het gebied van het fiscaal recht in zijn meest ruime betekenis.

Art. 2. Het bedrag van de prijs is bepaald op 25.000 fr.

Art. 3. De prijs zal worden toegekend aan een nog niet eerder gepubliceerd, Nederlandstalig artikel op het gebied van het fiscaal recht van minimaal 5 pagina's, dat door de Jury om zijn originaliteit, diepgang, wetenschappelijkheid en belang voor de fiscale praktijk wordt bekroond.

Art. 4. Deelneming staat open voor hen, die op 31 december 1983 de leeftijd van 30 jaar niet hebben overschreden. De leden van de V.Z.W. Fiskofoon zijn van deelneming uitgesloten.

Art. 5. De Jury bestaat uit de professoren F. Vanistendael (K.U.L.) en W. Maeckelbergh (Fiscale Hogeschool) en de Kernredactie van Fiskofoon.

Art. 6. De auteur van het bekroonde manuscript verbindt er zich toe zijn tekst te herwerken tot een hoofdartikel van Fiskofoon, volgens door de kernredactie vast te stellen richtlijnen.

Art. 7. De manuscripten dienen ten laatste op 1 augustus 1983 toe te komen op het redactiesecretariaat van Fiskofoon, p/a Uitgeverij Kluwer Rechtswetenschappen, Santvoortbeeklaan 21-23, 2100 Deurne.

Art. 8. De beslissing van de Jury wordt gepubliceerd in jaargang 1984 van Fiskofoon. De auteur van het bekroonde manuscript wordt persoonlijk verwittigd.